

สังคมออนไลน์กับการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย: กรณีศึกษากลุ่มนักศึกษา
ระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กีฬาบอด กอนแสง

วิทยานิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

SOCIAL NETWORK AND DEMOCRATIC SPACE CREATION: A CASE
STUDY OF A GROUP OF MASTER'S DEGREE STUDENTS
AT THE FACULTY OF POLITICAL SCIENCE,
RAMKHAMHAENG UNIVERSITY

KEELABALL KONSEANG

A THESIS PRESENTED TO RAMKHAMHAENG UNIVERSITY
IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF POLITICAL SCIENCE

2021

COPYRIGHTED BY RAMKHAMHAENG UNIVERSITY

ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบสังคมออนไลน์ที่นักศึกษาใช้เป็นประจำ คือ ไลน์ (line) เฟสบุ๊ก (facebook) ยูทูบ (youtube) อินสตราแกรม (instagram) และ ทวิตเตอร์ (twitter) ตามลำดับ โดยนักศึกษาส่วนใหญ่มีความถี่ในการเข้าใช้สังคมออนไลน์มากกว่าวันละ 1 ครั้งต่อวันมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 91.70 และ 2-3 วันครั้ง คิดเป็นร้อยละ 8.30 โดยสามารถแบ่งออกตามวัตถุประสงค์ของการใช้สังคมออนไลน์ได้เป็น 4 ข้อ ได้แก่ (1) การใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ตัวตน (2) การใช้สื่อเพื่อแลกเปลี่ยนอภิปราย (3) การใช้สื่อเพื่อรับชมหรือติดตามความเคลื่อนไหวประเด็นทางการเมือง และ (4) การใช้สื่อเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นทางการเมือง

ภาพสะท้อนประชาธิปไตยจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มนักศึกษา ดังกล่าว เห็นได้ว่ายังมีการขยายตัวของการแสดงความคิดเห็นผ่านสังคมออนไลน์ บนพื้นที่สาธารณะ ยังมีผู้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นจึงเกิดการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยบนสังคมออนไลน์ อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยน และยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลายในพหุสังคม ก่อให้เกิดสิทธิเสรีภาพ เรื่องการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในสังคมออนไลน์

a semi-structured in-depth interview. Data were collected from documents, websites, and observation of the use of social media of the group of students under study.

Findings are as follows:

The patterns of social media the students under study regularly used were Line, Facebook, YouTube, Instagram, and Twitter, respectively.

The highest proportion of the students exhibited frequency in the use of social media more than once a day at the highest level (91.70 percent) and once every two to three days (8.30 percent). The use of social media could be divided based on the objectives in four aspects as follows: (1) publicizing identity; (2) exchanging discussions; (3) viewing or following up political issues, and (4) criticizing political issues.

The reflection of democracy from the use of social media of the students under investigation is as follows. The greater the expansion in the expression of opinions through social networks in public space, the more participation from members of the general public. The democratic space is therefore created on social media. It is an opportunity for all to exchange and accept various ideas in a plural society leading to rights and freedom in the expressions of political opinions on social media.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทั้ง 3 ท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร. เขษมฐ รัชดาพรรณานิชกุล อาจารย์ ดร. ศิริรักษ์ นิต์สนั่นเอก และ อาจารย์ ดร. กฤติณี ศรีเกตุ ที่ได้ให้คำปรึกษา และคำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ให้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบพระคุณคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของคณะรัฐศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้ให้คำปรึกษาและบริการทางวิชาการ รวมถึงเจ้าหน้าที่งานมาตรฐานวิทยานิพนธ์ ประจำบัณฑิตวิทยาลัยที่ได้ให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกในการทำวิทยานิพนธ์ ครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาปริญญาโท ภาคพิเศษ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงทุกท่าน ที่ได้สละเวลาในการให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ ต่อทางวิชาการในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณบิดา มารดา ครอบครัว รวมถึงมิตรสหายทุกท่านที่ได้ให้กำลังใจ และให้การสนับสนุนทางการศึกษาโดยตลอดมา

สุดท้ายขอขอบพระคุณ มหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ได้มอบประสบการณ์ และโอกาสทางการศึกษาจนได้สำเร็จลุล่วงมาด้วยดี

กีฬาบอล กอนแสง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(4)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(5)
กิตติกรรมประกาศ.....	(7)
สารบัญตาราง.....	(11)
สารบัญภาพประกอบ.....	(12)
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามในการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิดพัฒนาการของพื้นที่สาธารณะประชาธิปไตยในสังคมยุโรป จากการศึกษาของ Jurgen Habermas.....	10
การเกิดความเห็นสาธารณะ.....	15
แนวคิดสังคมออนไลน์.....	19
ทฤษฎีวิพากษ์แห่งสำนักแฟรงก์เฟิร์ต.....	23
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตย.....	29
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพลเมือง.....	39
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	42
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	47

บทที่	หน้า
3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	48
วิธีดำเนินการวิจัย.....	48
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	49
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	50
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	51
การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ.....	52
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
รูปแบบการใช้สังคมออนไลน์ของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง.....	55
สังคมออนไลน์กับการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่าง.....	62
การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการใช้สังคมออนไลน์สร้างพื้นที่ ประชาธิปไตย.....	69
ภาพสะท้อนประชาธิปไตยจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของ นักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง.....	70
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	74
สรุปผลการวิจัย.....	75
อภิปรายผล.....	78
ข้อเสนอแนะ.....	82
ภาคผนวก.....	83
บรรณานุกรม.....	88
ประวัติผู้เขียน.....	92

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 ความถี่ในการเข้าใช้สังคมออนไลน์ของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง.....	57

สารบัญภาพประกอบ

ภาพ	หน้า
1 ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษาวิจัย.....	47
2 สัดส่วนการใช้สังคมออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาโท ปีการศึกษา 2562 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.....	55
3 ตัวอย่างการใช้สื่อออนไลน์แสดงความเห็นทางการเมืองผ่าน Facebook.....	58
4 ตัวอย่างการใช้สื่อออนไลน์แสดงความเห็นทางการเมืองผ่าน Line.....	59
5 ตัวอย่างการใช้สื่อออนไลน์แสดงความเห็นทางการเมืองผ่าน YouTube.....	60
6 ตัวอย่างการใช้สื่อออนไลน์แสดงความเห็นทางการเมืองผ่าน Twitter.....	61

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นในโลกทางสังคมซึ่งบุคคลสามารถมาพบปะพูดคุย และอภิปรายกันได้อย่างเสรี ในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยประเด็นจากการอภิปรายโต้แย้ง หรือถกเถียงปัญหากันนั้น ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ กันในพื้นที่สาธารณะ ทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน และนำไปสู่การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และกิจกรรมทางการเมืองของสาธารณชน มีผลต่อการพัฒนาประเทศ (Dye, 1992, p. 48) และเป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบสังคม และการปกครองแบบประชาธิปไตยในปัจจุบัน

ในประวัติศาสตร์ของยุโรปตะวันตกนับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมาพบว่า พื้นที่สาธารณะถูกผูกขาดอยู่แต่เฉพาะคนบางกลุ่มเท่านั้น ซึ่งยุโรปในห้วงเวลานั้นเป็นสังคมที่มีแต่สถาบันกษัตริย์และสถาบันศาสนาที่มีอภิสิทธิ์ในการเข้าถึงและครอบครองพื้นที่ทางการเมือง ชนชั้นกษัตริย์ ชุนนางชั้นสูง และพระเท่านั้นที่มีอำนาจในการตัดสินใจกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะ เช่น การออกกฎหมาย การถืออำนาจการครอบครองที่ดิน การผูกขาดความรู้และอำนาจ การผูกขาดการโฆษณาเผยแพร่ความรู้แก่สาธารณะ เป็นต้น สำหรับการปรากฏตัวเพื่อให้เห็นที่รู้จักในสังคมไม่ใช่เรื่องที่ใครก็จะสามารถกระทำได้ และเพื่อที่จะเป็นการรักษาอภิสิทธิ์ในพื้นที่สาธารณะทางการเมืองของตน รัฐยังกำหนดอำนาจที่จะใช้ความรุนแรงปราบปรามคนกลุ่มอื่นที่รุกล้ำเข้ามาในพื้นที่สาธารณะได้ด้วย ในเวลาต่อมาราวคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้เกิดการขยายตัวทางการค้าทางทะเล ทำให้เกิดการตื่นตัวทางศิลปะวิทยาการต่าง ๆ ก่อให้เกิดกลุ่มพ่อค้า นักคิด ปัญญาชนมากมาย เป็นเหตุให้เศรษฐกิจ และความรู้ไม่ได้ถูกผูกขาดไว้ที่ชนชั้นสูงอีกต่อไป แต่เกิดเป็นชนชั้นใหม่ในสังคมที่อยู่กึ่งกลางระหว่าง

ระหว่างชนชั้นสูงกับสามัญชนชั้นล่างที่เรียกว่า “ชนชั้นกลาง” โดยยุคสมัยดังกล่าวนี้เป็นช่วงของการพัฒนาความเป็นเมือง หรือมหานคร จึงเริ่มปรากฏพื้นที่สาธารณะใหม่ของคนกลุ่มใหม่ที่มาพบปะสังสรรค์ สนทนากันตามร้านกาแฟ โรงเหล้า ห้องโถง หรือห้องรับแขกของชนชั้นกลางอันเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยจากอำนาจราชสำนักและศาสนา โดยกิจกรรมที่กระทำกัน คือ การนัดพบปะกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารด้านการค้า ความรู้ และประสบการณ์ใหม่จากการเดินทางไปในดินแดนต่าง ๆ รวมถึงวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งมีการพูดคุยถกเถียงกันได้อย่างอิสระเสรี และมีเหตุผล เช่น กฎหมาย การเมืองการปกครอง หรือปรัชญา โดยอยู่บนหลักของความเสมอภาคเท่าเทียมกัน (กุสุมา ภูใหญ่, 2556) จึงกล่าวได้ว่า พื้นที่สาธารณะได้ทำหน้าที่เป็นพื้นที่ต่อสู่ทางการเมืองของชนชั้นกลาง เพราะนอกจากจะได้มีการพบปะพูดคุยกันแล้ว ยังเป็นช่องทางให้สมาชิกในสังคมเข้ามามีส่วนร่วม สามารถตรวจสอบรัฐบาลที่กำลังปกครองอยู่ในขณะนั้น และนำเอาข้อสรุป หรือข้อเสนอของกลุ่มพื้นที่สาธารณะนั้นไปต่อรองกับชนชั้นกษัตริย์ หรือขุนนาง นับได้ว่าพื้นที่สาธารณะเท่ากับเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ชนชั้นกลางได้แสดงตัวในฐานะพลเมือง และเป็นช่องทางในการรวมตัวกันเพื่อเข้าไปร่วมกิจกรรมทางสังคม และการเมืองตามแนวทางประชาธิปไตย

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่สาธารณะกับการสร้างสังคมประชาธิปไตยยุคใหม่นั้น สังคมประชาธิปไตยต้องการพลเมืองที่มีความรอบรู้ สามารถตัดสินใจหาทางการเมืองด้วยตัวเอง แต่ในสังคมขนาดใหญ่ และมีความสลับซับซ้อนเช่นปัจจุบันนี้ การที่พลเมืองทุกคนจะมีส่วนร่วม และตัดสินใจในกิจการทุกเรื่องด้วยตัวเองเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงจำเป็นต้องกระทำผ่านตัวแทนหรือผู้แทนที่พลเมืองเลือกขึ้นมาให้ทำหน้าที่ทางการเมืองแทนพวกเขา ดังนั้น เพื่อให้ระบอบตัวแทนดังกล่าวก่อผลเสียต่อกระบวนการประชาธิปไตยน้อยที่สุด จึงจำเป็นต้องเปิดพื้นที่สาธารณะ เพื่อใช้พื้นที่สาธารณะเป็นช่องทางให้พลเมืองได้รับข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ความเป็นไปทางการเมืองในทุก ๆ ด้าน จากนั้นพลเมืองจึงจะสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นไปอภิปรายโต้แย้ง ชั่งน้ำหนัก ตัดสินใจในทางการเมืองต่อไปตามวิจรรณญาณที่เห็นเหมาะสม (วิภา อุดมจันท์, 2544, หน้า 159-160)

ปัจจุบันเครือข่ายสังคมออนไลน์ (social network) ถือเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามามีบทบาทมากในพื้นที่สาธารณะ ทั้งวงการสังคม เศรษฐกิจ การเมือง คนจำนวนมากใช้ Social Network อย่าง Facebook, Line, LinkedIn, Twitter และ Blog ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ภายใต้กระบวนการโลกาภิวัตน์ที่มีการไหลเวียนของประชากร การค้าการลงทุน การเมือง ข้อมูลข่าวสาร และความรู้ที่เป็นไปอย่างกว้างขวาง อันเป็นผลมาจากพัฒนาการของเทคโนโลยีโทรคมนาคมสื่อสาร และข่าวสารสมัยใหม่ที่ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร เผยแพร่อย่างมากมายมหาศาลตามช่องทางการสื่อสารแบบต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว และฉับไว แม้ว่าสื่อจากเครือข่ายสังคมออนไลน์จะไม่ใช่เครื่องมืออย่างเดียวกับพื้นที่สาธารณะ แต่ก็ยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในสังคมปัจจุบัน เพราะสื่อจากเครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นตัวกลางที่จะกระตุ้นให้สาธารณชนเข้าร่วมกระบวนการทางการเมือง นอกจากนี้ เครือข่ายสังคมออนไลน์ยังเปิดพื้นที่ที่กว้างขวางให้กับสาธารณะ อีกทั้งเป็นปัจจัยชี้ขาดความมั่นคงยั่งยืนของประชาธิปไตยที่เครือข่ายสังคมออนไลน์สร้างให้กับสังคมอีกด้วย ตรงกันข้ามถ้าขาดแคลนพื้นที่สาธารณะ ประชาชนก็จะเกิดความไม่รู้ หรือเย็นชาทางการเมือง (depoliticized) รู้สึกเหมือนถูกโคดเดี่ยวขาดพลัง ต่างคนต่างหาทางออกเฉพาะหน้าให้กับตัวเอง เมื่อนั้นก็จะเปิดทางให้มีผู้อุปโลกน์ตัวเองขึ้นมาเป็นผู้นำมวลชน และแย่งยึดอำนาจการตัดสินใจของสังคมไป (วิภา อุดมฉันท, 2544, หน้า 164) ดังนั้น ประชาชนต้องสามารถแสดงทัศนะทางการเมืองออกมาได้โดยไม่มีข้อจำกัด รัฐมีหน้าที่ต้องทุ่มเททรัพยากรทุกอย่างเท่าที่จำเป็นให้กับสื่อที่ทำงานให้กับพื้นที่สาธารณะ เพื่อถ่วงดุลไม่ให้เศรษฐกิจ และการเมืองที่ทรงอิทธิพล เข้ายึดพื้นที่ของสื่อที่เป็นตัวแทนของประชาชนฝ่ายที่เสียเปรียบ และด้อยอำนาจในสังคม

การสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ หรือ Social Network นั้น จัดว่าเป็นสื่อใหม่ (new media) เป็นช่องทางการสื่อสารที่สำคัญ และมีบทบาทต่อสังคมที่กำลังเปลี่ยนวิธีการติดต่อสื่อสารไปจากรูปแบบเดิม อีกทั้งยังเป็นการสื่อสารช่องทางเลือกที่สำคัญ (alternative channel) ของผู้คนในยุคปัจจุบัน พลังของสื่อใหม่ และเครือข่ายสังคมออนไลน์ในปัจจุบันก่อให้เกิดการเปลี่ยนรูปของพื้นที่สาธารณะ และพลังทางการเมือง

รูปแบบใหม่ ทำให้พื้นที่สาธารณะมีความซับซ้อน และคลุมเครือมากขึ้นระหว่าง
 ความเป็นส่วนตัว และความเป็นสาธารณะ การแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว
 และกว้างไกล ทำให้ความเห็นสาธารณะ และพลังทางการเมืองมีรูปแบบที่หลากหลาย
 มีพื้นที่สาธารณะเกิดขึ้นได้ง่าย และการแสดงความคิดเห็นก็ทำได้ง่ายเสรีขึ้น สามารถ
 เข้าถึงได้ทุกระดับ ซึ่งการเข้าถึงข้อมูลนั้นสามารถทำได้ง่าย และมีประสิทธิภาพมากกว่า
 แต่ก่อน ประชาชนสามารถเป็นเจ้าของสื่อ เป็นผู้ผลิตสื่อ และเป็นผู้ส่งข่าวสารด้วยตนเอง
 ไม่ต้องพึ่งพาสื่อมวลชนเหมือนแต่ก่อน ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของความเป็น
 ประชาธิปไตย

แม้ว่าปัจจุบันสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์จะสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นได้
 แต่ก็มีประเด็นข้อโต้แย้งว่า สื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์นั้น ยังขาดคุณภาพ และ
 การเข้าถึงของคนส่วนใหญ่ที่นำไปสู่ประชาธิปไตยที่ไม่มีคุณภาพ โดยมองว่า การแสดง
 ความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนจำนวนมากยังคงเพิกเฉยไม่ใส่ใจในการแสดง
 ความคิดเห็นในปัญหาสาธารณะ จากการสังเกตพบว่า นักศึกษาปริญญาโทมีการใช้สื่อ
 เครือข่ายสังคมออนไลน์กันทุกคน ผ่านทางโทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ หรือแท็บเล็ต
 นอกจากจะใช้ในการค้นหาข้อมูล ติดต่อสื่อสารกันแล้ว ยังมีการใช้สื่อเครือข่ายสังคม
 ออนไลน์ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอีกด้วย เพื่อเป็นการเผยแพร่มุมมอง
 พหุทัศคติของตนให้ผู้อื่นได้รับรู้ผ่านสื่อ เช่น การโพสต์ หรือตั้งกระทู้ประเด็นทาง
 การเมืองใน Facebook ของตนเอง และเปิดความเป็นส่วนตัวให้เป็นสาธารณะเพื่อให้คน
 เข้ามาแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยน หรือโต้แย้งกันได้ ซึ่งอาจจะมีทั้งบุคคลที่เห็นด้วย
 หรือไม่เห็นด้วย ทำให้เกิดความหลากหลายในการแสดงความคิดเห็นในประเด็นทาง
 การเมืองนั้น ๆ เป็นต้น

การใช้สื่อสังคมออนไลน์สำหรับผู้ที่มีความรู้ หรือชนชั้นกลาง เช่น กลุ่มนักศึกษา
 ปริญญาโท มีการสื่อสารทางการเมืองโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งมีลักษณะเป็น
 การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และเป็นการสะท้อนให้เห็นแนวคิดทางการเมือง
 จากบริบท และสภาพแวดล้อมของการเปิดพื้นที่สาธารณะทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลง
 ไปดังกล่าวข้างต้น ประชาชนจึงจำเป็นต้องปรับตัวในเชิงรุกให้ทันกับสถานการณ์ที่
 เปลี่ยนแปลงไป เพื่อเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และ

การเมือง สามารถนำระบบเครือข่ายสังคมออนไลน์มาใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในพื้นที่สาธารณะให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ตลอดจนเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างมั่นคงและยั่งยืน

การวิจัยครั้งนี้ได้มุ่งสนใจกลุ่มผู้ที่มีความรู้ คือ นักศึกษาปริญญาโท เพราะเป็นบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษารูปแบบ และการวิเคราะห์ความเกี่ยวข้องของการใช้สังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มนักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยศึกษาการใช้สื่อกับการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของนักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

จากความเป็นมา และความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง สังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย: กรณีศึกษากลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อต้องการทราบถึงรูปแบบการใช้สังคมออนไลน์ และการมีส่วนร่วมในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยจะนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และเป็น การสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยโดยการใช้สังคมออนไลน์ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

คำถามในการวิจัย

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. เพื่อวิเคราะห์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบ และ ความเกี่ยวข้องของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กับการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย เป็นกรณีศึกษา ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาถึงแนวคิดเรื่องความเป็นประชาธิปไตยในพื้นที่ สาธารณะที่ Jurgen Habermas เป็นผู้นำเสนอไว้ ซึ่งแนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะของ Jurgen Habermas ได้แสดงให้เห็นว่า ในช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์ มวลชนได้เข้ามา ร่วมกันสร้างพื้นที่ที่สามารถเปิดโอกาสให้ทุกคนได้ออกมาแสดงความคิดเห็น และ ความต้องการทางการเมืองได้อย่างเท่าเทียมกัน และอยู่บนฐานการใช้เหตุและผล ส่งผล ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมได้จริง ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ ประการหนึ่งของการสร้างความเป็นประชาธิปไตย และนอกจากนี้ยังมีทฤษฎีความเป็น พลเมืองกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ทฤษฎีวิพากษ์ของสำนักแฟรงค์เฟิร์ต โดยศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ เอกสารที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง ข้อมูลจากการค้นคว้าทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือข้อมูลที่ได้มาจากเว็บไซต์ทาง อินเทอร์เน็ตเพื่อนำมาใช้ในกระบวนการสร้างพื้นฐานขององค์ความรู้อย่างบูรณาการ ในทางวิชาการ
2. ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง เนื่องด้วยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เชิงคุณภาพ โดยใช้กรณีศึกษา (case study method) โดยมีกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นกรณีศึกษา

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาโท ปีการศึกษา 2560 คณะรัฐศาสตร์ ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 29 คน จากประชากรทั้งหมด 50 คน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่าง 29 คนนี้ เป็นกลุ่มที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาโท ปีการศึกษา 2560 คณะรัฐศาสตร์ ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 10 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เพราะกลุ่มตัวอย่าง 10 คนนี้ มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์อยู่เป็นประจำนี้ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่การทำงานที่มีผลต่อสังคม และแต่ละคนเป็นผู้ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์แสดงความคิดเห็น แชร์ข่าวสารบ้านเมืองอยู่แล้ว โดยเลือกมาจากกลุ่มตัวอย่าง 29 คน เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นเกี่ยวกับรูปแบบ และ ความเกี่ยวข้องของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มนักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กับการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจึงต้องมีความเกี่ยวข้องกับนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา เป็นการเก็บข้อมูลย้อนหลังเป็นระยะเวลา 6 เดือน ระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2561 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2561

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการบวนการวิจัยตามระเบียบวิธีการวิจัย หรือกระบวนการวิธีการวิจัย (methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย กระบวนการศึกษา และ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร หรือการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยการ ทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ของกลุ่ม

นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย และกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) โดยมีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ (guided interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างหรือเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ที่มีความยืดหยุ่น และเปิดกว้างของข้อคำถาม และพร้อมที่จะมีการปรับเปลี่ยนถ้อยคำ

นิยามศัพท์เฉพาะ

สังคมออนไลน์ หมายถึง กลุ่มบุคคล หรือองค์กรที่ใช้พื้นที่ของโปรแกรม หรือแอปพลิเคชันที่เชื่อมต่อด้วยระบบอินเทอร์เน็ต ในการสนทนา แลกเปลี่ยน แสดงความเห็น นัดหมาย สร้างกิจกรรม โดยอาจมาจากพื้นฐานความชอบ หรืออุดมการณ์เดียวกัน หรือต้องการหาคำตอบ ทางออกให้กับปัญหา เป็นต้น

รูปแบบการใช้สังคมออนไลน์ หมายถึง การสื่อสารข้อมูลในรูปแบบที่มีการใช้เทคโนโลยีในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การเขียนบทความ การแสดงความคิดเห็นตามเพจต่าง ๆ หรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องทางการเมือง เป็นต้น ก่อให้เกิดพื้นที่ความเป็นประชาธิปไตยเกิดขึ้น พื้นที่ประชาธิปไตย หมายถึง สื่อสมัยใหม่ได้ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในพื้นที่ของสื่อ ซึ่งแต่เดิมนั้นพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นเหล่านี้มักถูกจำกัดไว้เพียงแค่สื่อกระแสหลัก เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร โทรทัศน์ และวิทยุ เป็นต้น ปัจจุบันสื่อสมัยใหม่ทำให้ประชาชนสามารถเข้าไปแสดงความคิดเห็นได้มากขึ้น ซึ่งการแสดงความคิดเห็นเหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการได้เปิดพื้นที่ให้มีการสร้างและส่งเสริมให้มีประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

การสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย หมายถึง การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อต่อต้านเรียกร้อง รวมกลุ่ม สนทนา แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น สร้างกิจกรรมทางการเมือง

เศรษฐกิจ สังคม เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค การบริหารประเทศ หรือนโยบาย
ของรัฐ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงการใช้สังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของกลุ่ม
นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. เพื่อทราบถึงบทบาทของสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อการสร้างพื้นที่
ประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
3. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการใช้สื่อสังคมออนไลน์ใน
การสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย:
กรณีศึกษา นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผู้วิจัยได้
ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบความคิดหลักในการ
ดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดพัฒนาการของพื้นที่สาธารณะประชาธิปไตยในสังคมยุโรปจาก
การศึกษาของ Jurgen Habermas
2. แนวคิดสังคมออนไลน์
3. ทฤษฎีวิพากษ์แห่งสำนักแฟรงค์เฟิร์ต
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตย
5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพลเมือง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดพัฒนาการของพื้นที่สาธารณะประชาธิปไตยในสังคมยุโรปจากการศึกษา ของ Jurgen Habermas

การเกิดขึ้นของพื้นที่สาธารณะประชาธิปไตยในช่วงศตวรรษที่ 17-18 ในทัศนะ
ของฮาเบอร์มานั้น เกิดจากปัจจัย และบริบททางประวัติศาสตร์ของสังคม คือ การก่อตัว
ของมวลชนที่ใช้เหตุผลโดยมีความสนใจร่วมกันที่เป็นสาธารณะ หรือประโยชน์

ส่วนรวมของสังคม โดย Jurgen Habermas แบ่งยุคของการเกิดขึ้นของพื้นที่สาธารณะ ประชาธิปไตยออกเป็น 3 ยุค ดังนี้ (Habermas, 1998, pp. 141-146)

พื้นที่สาธารณะยุคศักดินา

โดยยุคนี้เป็นยุคแห่งการยึดครองพื้นที่สาธารณะ พื้นที่สาธารณะในยุคนี้เป็นพื้นที่สำหรับกษัตริย์เชื้อพระวงศ์ นักบวช และขุนนาง การแสดงออกภาพลักษณ์แห่งสถานภาพอันศักดิ์สิทธิ์ และสูงส่งของตนต่อประชาชน ดังนั้น พื้นที่สาธารณะในยุคนี้จึงเป็นพื้นที่สำหรับการประกอบพิธีกรรมเพื่อแสดงออกถึงอำนาจ และความชอบธรรมของชนชั้นสูงการสื่อสารที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะจึงเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว คือ จากบนลงล่าง

พื้นที่สาธารณะ ยุครอต่อในปลายศตวรรษที่ 17 และศตวรรษที่ 18

การก่อตัวของพื้นที่สาธารณะในยุคนี้สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงสิทธิในการถือครองที่ดิน เช่น ในประเทศเยอรมัน ชาวนาประสบความสำเร็จจากการเรียกร้องสิทธิในการถือครองที่ดินจากกลุ่มชนชั้นศักดินา ปราบฏการณ์ดังกล่าวจึงได้เกิดขึ้นในสังคมอื่น ๆ ของยุโรปอย่างอังกฤษ และฝรั่งเศสอีกด้วย นอกจากนี้ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ธุรกิจการค้าทางไกลซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการก่อตัวของการจัดระเบียบโครงสร้างทางสังคมแบบใหม่ร่วมกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้เกิดการก่อตัวของชนชั้นกลางในช่วงปลายศตวรรษที่ 17 เกิดเป็นกลุ่มคนชนชั้นกลางที่เป็น ช่าง พ่อค้า และปัญญาชน ซึ่งคนกลุ่มนี้ได้เริ่มตระหนักถึงความต้องการศักยภาพของตนในฐานะพลเมือง และตระหนักถึงอำนาจของรัฐที่กดทับบางส่วนอยู่ และยังต้องการมีส่วนร่วมอภิปรายในประเด็น หรือข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ส่งผลให้มีความเป็นประชาธิปไตยเกิดขึ้น

โดยในยุคนี้ก็ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันตามสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ คลับชาลอน (salon club) ของสังคมฝรั่งเศสยุคนั้น ชาลอนเป็นห้องรับแขกของบ้านผู้มีฐานะ หรือสังคมชั้นสูง สภากาแฟ และยังมีหนังสือพิมพ์ที่เป็นสื่อมวลชนหลักในการแสดงบทบาทการเป็นพื้นที่สาธารณะ เพื่อให้รัฐได้สามารถทราบถึงความต้องการ

ที่แท้จริงของมวลชนในสังคมได้ ทั้งนี้การเติบโต และอิทธิพลของการเมืองนั้นถูกทำให้แข็งแกร่งมากขึ้นด้วยสถาบันใหม่ ๆ ในสังคมยุโรป

สถาบันใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นมานั้นสามารถพบเห็นได้ทั้งในประเทศอังกฤษ และฝรั่งเศส ในสองประเทศนี้พบว่าสถาบันดังกล่าว ได้กลายเป็นศูนย์กลางการถกเถียง โดยช่วงแรกแรกจะเป็นการถกเถียงวิจารณ์ด้านศิลปะ และวรรณกรรม ต่อมาได้ขยายไปเป็นเรื่องการเมือง ซึ่งทำให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มสังคมขุนนางเก่า และกลุ่มปัญญาชน ชั้นกลาง สถาบันเหล่านี้จะมีความแตกต่างกัน แต่มีคุณลักษณะบางอย่างที่ร่วมกัน โดยคุณลักษณะร่วมกันเหล่านี้ได้แก่

1. ในพื้นที่สาธารณะดังกล่าว มีสถานภาพเท่าเทียมกัน มีสิทธิเท่าเทียมกัน ในการแสดงออกความคิดเห็น ซึ่งตำแหน่งหน้าที่ในสังคมไม่ได้เป็นข้อได้เปรียบในพื้นที่ดังกล่าวเลย ซึ่งเป็นหลักสำคัญหลักหนึ่งของประชาธิปไตย
2. ประเด็นที่หยิบยกมาในการวิพากษ์วิจารณ์ หรือถกเถียงกันในพื้นที่สาธารณะ เป็นประเด็นที่คนส่วนใหญ่สนใจ เช่น เรื่องวรรณกรรมที่ถูกปิดกั้นโดยผู้มีอำนาจ เป็นต้น
3. ในพื้นที่สาธารณะเหล่านี้เป็นพื้นที่การรวบรวมนานาทัศนะคติต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน โดยจะไม่ถูกจำกัดให้เป็นความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม แต่จะต้องเปิดกว้างออกเพื่อการแลกเปลี่ยนกับความคิดเห็นของบุคคลอื่น ๆ อยู่ตลอดเวลา เช่น งานเขียนหรือบทความที่ถูกหยิบยกขึ้นมาให้เป็นประเด็นโดยผู้อ่านผู้ฟัง ซึ่งแต่ละคนสามารถร่วมกันออกความเห็นกับประเด็นดังกล่าวได้ ด้วยเหตุนี้ประเด็นจึงไม่ถูกจำกัดอยู่ในเฉพาะกลุ่มเท่านั้น แต่กลายเป็นเรื่องทั่วไปที่คนทั่วไปสามารถรับรู้ และแลกเปลี่ยนกันได้

สำหรับ Jurgen Habermas แล้ว พื้นที่สาธารณะในศตวรรษที่ 18 คือ พื้นที่ที่เชื่อมโยงระหว่างพื้นที่บุคคลและพื้นที่ที่กำกับโดยรัฐ ซึ่งเกี่ยวพันกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และกลุ่ม ชนชั้นนำ ทำให้เกิดประชามติที่ส่งเสียงไปยังรัฐเพื่อให้ได้รับรู้ถึงความต้องการที่แท้จริงของสังคมจากการรวมตัวของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อบอกเล่า แลกเปลี่ยน โต้แย้ง และรับฟังระหว่างกันและกันในพื้นที่อันเป็นสาธารณะ หรือเป็นเรื่องของส่วนรวม

พื้นที่สาธารณะยุคศตวรรษที่ 19-20

ในยุคนี้เป็นยุคที่ชนชั้นกลางของยุโรปได้ประสบความสำเร็จในการต่อสู้เพื่อล้มล้างระบบศักดินา และได้เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และสังคมอย่างสูงส่งผลทำให้เกิดองค์กร และสถาบันทางเศรษฐกิจการเมืองภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐบาลเป็นจำนวนมาก Jurgen Habermas ได้ตั้งข้อสังเกตว่า เมื่อชนชั้นกลางจำนวนมากได้เข้ามาสังกัดอยู่ภายใต้องค์กรที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ คนเหล่านี้จะได้รับการดูแล และคุ้มครองโดยระบบรัฐสวัสดิการ ลักษณะของชนชั้นกลางที่ตระหนักถึงบทบาทของตนในฐานะพลเมืองที่มีผลต่อส่วนรวมได้ลดลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งลดลงจากแต่เดิมที่ปรากฏในศตวรรษที่ 18 ที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และความต้องการกันอย่างเสรีบนพื้นที่สาธารณะ ได้มาเป็นการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เลือกตัวแทนทางการเมืองเข้าไปทำบทบาทหน้าที่แทนตน

แนวคิดพื้นที่สาธารณะเป็นแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กับการสร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย กล่าวคือ การเพิ่มขึ้นของเครือข่ายออนไลน์ส่งผลให้พื้นที่สาธารณะของภาคพลเมืองเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่สาธารณะทางการเมืองในประเทศที่การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองถูกแทรกแซง หรือจำกัด องค์กรใดก็ตามจะเป็นพื้นที่สาธารณะอย่างแท้จริงหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความเป็นอิสระเสรีในการแสดงความคิดเห็นและเข้าถึง ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่สาธารณะนั้น ๆ นับจาก The Structural Transformation of The Public Sphere ของ Jurgen Habermas ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1962 เนื้อหาของหนังสือดังกล่าวส่งผลกระทบ และทรงอิทธิพลต่อการศึกษาในหลากหลายสาขาวิชาขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดประเด็นวิพากษ์วิจารณ์ และเกิดการอภิปรายถกเถียงตามมา โดยเฉพาะ ประเด็นเสรีประชาธิปไตย ประชาสังคม ชีวิตสาธารณะ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในศตวรรษที่ 20 ในหนังสือดังกล่าว Jurgen Habermas วิเคราะห์พื้นที่สาธารณะของชนชั้นกลางในมิติทางประวัติศาสตร์ว่า เริ่มเกิดขึ้นราว ค.ศ. 1700 ซึ่งเกิดการขยายตัวทางการค้าทางทะเล การตื่นตัวทางศิลปะวิทยาการทำให้เกิดกลุ่มพ่อค้านักคิด ปัญญาชนมากมาย เศรษฐกิจ และความรู้ไม่ได้ถูกผูกขาดไว้ที่ชนชั้นสูง หรือพระบาทหลวงอีกต่อไป แต่เกิดชนชั้นใหม่ที่อยู่กึ่งกลางระหว่างชนชั้นศักดินากับชนชั้นล่างที่เรียกว่า ชนชั้นกลาง (bourgeois) ประกอบกับยุคสมัยนั้นเป็นช่วงของ

การพัฒนาความเป็นเมือง (urbanization) ทั้งในอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ฮอลแลนด์ ฯลฯ ชนชั้นกลางเหล่านี้จะมาพบปะสังสรรค์ เสวนากันตามร้านกาแฟ โรงเหล้า ห้องโถง หรือห้องรับแขกของพวกเขา อันเป็นพื้นที่ที่ปลอดจากอำนาจราชสำนัก และศาสนา (Douglas Kellner, 2018)

กิจกรรมที่กลุ่มบุคคลดังกล่าวกระทำ คือ การนัดพบปะอย่างสม่ำเสมอเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ด้านการค้า ความรู้ และประสบการณ์ใหม่จากการเดินทางไปยังดินแดนไกลโพ้น ซื้อเขียน หรือบทความทางปรัชญา วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ วรรณกรรมแพร่กระจายอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีการพิมพ์ที่พัฒนาขึ้น มีการพูดคุยถกเถียงกันอย่างมีอิสระ และมีเหตุผลในเรื่องต่าง ๆ เช่น กฎหมาย การเมืองการปกครอง ปรัชญา การวิพากษ์วิจารณ์ถกเถียงกันนี้ดำเนินไปบนหลักของความเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยมีบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ เป็นองค์ประกอบสำคัญ กล่าวคือ เรื่องที่พูดคุยกันจะเป็นประเด็นของผลประโยชน์ร่วมกันที่สมาชิกแต่ละคนได้รับข่าวสารมาจากสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ใบประกาศ ฯลฯ Jurgen Habermas ซึ่งให้เห็นว่า นี่คือ จุดเริ่มต้นที่อาณาเขตหรือพื้นที่ส่วนตัว (private sphere) ได้เคลื่อนออกมาสู่มณฑลสาธารณะ และบางเรื่องก็ได้หลอมรวมเป็นสิ่งเดียวกันโดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับชีวิตการเมือง นอกจากนี้ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ของประชาชนที่ขยายวงกว้างมากขึ้นนำไปสู่หลักของการคัดเลือก (principle of selection) ไม่ว่าจะเป็นการเลือกข่าวสาร ความรู้ วิทยาการ การคิดสรรผู้มีความรู้ ผู้มีอำนาจ และนำไปสู่การจัดโครงสร้างใหม่ทางสังคมแบบใหม่และการครอบครองทรัพย์สินของคนกลุ่มใหม่ในยุคสมัยนั้น (กุสุมา ภูใหญ่, 2556ก)

ในการศึกษาของ Jurgen Habermas เขาให้ความสนใจระบบการสื่อสารอยู่เพียง 2 ระบบ คือ การสื่อสารแบบเห็นหน้าเห็นตากันในกลุ่ม (group communication) เช่น ในร้านกาแฟ โรงเหล้า ห้องรับแขก กับการสื่อสารมวลชน (mass communication) หนังสือพิมพ์ที่เป็นตัวป้อนข้อมูลข่าวสาร และการแสดงออกของกลุ่มในพื้นที่สาธารณะ จะต้องเป็นการสื่อสารแบบเห็นหน้าเห็นตากัน (face to face communication)

อย่างไรก็ตาม โลกยุคปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่สามารถย่อโลก ย่นระยะเวลา และระยะทางได้แล้ว เช่น โทรศัพท์มือถือมีอินเทอร์เน็ตที่สามารถเชื่อมโยงผู้คนที่อยู่ห่างไกลกัน ไม่ว่าจะอยู่ซีกโลกไหนก็สามารถสื่อสารกัน

ได้ภายในเวลาเดียวกัน ดังนั้น เทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์สมัยใหม่จึงได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างพื้นที่สาธารณะ ซึ่งมีคุณลักษณะใกล้เคียงกับรูปแบบฉบับในศตวรรษที่ 17 ที่ได้กล่าวไปแล้ว เพียงแต่ไม่จำเป็นต้องมาพบปะเห็นหน้าเห็นตากันเท่านั้น เช่น ในหน้าเว็บไซต์ที่มีเรื่องราวประเด็นสาธารณะต่าง ๆ เป็นต้น

การเกิดความเห็นสาธารณะ

แนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะของ Jurgen Habermas ดังที่ได้กล่าวมาสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของเขาในเรื่องของการสื่อสารที่เรียกว่า ความมีเหตุมีผลเชิงการสื่อสาร (communicative rationality) ที่จะทำให้ความเป็นตัวตน (selfhood) ทั้งระดับปัจเจกและระดับสังคมเกิดขึ้นได้ เพราะคนที่ต้องการเสรีภาพนั้น ต้องเป็นคนที่มีความตระหนักในตัวตนของตัวเองเสียก่อน อีกประการหนึ่ง หากมีการสื่อสารกันระหว่างคนในชุมชนจะทำให้แต่ละฝ่ายสามารถเข้าถึงความเป็นอัตวิสัยซึ่งกันและกัน (intersubjectivity) เข้าใจกันและกัน และสามารถเห็นพ้องต้องกัน (consensus) ได้ในท้ายที่สุด นั่นหมายความว่า การสื่อสารเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับการปลดปล่อยสังคมให้มีเสรีภาพ (กาญจนา แก้วเทพ, กิตติ กันภัย และปรีชาต สถาปิตานนท์ สโรบล, 2543, หน้า 157-179) และจะสามารถทำให้เกิดบรรทัดฐานที่จะวิจารณ์ความบิดเบือนต่าง ๆ ได้

เมื่อพิจารณาตัวแบบระบบการสื่อสารทางการเมือง องค์ประกอบสำคัญในระบบคือ ความเห็นสาธารณะ (public opinion) เนื่องจากเป็นภาพรวมของค่านิยม และความเชื่อมั่นร่วมกันของประชาชนต่อระบบการเมือง ทำให้รัฐบาลสามารถรับรู้เจตจำนงของประชาชน และเข้าใจข้อเรียกร้องและความต้องการของประชาชน แล้วนำไปกำหนดนโยบายและดำเนินการให้สอดคล้องกับเจตจำนง และความต้องการของประชาชนนั้น ในขณะเดียวกัน ความเห็นสาธารณะยังเป็นเครื่องมือในการควบคุมต่อรอง กดดัน หรือตรวจสอบรัฐบาลของประชาชนได้ด้วย ความเห็นสาธารณะจึงเป็นกระบวนการย้อนกลับสารเพื่อปรับสมดุลในระบบการสื่อสาร และระบบการเมือง และเป็นส่วนหนึ่งของระบบการตัดสินใจนโยบาย แต่ทั้งนี้ เรามักจะสับสนบ่อย ๆ ถึงความหมายของความเห็นสาธารณะกับเสียงส่วนใหญ่ (majority) เช่นเดียวกับที่เรา

มักจะสับสนระหว่างคำว่า สาธารณะ กับ ผุ้ชน โดยลืมนำว่า ความเห็นสาธารณะนั้น
 ดำเนินไปด้วยพลังทางการเมือง และพลังของความคิดเห็นที่มักจะเป็นข้อถกเถียง
 ดิ้นไหว และประกอบด้วยความแตกต่างหลากหลาย เช่น การเคลื่อนไหวของกลุ่มแนว
 อนุรักษ์นิยมกับกลุ่มปฏิรูปที่ไม่ได้จำกัดอยู่แค่เฉพาะความเห็นใดความเห็นหนึ่ง
 ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงกลุ่มเดียว แต่เป็นพลังทางความคิดที่ขับเคลื่อนในช่วง
 เวลาหนึ่ง และจะมีส่วนในการกำหนดการตัดสินใจทางการเมืองของผู้มีอำนาจ หรือของ
 ประชาชนได้ ความเห็นสาธารณะจึงมีความซับซ้อนมากกว่าจะถูกมองเพียงความเห็น
 ของคนส่วนใหญ่แล้วละเลยความเห็นของเสียงส่วนน้อย เนื่องจากเป็นเรื่องยากที่เราจะ
 สามารถกำหนดขอบเขตตายตัวระหว่างความเป็นปัจเจก (ส่วนตัว) กับจตุรรวม
 (สาธารณะ) ของความคิดเห็น หรือการใคร่ครวญตัดสิน (judgment) ดังนั้นบ่อยครั้งที่เรา
 จึงมักเห็นคนที่มีความเห็นคล้อยตามความเห็นของคนส่วนใหญ่ หรือพบการกล่าวอ้าง
 คิดเห็นของตนว่า เป็นความเห็น หรือมติของสาธารณะ

ความเห็นสาธารณะเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับการก่อตัวของพื้นที่สาธารณะ ในงาน
 ของ Jurgen Habermas เขาได้วิเคราะห์การเกิดความเห็นสาธารณะในพื้นที่สาธารณะของ
 ชนชั้นกลางโดยอ้างว่า พื้นที่สาธารณะทำให้เรา (1) เข้าถึงความเป็นสากล (2) ก่อให้เกิด
 การถกเถียงอย่างมีเหตุผล และ (3) ลดความเหลื่อมล้ำ แต่อย่างไรก็ตาม จากการวิพากษ์
 วิจัยถึงอุดมคติของพื้นที่สาธารณะของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น
 ฮาเบอร์มาสก็เหมือนจะเชื่อว่า ลักษณะทั้งสามดังกล่าวไม่มีอยู่จริงอีกต่อไปแม้แต่ใน
 ประเทศประชาธิปไตยเสรีตะวันตก เพราะปัจจุบัน ความคิดเห็นสาธารณะกำลังถูก
 ครอบงำด้วยชนชั้นนำอย่างเข้มข้น (Habermas, 1993, pp. 19-20) ข้อถกเถียงเกี่ยวกับ
 ความเห็นสาธารณะและพื้นที่สาธารณะเห็นได้จากข้อเสนอของ Pierre Bourdieu
 นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสที่ชี้ว่า ตัวความคิดเห็นของสาธารณะนั้นเป็นสิ่งที่ถูกสร้าง
 เสมือน “งานฝีมือที่บริสุทธิ์ และไม่ซับซ้อน” โดยทำหน้าที่อำพรางความเห็นที่เป็น
 ผลผลิตของระบบพลังอำนาจ และความตึงเครียด และการนำเสนอความเห็นในเชิง
 ปริมาณด้วยสัดส่วนร้อยละ ก็ดูเหมือนจะเป็นวิธีการที่เหมาะสม และแนบเนียนที่สุดใน
 การสะท้อนความคิดเห็นเหล่านั้น นอกจากนี้ Pierre Bourdieu ยังได้เพิ่มเติมอีกว่า
 ผลกระทบเบื้องต้นของการสำรวจความคิดเห็นก็คือ การสถาปนาความคิด (idea) ที่มีอยู่

แล้วให้เป็นความเห็นสาธารณะที่เป็นเอกลักษณ์ ดังนั้น มันได้สร้างความชอบธรรมให้กับ
การเมือง และตอกย้ำถึงความสัมพันธ์ของพลังอำนาจทางการเมืองที่มีอยู่ในสังคม
(Bourdieu, 1972)

สื่อสังคมออนไลน์เป็นรูปแบบการสื่อสารที่รวมเอาคุณสมบัติของการสื่อสาร
ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การสร้างเนื้อหาเชิงสร้างสรรค์ และเทคโนโลยีเข้าไว้ด้วยกัน
สื่อสังคมออนไลน์มีหลายแหล่ง และหลากหลายผู้สร้างช่องทางการสื่อสาร เช่น บล็อก
ไมโครบล็อก เครือข่ายสังคม (Facebook LinkedIn Myspace My Heritage) ประเภท
มัลติมีเดีย (Flickr Zoomr YouTube Dailymotion Vimeo imeem) สื่อสังคมได้
เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสื่อสารของผู้คนอย่างมาก พลังของสื่อใหม่ และเครือข่าย
สังคมในปัจจุบันก่อให้เกิดการเปลี่ยนรูปของพื้นที่สาธารณะ และพลังทางการเมือง
รูปแบบใหม่ ทำให้ความเป็นส่วนตัว และความเป็นสาธารณะมีความคลุมเครือ และ
ซับซ้อนมากขึ้น การแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วและกว้างไกล ทำให้
ความคิดเห็นสาธารณะและพลังทางการเมืองมีรูปแบบที่หลากหลาย เป็นพลวัต และขยับ
เคลื่อนจนบางครั้งเราแทบตามไม่ทัน ตัวอย่างหนึ่งให้เห็นชัดถึงพลังของเครือข่ายสังคมที่
ก่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะแบบใหม่ และการเปลี่ยนแปลง คือ การปฏิวัติประชาธิปไตยใน
หลายประเทศในตะวันออกกลาง และอาฟริกาเหนือ (Arab spring) เช่น ตูนิเซีย อียิปต์
ซีเรีย และลิเบีย พลังทางการเมืองที่ต่อต้านผู้นำประเทศที่ครองอำนาจมายาวนาน
พัฒนาขึ้นจากการเกิดพื้นที่สาธารณะสมัยใหม่ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ การเชื่อมต่อกัน
ด้วยระบบการสื่อสารข้อความ ภาพ และเสียงผ่าน โทรศัพท์เคลื่อนที่ ในขณะที่เดียวกัน
พื้นที่สาธารณะแบบเดิม เช่น ร้านกาแฟ การรวมกลุ่มกิจกรรมทางสังคม ก็ยังคงแสดง
บทบาทสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกัน ในแง่ที่ว่า พื้นที่สาธารณะแบบเดิมได้เปิดกว้าง และมี
ความเป็นเสรีมากขึ้น

สื่อสังคมออนไลน์เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีบทบาทไม่น้อย ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะที่
รองรับการเติบโตของคนรุ่นใหม่ที่ใช้เทคโนโลยี และคนหนุ่มสาวที่ตื่นตัวทางการเมือง
ในบล็อกต่าง ๆ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร บทความ งานเขียนทางวิชาการ และ
วรรณกรรมที่กระตุ้นให้คนรุ่นใหม่คิด และมีแรงบันดาลใจในการสร้างสังคมใหม่ที่พวก
ตนต้องการ สังคมที่โปร่งใส เปิดกว้าง เป็นธรรม และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มี

โอกาสเลือกวิถีชีวิตของตนเอง มีการส่งผ่านข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็น และอารมณ์ทางการเมืองผ่านสื่อสังคม เช่น Facebook Twitter และหลายครั้งที่นำไปสู่การระดมมวลชนให้ออกมาแสดงพลังทางการเมือง และข้อเรียกร้องในที่สาธารณะ โดยชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไม่ได้เกิดจากตัวสื่อโดยตัวมันเอง แต่เกิดจากการที่สื่อเหล่านั้นสามารถสร้าง เครือข่ายทางสังคม (social network) ที่กว้างขวาง และรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงสังคมที่มีแรงสนับสนุนจากเครือข่ายสังคมนั้นไม่ใช่สิ่งใหม่อย่างที่หลายคนเข้าใจ แต่มันเคยเกิดขึ้นเมื่อเกือบ 500 ปีล่วงมาแล้วในเยอรมนี เมื่อ Martin Luther และพันธมิตรของเขาใช้สื่อ เช่น แผ่นพับ บทร้อง และภาพแกะสลักไม้ ในการเผยแพร่ข้อความวิจารณ์พฤติกรรมของบาทหลวง Johann Tatzel และการแสวงผลประโยชน์ของศาสนจักรตามโครงการจัดสร้างวิหารเซนต์ปีเตอร์ในกรุงโรม การปฏิรูปคริสตศาสนาที่เป็นที่มาของการแยกตัวออกเป็นนิกายโปรเตสแตนต์ เริ่มต้นขึ้นเมื่อ Martin Luther นำเสนอข้อเขียนของเขาที่ชื่อว่า “95 Theses On The Power and Efficacy of Indulgences” เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม ค.ศ. 1517 กลไกสำคัญของการเคลื่อนไหวต่อต้านนี้ไม่ใช่อยู่ที่ตัวสื่อสิ่งพิมพ์โดยตัวของมันเอง แต่เป็นระบบของการสื่อสารที่ขยายออกไป และก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในเครือข่ายทางสังคมที่เราเรียกว่า Social Media ในปัจจุบัน (กุสุมา ภูใหญ่, 2556ข)

ดังนั้น สังคมประชาธิปไตย ประชาคม และชุมชน จะต้องมียุทธศาสตร์ และเครือข่ายที่เป็นพื้นที่สาธารณะ (public sphere) ที่เปิดกว้างสำหรับให้ประชาชนพลเมืองเข้าถึงได้เสมอกัน ซึ่งพื้นที่สาธารณะจะเป็นเวทีสำหรับการรับรู้ และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น และอภิปรายโต้แย้ง เพื่อแสวงหาความคิดเห็นร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประเด็นสาธารณะของสังคม สามารถพูดคุยกันได้อย่างอิสระ และชุมนุมกันได้อย่างเสรี หรือเป็นพื้นที่บนเครือข่ายออนไลน์ที่มีเสรีภาพ และมีสิทธิ์ที่จะมีส่วนร่วมอย่างอิสระในการถกเถียงกันทางการเมือง และทำการตัดสินใจ

แนวคิดสังคมออนไลน์

แนวคิดเรื่อง Social Network หรือสังคมออนไลน์ ปรากฏให้เห็นในลักษณะของการนำมาใช้เพื่อดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีตัวบุคคล หรือหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันเป็นเครือข่าย เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกัน แลกเปลี่ยนแบ่งปันทรัพยากร ข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ แต่ปัจจุบันคำว่า Social Network หมายถึง ระบบเครือข่ายบนโลกออนไลน์ หรือการติดต่อสื่อสารถึงกันผ่านอินเทอร์เน็ต Boyd and Ellison (2007) ได้ให้นิยาม เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ คือ เว็บไซต์ที่บุคคลสามารถสร้างข้อมูลบนพื้นที่สาธารณะ หรือกึ่งสาธารณะอย่างเป็นระบบภายใต้ขอบเขต ที่ยินยอมร่วมกัน เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเชื่อมต่อสื่อสารระหว่างกันในลักษณะการแบ่งปันข้อมูล ผ่านช่องทางการเชื่อมต่อที่หลากหลาย Social Network จึงหมายถึงการที่มนุษย์สามารถเชื่อมโยงถึงกัน ทำความรู้จักกัน สื่อสารถึงกันได้ ผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งหากเป็นเว็บไซต์ที่เรียกว่า เป็นเว็บ Social Network ก็คือ เว็บไซต์ที่เชื่อมโยงผู้คนไว้ด้วยกัน โดยเว็บไซต์เหล่านี้จะมีพื้นที่ให้ผู้คนเข้ามารู้จักกัน มีการให้พื้นที่ บริการเครื่องมือต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการสร้างเครือข่าย สร้างเนื้อหาตามความสนใจของผู้ใช้ ปัจจุบันมีเว็บไซต์ประเภท Social Network เกิดขึ้นจำนวนมาก ทั้งที่มีเป้าหมายเชิงพาณิชย์ และไม่แสวงหากำไร เช่น Facebook, LinkedIn, Twitter, YouTube, Google+, Pinterest, Instagram, Flickr และ MySpace เป็นต้น

บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์

ด้วยลักษณะสำคัญของสื่อสังคมออนไลน์ คือ การมีปฏิสัมพันธ์ของคนในระบบเครือข่าย จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่เมื่อมีปริมาณจำนวนคนในเครือข่ายจำนวนมากจะนำไปสู่การสร้างความปลอดภัยที่สำคัญ ๆ ให้เกิดขึ้นในสังคมจริงได้ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้เป็นอย่างดี

Social Network ที่ถูกนำเสนอผ่านทาง Social Media สามารถจำแนกตามลักษณะออกได้เป็น 6 ประเภท ดังนี้ (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ, 2561)

1. สร้างและประกาศตัวตน (identity network) เครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทนี้ใช้สำหรับให้ผู้เข้าใช้งาน ได้มีพื้นที่ในการสร้างตัวตนขึ้นมาบนเว็บไซต์ และสามารถที่จะเผยแพร่เรื่องราวของตนผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยลักษณะของการเผยแพร่อาจจะเป็นรูปภาพ วิดีโอ การเขียนข้อความลงในบล็อก อีกทั้งยังเป็นเว็บที่เน้นการหาเพื่อนใหม่ หรือการค้นหาเพื่อนเก่าที่ขาดการติดต่อก็ได้ ตัวอย่างเช่น Facebook, Hi5, Myspace เป็นต้น

2. สร้างและประกาศผลงาน (creative network) เครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทนี้เป็นสังคมสำหรับผู้ใช้ที่ต้องการแสดงออก และนำเสนอผลงานของตัวเอง สามารถแสดงผลงานได้จากทั่วทุกมุมโลก จึงมีเว็บไซต์ที่ให้บริการพื้นที่เสมือนเป็นแกลเลอรี (gallery) ที่ใช้จัดโชว์ผลงานของตัวเองไม่ว่าจะเป็น VDO รูปภาพ เพลง อีกทั้งยังมีจุดประสงค์หลักเพื่อแชร์เนื้อหาระหว่างผู้ใช้เว็บที่ใช้ฝากหรือแบ่งปัน โดยใช้วิธีเดียวกันแบบเว็บฝากภาพ แต่เว็บนี้เน้นเฉพาะไฟล์ที่เป็นมัลติมีเดีย ซึ่งผู้ใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ ประเภทนี้ ได้แก่ YouTube, Flickr, Multiplly, Photobucket และ SlideShare เป็นต้น

3. ความชอบในสิ่งเดียวกัน (passion network) เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ทำหน้าที่เก็บในสิ่งที่ชอบไว้บนเครือข่าย เป็นการสร้างที่คั่นหนังสือออนไลน์ (online bookmarking) มีแนวคิดเพื่อให้ผู้ใช้สามารถเก็บหน้าเว็บเพจที่ค้นไว้ในเครื่องคนเดียวก็นำมาเก็บไว้บนเว็บไซต์ได้ เพื่อที่จะได้เป็นการแบ่งปันให้กับคนที่มีความชอบในเรื่องเดียวกัน สามารถใช้เป็นแหล่งอ้างอิงในการเข้าไปหาข้อมูลได้ และนอกจากนี้ยังสามารถโหวตเพื่อให้คะแนนกับที่คั่นหนังสือออนไลน์ที่ผู้ใช้คิดว่ามีประโยชน์ และเป็นที่ยอมรับ ซึ่งผู้ใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ ได้แก่ Digg, Zickr, Ning, del.icio.us, Catchh และ Reddit เป็นต้น

4. เวทีทำงานร่วมกัน (collaboration network) เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ต้องการความคิด ความรู้ และการต่อยอดจากผู้ใช้ที่เป็นผู้มีความรู้ เพื่อให้ความรู้ที่ได้ ออกมามีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และเกิดการพัฒนาในที่สุด ซึ่งหากมองจากแรงจูงใจที่เกิดขึ้นแล้ว คนที่เข้ามาในสังคมนี้มักจะเป็นคนที่มีความภูมิใจที่ได้เผยแพร่สิ่งที่ตนเองรู้ และทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เพื่อรวบรวมข้อมูลความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ในลักษณะเนื้อหา ทั้งวิชาการ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สินค้า หรือบริการ โดยส่วนใหญ่มักเป็น

นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ในลักษณะเวทีทำงานร่วมกัน เช่น Wikipedia, Google Earth และ Google Maps เป็นต้น

5. เครือข่ายที่เชื่อมต่อกันระหว่างผู้ใช้ (Peer to Peer--P2P) เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์แห่งการเชื่อมต่อกันระหว่างเครื่องผู้ใช้ด้วยกันเองโดยตรง จึงทำให้เกิดการสื่อสารหรือแบ่งปันข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และตรงถึงผู้ใช้ทันที ซึ่งผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ ประเภทนี้ ได้แก่ Skype และ BitTorrent เป็นต้น

6. ประสบการณ์เสมือนจริง (virtual reality) เครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทนี้มีลักษณะเป็นเกมออนไลน์ (online games) ซึ่งเป็นเว็บที่นิยมมากเพราะเป็นแหล่งรวบรวมเกมไว้มากมาย มีลักษณะเป็นวิดีโอเกมที่ใช้ผู้เล่นสามารถเล่นบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เกมออนไลน์นี้มีลักษณะเป็นเกม 3 มิติที่ผู้เล่นนำเสนอตัวตนตามบทบาทในเกม ผู้เล่นสามารถติดต่อปฏิสัมพันธ์กับผู้เล่นคนอื่น ๆ ได้เสมือนอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง สร้างความรู้สึกสนุกเหมือนได้มีสังคมของผู้เล่นที่ชอบในแบบเดียวกัน อีกทั้งยังมีกราฟฟิกที่สวยงามดึงดูดความสนใจ และมีกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้เล่นรู้สึกบันเทิง เช่น Second Life, Audition, Ragnarok, Pangya และ World of Warcraft เป็นต้น

ด้วยความหลากหลายของการเผยแพร่ข้อมูลไปยังผู้ใช้จำนวนมาก เป็นผลให้มีการนำ Social network ไปใช้ในงานด้านการเมือง ที่เห็นผลเป็นรูปธรรมมาก เช่น การหาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาของบารัค โอบามา ซึ่งสามารถสร้างกระแสนิยมได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงสำคัญในหลายประเทศ เช่น ซีเรีย อียิปต์ หรือแม้กระทั่งการก่อการจลาจลในประเทศอังกฤษ Social Network ถูกนำเข้าไปเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในขณะที่เดียวกันเหตุการณ์น้ำท่วมของประเทศไทย เครือข่ายสังคมออนไลน์ก็เข้ามามีบทบาทสำคัญเพื่อการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งโดย Twitter ซึ่งช่วยให้ผู้ต้องการความช่วยเหลือ และผู้ให้ความช่วยเหลือติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว เพียงการใช้แท็ก (tag) ร่วมกัน หรือการเผยแพร่ข้อมูลต่อ ๆ กัน ไปด้วยข้อมูลจำนวนมากที่ถูกนำเสนอในเครือข่ายสังคมออนไลน์หากนำมาสู่การนำมาใช้ในการศึกษาย่อมก่อให้เกิดผลสำคัญในหลากหลายลักษณะ ได้แก่ (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ, 2561)

1. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสังคมในชั้นห้องเรียน เนื่องจากบรรยากาศของเครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารผ่านภายมิตติความสัมพันธ์ของคนในเครือข่าย ด้วยเหตุนี้เมื่อทั้งผู้สอนและผู้เรียนเข้าสู่การสร้างความสัมพันธ์ภายในระบบเครือข่ายสังคมออนไลน์ก็จะนำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ในสังคมจริงในทิศทางที่ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจริง นอกจากนี้ลักษณะการนำเสนอข้อมูล สถานภาพที่เป็นปัจจุบัน ทำให้ทั้งผู้สอนสามารถติดตามพฤติกรรม และประสานข้อมูลได้อย่างทันท่วงที

2. การกระตุ้นให้เกิดการศึกษาค้นคว้า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่กว้างขวาง การตั้งประเด็นแลกเปลี่ยน ข้อสงสัยต่าง ๆ ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ทำได้อย่างทันท่วงที และเป็นเครื่องมือสำหรับผู้สอนในการกระตุ้นผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันผู้สอนสามารถนำเสนอเนื้อหาใหม่ ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง และผู้เรียนสามารถติดตามได้อย่างต่อเนื่อง

3. การส่งเสริมการศึกษาตามความสนใจและความถนัด เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบของเว็บบล็อกเป็นระบบที่ส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานตามความถนัด และความสนใจของทั้งผู้สอนและผู้เรียน อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนขยายผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การส่งเสริมการบันทึก และการอ่าน การเผยแพร่ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ส่วนใหญ่ผ่านรูปแบบของข้อเขียนในหลายลักษณะ เช่น ข้อความสั้นในระบบ Twitter ข้อความปานกลางของเว็บ Facebook หรือข้อความยาว ๆ ของระบบเว็บบล็อก เป็นต้น

ผลกระทบของการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์

ผลกระทบเชิงบวก

1. เป็นสื่อในการนำเสนอผลงานของตัวเอง
2. เป็นสื่อที่ใช้ในการแบ่งปันข้อมูล รูปภาพ ความรู้ให้กับผู้อื่น
3. เป็นเวทีแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ
4. เป็นเครือข่ายกระชับมิตร สร้างความสัมพันธ์ที่ดี
5. เป็นเครื่องมือในการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ

6. เป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนาชุมชน
7. ใช้เป็นสื่อในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ หรือบริการลูกค้า
8. ประหยัดค่าใช้จ่ายในการติดต่อสื่อสาร

ผลกระทบเชิงลบ

1. เป็นช่องทางในการถูกละเมิดลิขสิทธิ์ ขโมยผลงาน
2. หากผู้ใช้หมกมุ่นกับการเข้าร่วมเครือข่ายสังคมออนไลน์มากเกินไป อาจส่งผลเสียต่อสุขภาพ
3. เป็นช่องทางที่สามารถวิพากษ์วิจารณ์กระแสสังคมในเรื่องเชิงลบ
4. ภัยคุกคามจากเครือข่ายสังคมออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ

ทฤษฎีวิพากษ์แห่งสำนักแฟรงค์เฟิร์ต

สถาบันวิจัยสังคมแห่งเมืองแฟรงค์เฟิร์ต หรือสำนักคิดแฟรงค์เฟิร์ต ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1923 เป็นสำนักคิดที่ได้รับอิทธิพลทางแนวคิดจิตวิทยาวิเคราะห์จาก Sigmund Freud และเศรษฐศาสตร์การเมืองจาก Karl Marx ซึ่งช่วงแรกสำนักนี้ได้สนใจในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับความเป็นทุนนิยม (relationship between culture and capitalism) ด้วยการพยายามอธิบายว่า ทำไมการปฏิบัติตามแนวคิด Karl Marx จึงไม่เกิดขึ้น และได้หันมาใช้ทฤษฎีทางวัฒนธรรม และอุดมการณ์ตรวจสอบ หรือค้นหาความล้มเหลวของการปฏิบัติทางสังคมในตะวันตก โดยได้พัฒนาแนวคิด Karl Marx ให้สามารถอธิบายได้ภายใต้เงื่อนไขทางสังคม และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยการใช้การศึกษาแบบสหวิทยาการ (interdisciplinary) ในการทำความเข้าใจสังคม และได้มีการเสนอทฤษฎีวิพากษ์ (critical theory) ซึ่งถือเป็นผลงานชิ้นสำคัญของสำนักนี้ โดยทฤษฎีวิพากษ์ดังกล่าวมีจุดเน้นสำคัญ คือ (1) การใช้เหตุผลในการวิพากษ์ผ่านการปฏิบัติการของวัฒนธรรม และสถาบัน (2) เหตุผลเป็นสิ่งที่ครอบงำบุคคล หรือกลุ่มมากกว่าการให้อิสระทางความคิด และ (3) สิ่งสำคัญที่สุด คือ ความไม่มีเหตุผลเป็นองค์ประกอบ หรือคุณสมบัติของการกำหนดเหตุผล

ทฤษฎีวิพากษ์ของสำนักแฟรงค์เฟิร์ตนั้นพัฒนามาจากแนวคิดของ Karl Marx ขณะที่ Karl Marx ก็ได้รับอิทธิพลทางแนวคิดมาจาก Georg Wilhelm Friedrich Hegel แนวคิดของสำนักแฟรงค์เฟิร์ตมีลักษณะเป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่าง Modernism กับ Postmodernism ซึ่งนักคิดรุ่นแรกๆ ของสำนักประกอบด้วย Theodor W. Adorno, Horkheimer, Walter Benjamin, Marcuse และ Erich Fromm แม้แนวคิดของนักคิดแต่ละท่านจะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไปบ้างแต่ก็จะมีจุดร่วมที่คล้าย ๆ กัน คือ การใช้วิธีการวิพากษ์ในการศึกษาพิสูจน์ความรู้ของยุค Enlightenment โดยกลับไปคิดใหม่ในสิ่งที่เคยได้รับการยอมรับในอดีตผ่านการวิพากษ์ และวิภาษวิธีเชิงนิเสธ (negative dialectics) มองว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดรูปแบบโครงสร้าง และจัดกระทำสิ่งต่าง ๆ ในสังคม กระบวนการทางการเมือง และเศรษฐกิจในสังคมเป็นตัวกำหนดเนื้อหาของภาษา หรือ ตัวบทที่ใช้สื่อสาร ผลผลิตของวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ครอบงำผลประโยชน์สาธารณะ และสื่อมีผลอย่างชัดเจนต่อการเกิดขึ้นของอุดมการณ์ และจากการที่สำนักนี้ให้ความสำคัญกับเรื่องวัฒนธรรมเป็นอย่างมากว่าเป็นสิ่งที่ครอบงำเรื่องอื่น ๆ แนวทางการศึกษาของสำนักนี้จึงได้ชื่อว่า แนวการศึกษาแบบวัฒนธรรมนิยม (culturalism approach) ขณะที่นักคิดที่โดดเด่น และได้กลายเป็นผู้นำที่สร้างชื่อเสียงให้แก่สำนักแฟรงค์เฟิร์ตกลับเป็นนักคิดในรุ่นที่สองที่ชื่อ Jurgen Habermas โดยผลงานของ Habermas มีลักษณะเป็นสหวิทยาการที่ไม่ยึดติดกับสาขาวิชาใด ๆ และเขาได้สนใจในเรื่องของภาษา (linguistic) ที่เรียกว่า Ideal Speech Situation ซึ่งมีลักษณะเป็นสถานการณ์ทางภาษาแบบอุดมคติที่มนุษย์สื่อสารระหว่างกัน โดยได้นำแนวคิดนี้มาวิพากษ์สังคม (social criticism) และสร้างสังคมใหม่ทีเน้นในเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

โดยเฉพาะเรื่องพื้นที่สาธารณะ (public sphere) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับ “Ideal Speech Situation” โดยภาษา หรือสถานการณ์นี้เป็นเครื่องมือ ในการขยายขอบเขตพื้นที่สาธารณะ แนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะนี้เป็นเรื่องที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการนำไปสู่การสร้างสังคมประชาธิปไตยแบบถกแถลง (deliberative democracy) เพราะพื้นที่สาธารณะเป็นสิ่งที่ทำหน้าที่เชื่อมรัฐกับสังคม เป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ทุกคนร่วมกันสร้างความคิดเห็นสาธารณะ การจะพัฒนาประชาธิปไตยแบบถกแถลงให้เกิดขึ้นได้จึงต้องให้ความสำคัญ หรือขยายขอบเขตของพื้นที่สาธารณะให้คนสามารถใช้ภาษาสื่อสาร

กันได้อย่างอิสระโดยไม่มีการบังคับ ข่มขู่ หรือชักจูง อำนาจของรัฐจะมีลักษณะเป็นพื้นที่สาธารณะได้ก็ต่อเมื่อมีการใช้อำนาจนั้นในการกำหนดนโยบายสาธารณะ และดำเนินนโยบายเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งต้องสอดคล้องกับความคิดเห็นสาธารณะ นอกจากนี้แล้ว Jurgen Habermas ยังให้ความสนใจในอิทธิพลของสื่อมวลชน โดยเฉพาะการวิพากษ์สื่อที่มีต่อการปฏิบัติสังคมตามแนวคิด Marx ซึ่งสื่อควรทำหน้าที่เปิดพื้นที่สาธารณะเพื่อสร้างมาตรฐานของสังคม แต่สื่อกลับทำหน้าที่สร้างระบบความคิดของประชาชนให้ผสมกลมกลืนไปกับลัทธิบริโภคนิยม สื่อได้ทำหน้าที่ให้เหตุผลแก่ระบบทุนนิยม จนท้ายที่สุด Jurgen Habermas ได้ตกผลึกแนวคิดการวิพากษ์ต่าง ๆ ออกมาเป็นทฤษฎีการกระทำทางการสื่อสาร (communicative action) ที่เห็นว่า การกระทำทางการสื่อสารเป็นการแสดงออก หรือการกระจายทางวัฒนธรรมที่จะทำให้คนเข้าใจซึ่งกันและกัน การสื่อสาร และการบูรณาการทางสังคมเป็นตัวส่งเสริมการรับรู้ร่วมกันในความเป็นสังคม ในโลกความจริงจึงต้องอาศัยภาษาในการควบคุมทิศทางการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน และเข้าใจสังคมวัฒนธรรม การใช้ภาษาในการสื่อสารจึงมีลักษณะเป็นการให้เหตุผลอย่างหนึ่งจนกลายเป็นสิ่งที่มาแทนเหตุผล เหตุผลจึงเป็นการอภิปรายความผ่านการใช้ภาษา ซึ่งจะเข้าถึงแก่นของการอภิปรายความได้ต้องเข้าใจถึงวัฒนธรรมโดยการสื่อสารจะเป็นเครื่องช่วยในการทำความเข้าใจดังกล่าว (นราธิป ศรีธรรม, 2559)

นอกจากนี้ แนวคิดของ Adorno เป็นแนวคิดเรื่องอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องนี้ปรากฏขึ้นครั้งแรกในงานที่ Adorno เขียนร่วมกับ Horkheimer เรื่อง Dialectic of Enlightenment (Adorno & Horkheimer, 2002, p. 192) โดยตระหนักถึงการที่อุตสาหกรรมวัฒนธรรมกำลังครอบงำสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ รวมทั้งครอบงำปัจเจกบุคคลด้วย ซึ่งเรียกว่า วัฒนธรรมมวลชน โดยอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมนั้น นักทฤษฎีวิพากษ์มองว่าไม่ใช่ศิลปะ แต่เป็นการนำเอาวัฒนธรรมมาผลิตเป็นอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อสนองความต้องการของมวลชนจำนวนมาก ในอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมก็จะมีการแบ่งงานกันทำตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จากการทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกันนี้ ความหลากหลายของความรู้สึคนึกคิดของมนุษย์ก็ถูกทำลายไปด้วย และอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมนั้น

มีวัตถุประสงค์ในเชิงพาณิชย์ เพราะมีการมุ่งไปเชิงพาณิชย์ยิ่งกว่าสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ซึ่ง Adorno ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ในงานศิลปวัฒนธรรมยุคก่อนทุนนิยม มีสิ่งที่เรียกว่า รัศมี ซึ่งหมายถึงความสง่างาม ความน่าเกรงขาม ความศักดิ์สิทธิ์ที่น่าเคารพ และลักษณะที่ต่างไปจากสิ่งธรรมดาสามัญที่พบเห็นกันอยู่ งานเหล่านั้นได้ถูกเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำลาย รัศมีดังกล่าวจึงหายไปเนื่องจากเกิดการผลิตแบบซ้ำ ๆ ทำให้คุณค่าความสง่างาม ความน่าเกรงขามหายไป แต่ก็มีคนจำนวนไม่น้อยที่ไม่เห็นด้วยกับ Adorno เช่น ชนชั้นกลาง นักศึกษา เพราะรัศมีในความหมายของ Adorno กล่าวถึงนั้นเป็นเพียงแค่รัศมีของศิลปะที่ถูกกำหนด และมองมาจากจุดยืนของชนชั้นเท่านั้น

ขณะที่แนวคิดของ Adorno และ Horkheimer จะมองผลกระทบของเทคโนโลยีในแง่ร้าย แต่ Walter Benjamin นั้นมีแนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่แตกต่างจากทั้งสองคนข้างต้น เพราะเขามองผลกระทบของเทคโนโลยีในแง่ดีมากกว่า โดยเฉพาะการที่เทคโนโลยีสามารถก่อให้เกิดการผลิตซ้ำได้มาก ๆ สามารถผลิตเลียนแบบต้นฉบับได้ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงปฏิวัติเลยทีเดียว (Lechte, 2008, p. 262)

ในบทความเรื่อง “The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction” Walter Benjamin ได้กล่าวถึงและอธิบายแนวคิดต่าง ๆ มากมาย เช่น ความมีเอกลักษณ์โดดเด่น (uniqueness) ความเป็นของแท้ (authenticity) แบบดั้งเดิม (original) รัศมี (aura) การผลิตซ้ำ (reproduction) การถ่ายสำเนา (copy) พิธีกรรม (ritual) ลัทธิพิธี (cult) การจัดแสดง (exhibition) ความเข้มข้น (concentration) และสิ่งล่อใจ (distraction) ในสุนทรียศาสตร์ของชนชั้นนำมีการใช้แนวคิดเหล่านี้เพื่อสร้างทฤษฎีศิลปะแบบสารัตถนิยมที่มีการแบ่งแยกเช่นแบ่งแยกเป็นศิลปะชั้นสูงกับศิลปะชั้นต่ำ แต่เบนจามินมองว่าการแบ่งแยกเช่นนั้น เป็นเรื่องที่เราไม่จำเป็นต้องถามหรือกว่ารูปถ่าย และภาพยนตร์จะเป็นศิลปะหรือไม่ คนที่ถามคำถามเช่นนี้แสดงว่า ได้ยกเอาภาพยนตร์บางเรื่อง รูปถ่ายบางชิ้น มาให้คุณค่าว่าเป็นศิลปะ โดยมองหา รัศมี ความมีจิตใจสูงส่ง หรือ ความศักดิ์สิทธิ์ ที่มีอยู่ในงานเหล่านั้น การมองเช่นนี้เป็นการมองแบบชนชั้นนำเป็นการดูถูกเหยียดหยาม และปฏิเสธวัฒนธรรมของประชาชนคนทั่วไป (Taylor, 2004, p. 41)

Walter Benjamin ตระหนักดีว่า คำถามข้างต้นเหล่านั้นไม่ค่อยมีสาระสำคัญอะไร นักแต่ก็ยอมรับว่าคำถามเหล่านั้นเป็นประเด็นที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะของชนชั้นนำเหล่านั้น จริง ๆ แล้วเป็นเรื่องชั่วคราว และมีเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ไม่ใช่เป็นแนวคิดที่มีความเป็นสากลในโลกของศิลปะก็มีการทักท้วงกันว่า ศิลปะมีความเป็นสากลแต่ถ้าดูจาก โบราณคดี และประวัติศาสตร์ก็จะพบว่า ศิลปะไม่ได้มีความเป็นสากลจริง เช่น ภาพเขียนรูปกวางที่อยู่บนผนังถ้ำในยุคก่อนประวัติศาสตร์นั้น จริง ๆ แล้วเป็นเครื่องมือทางด้านเวทย์มนตร์ ต่อมาในภายหลังได้มีการยอมรับว่า เป็นงานศิลปะ Walter Benjamin ได้พิจารณาแนวคิดสำคัญแนวคิดหนึ่งอย่างละเอียด คือ แนวคิดเรื่อง รัศมี ของงานศิลปะซึ่งประกอบไปด้วยแนวคิดเรื่องความมีเอกลักษณ์โดดเด่น และความเป็นของแท้ แนวคิดเรื่องรัศมีนี้เชื่อมโยงงานศิลปะเข้ากับแนวคิดความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งมีการดำรงอยู่อย่างโดดเด่นในกาลเทศะ และมีประวัติศาสตร์เฉพาะเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของ และความสนใจ คือใครเป็นเจ้าของงานศิลปะนั้นในช่วงเวลาใด และงานศิลปะนั้นเป็นที่สนใจในช่วงเวลาใด แต่ในยุคที่มีการผลิตซ้ำเชิงกลไก หรือด้วยเทคโนโลยีแนวคิดเรื่องความมีเอกลักษณ์โดดเด่น และความเป็นของแท้ก็ไม่มี ความหมาย สำเนา หรือของเลียนแบบที่สร้างขึ้นทำให้ความเป็นของแท้ของวัตถุที่มีอยู่ดั้งเดิมที่มีค่า และเป็นของเพียงชิ้นเดียวกลายเป็นเรื่องที่ไร้สาระอย่างเช่นที่ Walter Benjamin กล่าวไว้ว่า เราไม่สามารถเรียกเรียกรูปภาพซึ่งเป็นของแท้จากฟิล์มถ่ายรูปได้แล้ว (Taylor, 2004, pp. 41-42)

มุมมองเช่นนี้ของ Walter Benjamin มีผลกระทบทางด้านการเมืองมาก กล่าวคือเป็นการทำลายแนวคิดที่มองศิลปะแบบชนชั้นนำนิยม ตัวอย่างเช่น ภาพพิมพ์ รูปถ่าย และภาพยนตร์ เมื่อผลิตซ้ำด้วยเครื่องจักร หรือเทคโนโลยีก็ได้ทำลายระยะห่างระหว่างศิลปะกับผู้ชมศิลปะ เพราะในสมัยก่อนงานที่ถูกมองว่า เป็นงานศิลปะนั้นมีน้อย และมักจะมีแต่ชั้นสูง ชนชั้นนำ ที่ได้ชมงานศิลปะ ในการทำเช่นนี้ก็ถือว่าเป็นการทำลายแหล่งที่มาของ รัศมี หรือความศักดิ์สิทธิ์ของศิลปะ และในทางกลับกันก็เป็นการทำลายความเข้าใจศิลปะ และการใช้ศิลปะของชนชั้นนำที่เป็นอนุรักษ์นิยม ความเป็นของแท้ซึ่งถือกันว่าเป็นลักษณะเด่นของ “ศิลปะที่แท้จริง” ก็กลายเป็นสิ่งที่ล้าสมัยไร้ประโยชน์ เพราะเราก็สามารถผลิตของเลียนแบบออกมาได้อย่างไม่สิ้นสุด กลายเป็นของที่นิยมกัน

ทั่วไป ไม่ใช่ของเฉพาะกลุ่มคนชนชั้นนำ และมวลชนก็สามารถเป็นเจ้าของครอบครองได้ (Appelrouth & Edles, 2007, p. 88)

ปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามาทำให้ทำลายรัศมีในแบบเดิมลงไปอย่างแน่นอน เป็นการทำลายลักษณะแบบเก่า ส่งผลให้มีปรากฏการณ์ที่เรียกว่า ประชาธิปไตยทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น เพราะในยุคใหม่การมีภาพวาดเป็นของตนเองมิใช่อภิสิทธิ์ของคนชั้นสูงเท่านั้น และการที่คนธรรมดาทั่วไปสามารถมีรูปถ่ายกับครอบครัวได้เช่นเดียวกับชนชั้นสูงอย่างในอดีตก็ทำได้เช่นกัน ประชาธิปไตยทางวัฒนธรรมนั้นช่วยให้งานศิลปะวัฒนธรรมมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น เพราะในอดีตเมื่อการผลิตการแพร่กระจายการเสพการวิพากษ์วิจารณ์งานศิลปะมีขอบเขตอยู่ในแวดวงแค่งานกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้น ความร่ำรวยของศิลปะ วัฒนธรรมก็ย่อมมีขอบเขตอันจำกัด แต่เมื่อประชาชนคนธรรมดาทั่วไปสามารถผลิต หรือเข้าถึงเข้าไปเสพสามารถวิพากษ์วิจารณ์งานศิลปะวัฒนธรรมได้ ทำให้ขอบเขตของงานศิลปะวัฒนธรรมของสังคมได้ขยายตัว และยกระดับสูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านภาคธุรกิจการผลิต หรือการกระจายการบริโภค หรือแม้แต่การพัฒนาผลงานเองก็ตาม การผูกขาดการวิพากษ์วิจารณ์ศิลปะวัฒนธรรมที่เคยมี แค่งานกลุ่มเล็ก ๆ ก็จะหมดไป

Walter Benjamin ยกตัวอย่างการเกิดขึ้นของกล้องถ่ายรูปอันได้นำมาซึ่งรัศมีแบบใหม่ซึ่งเข้ามาทดแทนรัศมีแบบเดิม คือ ความห่างไกล (distance) ถูกแทนที่ด้วยความใกล้ชิด (intimacy) ลักษณะศูนย์รวมความสนใจ (concentration) ถูกแทนที่ด้วยการกระจายความสนใจ (distraction) การเคารพบูชายกย่อง ถูกแทนที่ด้วยการนำมาใช้ในทางการเมือง การเรียนการสอน และมีโอกาสได้ดูได้ฟังได้ชมงานศิลปะวัฒนธรรมมากขึ้น การทำลายรัศมีแบบเก่าด้านหนึ่งจึงเท่ากับว่า เป็นการทำลายอภิสิทธิ์ที่ขวางกั้นประชาชนทั่วไปให้มีสิทธิ์ ได้ใช้สิทธิ์ ได้สร้าง ได้เสพวัฒนธรรมอย่างทั่วถึง ก่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน ความมีสิทธิเสรีภาพเกิดขึ้น ซึ่งสิทธิความเท่าเทียมกันนี้เอง ถือว่า เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2560, หน้า 286)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย (democracy) เป็นระบอบการปกครองเก่าแก่ และสืบมาจนถึงทุกวันนี้ อย่างไรก็ตามระบอบประชาธิปไตยในแต่ละยุคสมัยได้เปลี่ยนแปลงเป็นพลวัตตามสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ ประชาธิปไตยในทางปฏิบัติจึงแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศแต่ก็คงไว้ซึ่งอุดมการณ์

ที่มาและความสำคัญของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย ที่ถูกแปลมาจากคำว่า Democracy ในภาษาอังกฤษ เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ แต่สำหรับประชาธิปไตยในสมัยกรีกมีลักษณะ และรายละเอียดที่แตกต่างจากประชาธิปไตยในสมัยปัจจุบัน รากศัพท์ของคำว่า democracy มาจากภาษากรีกสองคำ คือ Demos ที่หมายถึง ประชาชน (people) และคำว่า Kratein ที่หมายถึง การปกครอง (to rule) ถ้าแปลตามรากศัพท์แล้ว Democracy หรือ ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองโดยประชาชน (rule by people) ซึ่งหมายถึง อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (people sovereignty) (ฉัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร, 2553, หน้า 105) นักวิชาการหลายท่านมักหยิบยกถ้อยคำของ Loran (อ้างถึงใน วิสุทธิ์ โภธิแทน, 2556, หน้า 1) อดีตประธานาธิบดี คนที่ 16 ของสหรัฐอเมริกามาใช้อธิบายความหมายของประชาธิปไตยว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน (government of the people, by the people, and for the people) สาเหตุเพราะว่า เป็นการใช้ถ้อยคำที่เน้นความหมายของประชาธิปไตยตามรากศัพท์ของประชาธิปไตย ที่ว่า “การปกครองโดยประชาชน” เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า อธิปไตยที่เป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชนการเน้นความหมายของคำว่า ประชาธิปไตยว่า เป็นการปกครองโดยเป็นการแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของการปกครองระบอบประชาธิปไตยกับการปกครองในระบอบอื่น เพราะในความเป็นจริงไม่ว่าการปกครองระบอบใด ผู้ปกครอง หรือคณะปกครองย่อมอ้างเสมอว่า ตนเองปกครองเพื่อประชาชนทั้งนั้น หรืออาจอ้างว่า อำนาจปกครองเป็นของประชาชน แต่แท้จริงแล้วไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนตัดสินใจ และยินยอมพร้อมใจอย่างอิสระ (consent) มาปกครองตนเอง

ประชาธิปไตยจึงถือเป็นการปกครองที่เกิด และดำรงอยู่จากการยินยอมพร้อมใจอย่างเสรีของผู้ปกครอง หรือของประชาชน (consent of the governed or consent of the people) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ประชาธิปไตยเป็นระบอบการเมือง และระบอบการปกครองที่ประชาชนทั้งหลายปกครองตนเองร่วมกัน บนความเชื่อที่ว่า คนเรามีความสามารถในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาซึ่งกันและกัน การมีอิสระ หรือเลือกดำเนิน และดำรงชีวิตด้วยตนเองย่อมเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด (วิสุทธิ โปธิแทน, 2556, หน้า 2-80)

นอกจากที่กล่าวข้างต้นแล้ว การปกครองระบอบประชาธิปไตยมิใช่เพียงตอกย้ำที่รูปแบบโดยการมีรัฐธรรมนูญ มีกฎหมายเลือกตั้ง มีพรรคการเมืองเท่านั้น หรือแม้แต่การมีระบบรัฐสภา การถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ การมีการเลือกตั้ง นั้นเป็นเพียงแต่วิธีการของประชาธิปไตยเช่นกัน แต่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีจุดมุ่งหมายเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมมีความสุขสมบูรณ์ และเกิดความเสมอภาคทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้การเฉลี่ยความสุขและผลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากผลของการพัฒนานั้น (income distribution) เป็นไปอย่างเป็นธรรม (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2523, หน้า 247-250)

ดังนั้นการตีความ ประชาธิปไตย ให้เป็นเพียงเรื่องรูปแบบของการปกครองเพียงอย่างเดียวจึงไม่น่าจะเหมาะสม ประชาธิปไตยจึงควรจะอยู่ในรูปแบบของปรัชญาของสังคมมนุษย์ หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติ หรือหลักการที่กำหนดพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคม ในกิจการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

จากที่กล่าวถึงประชาธิปไตยทำให้เราพอจำแนกความหมายของประชาธิปไตยได้เป็นสองแนวทาง คือ ความหมายแบบแคบ และความหมายแบบกว้าง กล่าวคือ ความหมายแบบแคบได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า “ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะพิเศษ คือ ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และมีสิทธิ อำนาจ และโอกาสในการเข้าควบคุมกิจการทางการเมืองของชาติ” ส่วนประชาธิปไตยแบบกว้าง เกิดจากการตีความประชาธิปไตยให้อยู่เหนือจากรูปแบบการปกครอง ดังนั้นประชาธิปไตยในทางการเมือง หมายถึง การปกครองที่ประชาชนแต่ละคนควรมีส่วนในการกำหนดนโยบายในการปกครองบ้านเมืองในระดับชาติได้ ระบอบประชาธิปไตยในทางเศรษฐกิจ หมายถึง ระบบ

เศรษฐกิจที่ประชาชนมีเสรีภาพในการประกอบการทางเศรษฐกิจ หรือให้บุคคลได้รับหลักประกันในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ หรือได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่ได้ลงแรงไป ประชาธิปไตยทางสังคม หมายถึง การปกครองที่ประชาชนได้รับความยุติธรรมในสังคม ไม่มีการกีดกันระหว่างชนชั้น กลุ่มชน หรือความแตกต่างใด ๆ หรือเกิดระบบอภิสิทธิ์ชนหรือระบบอุปถัมภ์ ประชาธิปไตยทางวัฒนธรรม หมายถึง การปกครองที่ส่งเสริมค่านิยม แบบแผน หรือประเพณีที่ยึดมั่นในหลักการประนีประนอม การใช้เหตุผล การยอมรับนับถือคุณค่า และศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ มีความเข้าใจ และเห็นประโยชน์ในการร่วมมือกันเพื่อส่วนรวม โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนเพียงฝ่ายเดียว รวมทั้งการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ชอบธรรม และเหมาะสมกับกาลสมัย ตลอดจนให้ความสำคัญกับสมาชิกที่อยู่ในสังคมเดียวกัน เป็นต้น

การจะสนับสนุนให้แนวคิดประชาธิปไตยเป็นวิถีในการดำรงชีวิต หรือการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ผู้ปกครอง หรือรัฐจะต้องส่งเสริมให้เกิดแนวทางพื้นฐาน ดังนี้ ให้ประชาชนได้มีเสรีภาพอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะให้สอดคล้องกับเรื่อง ความมั่นคง ความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และสวัสดิการของส่วนรวม ด้านโอกาสรัฐจะต้องส่งเสริมให้บุคคลดำเนินงาน หรือกิจการต่าง ๆ ตามความต้องการ ทุกคนควรจะได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการที่จะพัฒนาศักยภาพต่าง ๆ ตามความสามารถของตัวเอง ด้านการพัฒนาตนเอง หรือความเจริญ บุคคลจะต้องมีโอกาสพัฒนาตัวเอง มีความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านสติปัญญา ความสามารถ และบุคลิกภาพของแต่ละคน ศักดิ์และสิทธิ์ในการปกครองประเทศหรือการมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจอปกครองตัวเอง (ฉัชชาภัท อุ่นตรงจิตร, 2553, หน้า 106) และด้วยความหมายของ ประชาธิปไตยเป็นความหมายกว้างกำหนัด จึงก่อให้เกิดการถกเถียง และความสับสนอยู่เสมอ กับการอ้างถึงประชาธิปไตยในลักษณะต่าง ๆ เช่น ประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ประชาธิปไตยแบบนำวิถี (guided democracy) สังคมนิยมประชาธิปไตย (democratic socialism) หรือเผด็จการประชาธิปไตยประชาชน (people's democratic dictatorship) ยิ่งทำให้เกิดความสงสัยว่า เหตุใดคำว่า ประชาธิปไตยจึงไปปรากฏอยู่กับคำเหล่านี้ได้ อย่างไร ทั้งที่หลายคำมีความขัดแย้งกันเองกับคำว่า ประชาธิปไตย หนทางเดียวที่จะทำ

ให้เราเข้าใจประชาธิปไตย และเรื่องราวเหล่านี้ได้ นั่นคือ เราจะต้องศึกษาทั้งวิวัฒนาการพื้นฐาน และหลักเกณฑ์แนวคิดของประชาธิปไตยนั่นเอง

พัฒนาการของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยในยุคกรีกที่ถือเป็นจุดเริ่มต้น เป็นประชาธิปไตยแบบนครรัฐ (city-state) ที่มีลักษณะประชาธิปไตยโดยตรง (direct democracy) ซึ่งประชาชนทั้งหมดเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครองโดยตรงด้วยการประชุมร่วมพิจารณาตัดสินปัญหาาร่วมกันในที่ชุมชนใหญ่โดยตรง และทำหน้าที่เลือกเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของรัฐโดยตรง โดยไม่ต้องผ่านตัวแทน (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2523, หน้า 2) ประชาธิปไตยโดยตรงสำหรับปัจจุบันในชีวิตจริงสามารถปฏิบัติได้เพียงในชุมชนเล็ก ๆ ที่มีคนจำนวนน้อย และเป็นเรื่อง ๆ เท่านั้น เพราะหากใช้วิธีการประชาธิปไตยโดยตรงในการตัดสินใจ และร่วมกันแก้ปัญหาทุกคน กว่าจะได้ข้อสรุปต้องใช้เวลามากพอสมควร อีกทั้งสถานที่อาจไม่เหมาะสม บางกรณีหากมีการตัดสินใจซ้ำอาจสร้างความเสียหายได้

พื้นฐานของแนวคิดประชาธิปไตยสมัยใหม่

ยุคนี้เริ่มต้นในราวคริสต์ศตวรรษที่ 14 และสิ้นสุดลงในกึ่งกลางคริสต์ศตวรรษที่ 17 โดยถือว่าเป็นจุดเชื่อมต่อของประวัติศาสตร์สมัยกลาง และสมัยใหม่ เป็นยุคฟุ่มเฟือยที่สุด หรุหราที่สุด กามารมณ์ที่สุด มนุษย์ต้องถูกจำกัด โดยกฎเกณฑ์ และข้อบังคับของคริสต์ศาสนา จึงนำไปสู่การเริ่มต้นแสวงหาสิทธิเสรีภาพ และความคิดอันไร้ขอบเขตของมนุษย์ ซึ่งผู้วิจัยกำลังจะหมายถึง แนวคิดของโลกตะวันตกของยุคเรเนซองส์ (renaissance) เป็นยุคแห่งการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ และการเกิดใหม่ของการศึกษ การฟื้นฟูอุดมคติ ศิลปะ และวรรณกรรมของกรีก และโรมัน ในที่สุดนำไปสู่การปฏิรูปศาสนา การปฏิวัติวิทยาศาสตร์ และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 ทำให้ชาวตะวันตกเห็นคุณค่า และความสำคัญของมนุษย์ สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตยที่เริ่มฝังรากในความคิด และสังคมของโลกตะวันตก (ธีรยุทธ บุญมี, 2546, หน้า 76) แนวความคิดเมื่อฟื้นฟูยุคกลาง (middle ages) และเข้าสู่สมัยเรเนซองส์ ความคิดเกี่ยวกับมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ความเชื่อ

และศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ที่จะใช้เหตุผล การมองโลกในแง่ดี และการสนับสนุนเสรีภาพทางการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นเป็นลักษณะเด่นของกระแสความคิดในยุคใหม่ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2523, หน้า 5) การเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากอำนาจของศาสนจักรในช่วงศตวรรษที่ 14-15 เสื่อมทรามลง รวมทั้งถูกท้าทายจากการขยายตัวของอำนาจกษัตริย์อีกด้วย คริสต์ศาสนาที่เคยเป็นคำอธิบายในทุกแง่คำตอบของมนุษย์ถูกล้มล้าง และปฏิบัติทางความคิด จนท้ายที่สุดมนุษย์กล้าคิด กล้าประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ จนนำไปสู่การปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี และการปฏิวัติอุตสาหกรรมในที่สุด (ธีรยุทธ บุญมี, 2546, หน้า 18-60) การที่มนุษย์กล้าคิด กล้าตัดสินใจลงมือทำ โดยไม่กลัวที่จะตกอยู่ภายใต้อำนาจใด ๆ ทำให้มนุษย์มีความคิดเป็นของตัวเอง และสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตัวเองได้อย่างเต็มที่ เราเรียกว่า มนุษย์มีความเป็นปัจเจกชนมากขึ้น

ลัทธิปัจเจกชนนิยมและเสรีนิยม

ลัทธิปัจเจกชนนิยม (individualism) และเสรีนิยม (liberalism) เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยเรเนซองส์ พร้อมกับการเกิดขึ้นของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ (protestant) ซึ่งเป็นแนวคำสอนที่สนับสนุนให้เกิดความเป็นตัวตนและรู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง ไม่ต้องคุกเข่าต่อหน้า ศาสนจักร ให้มนุษย์ชาวคริสต์ที่แท้คุกเข่าต่อหน้าพระเจ้า เป็นการแสดงว่า คนสามารถติดต่อกับพระเจ้าได้เอง สามารถเข้าถึงพระเจ้าได้ หรือพระเจ้าก็มีเมตตากับทุกคน โดยไม่ต้องผ่านศาสนจักร คนที่เชื่อ ศรัทธาก็เท่ากับเป็นพระองค์เอง คนจึงมีความเท่าเทียมกันในฐานะเป็นผู้ศรัทธาพระเจ้า และคนแต่ละคนก็สามารถสื่อ หรือติดต่อกับพระเจ้าได้เอง

ลัทธิปัจเจกชนนิยมกล่าวได้ว่า เป็นพื้นฐานของปรัชญาทางการเมืองแนวเสรีนิยม เนื่องจากคิดว่าพื้นฐานของสังคม ของรัฐ ของอำนาจ ไม่ว่าจะเป็อำนาจทางจิต วิญญาน การเมือง คุณธรรม ศีลธรรม เศรษฐกิจ มาจากตัวบุคคลทั้งสิ้น ดังนั้นคนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ มีอำนาจ มนุษย์ที่เป็นปัจเจกชนจึงสามารถใช้ทุน หรือแรงงานของตนไปแสวงหาผลประโยชน์ กำไรให้ตนเองได้ หลักคิดนี้ก็คื พื้นฐานของ ทฤษฎีการเมืองประชาธิปไตย (democracy theory) นั่นเอง

ประชาธิปไตยสมัยปัจจุบัน

ภายหลังจากการล่มสลายของประชาธิปไตยโดยตรงในเอเธนส์ การหวนกลับมาของ “ระบอบเผด็จการ” ก็กลับคืนมา โดยอำนาจการปกครองกลับไปตกอยู่กับคน ๆ เดียวหรือคนเพียงไม่กี่คน แต่อย่างไรก็ตามระบอบเผด็จการกลับถูกท้าทายด้วยปัจจัยสองประการกล่าว คือ การช่วงชิงอำนาจเพื่อเปลี่ยนมือจากคน หรือคณะบุคคล และที่สำคัญ คือ การถูกท้าทายด้วย การพัฒนาของแนวคิดที่ว่าด้วยอำนาจการปกครองเป็นของประชาชน ซึ่งหมายถึง “ระบอบประชาธิปไตย”

พัฒนาการของประชาธิปไตยสมัยใหม่ว่า มีจุดเริ่มต้นที่ประเทศอังกฤษในช่วง ค.ศ. 1200 โดยในอังกฤษมีการ “การปฏิวัติประชาธิปไตย” อย่างสำคัญอีกสองครั้งใน ค.ศ. 1649 หลังเกิดการปฏิวัติประชาธิปไตยในประเทศอังกฤษ ต่อมาในระหว่าง ค.ศ. 1688-1689 สหรัฐอเมริกาได้ประกาศอิสรภาพจากการขึ้นตรงกับอังกฤษ เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1776 นับเป็นการปฏิวัติประชาธิปไตยในสหรัฐอเมริกา ซึ่งต่อมา การปฏิวัติประชาธิปไตยนี้ก็เกิดขึ้นที่ฝรั่งเศสเช่นเดียวกัน เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1789 การเริ่มต้นปฏิวัติประชาธิปไตยทั้งสามประเทศนี้ เป็นจุดเริ่มต้นสู่การพัฒนาการเมืองการปกครองที่ยึดหลักการเดียวกันที่เรียกว่า “ประชาธิปไตย” เกือบทุกประเทศ และกระจายสู่ทวีปอื่น ๆ อีกด้วย (วิสุทธิ์ โปธิแทน, 2556, หน้า 7-9)

ภายหลังจากทั่วโลกมีการตื่นตัวกับประชาธิปไตยสมัยใหม่ สิ่งหนึ่งที่เป็นแนวคิดสำคัญของประชาธิปไตยที่ได้รับการยอมรับ และสำคัญอย่างยิ่งนั้น คือ แนวคิดของ ตูลาการชาวฝรั่งเศสชื่อ มองเตสกีเออ (Montesquieu, 1689-1755) ในเรื่องของสิทธิเสรีภาพของประชาชน หลักนิติธรรม (rule of law) การแยกใช้อำนาจ (separation of powers) การตรวจสอบอำนาจให้เกิดดุลยภาพ (checks and balances) แนวคิดดังกล่าวได้นำไปสู่การจัดตั้งรูปแบบรัฐบาลประชาธิปไตยที่แตกต่างกันของแต่ละประเทศตามความเหมาะสมของประเทศนั้น ๆ อย่างไรก็ตามหากจำแนกการปกครองตามลักษณะการเข้ามีส่วนร่วม มีปากเสียงในการบริหารราชการแผ่นดินของประชาชนแล้ว รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยทั่วไปสามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ กล่าวคือ

1. ประชาธิปไตยโดยตรง (direct democracy) หมายถึง ประชาชนเป็นผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศด้วยตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องมีผู้แทน เช่น การลงประชามติ เป็นต้น

2. ประชาธิปไตยผ่านตัวแทน (representative democracy) หมายถึง ประชาชนเป็นผู้เลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ และตัดสินใจแทนตนในสภา เนื่องจากจำนวนประชาชนมีมาก ทุกคนไม่สามารถเข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภาหรือแม้แต่วางออกความคิดเห็นได้ทุกคน

3. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) คือ การผสมผสานรูปแบบการปกครองทั้ง 2 แบบ ข้างต้นเข้าด้วยกันโดยมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมมากขึ้นในทุกระดับ เช่น มีอำนาจในการติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้แทนที่ตนเลือกได้

ผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติมแนวคิดของ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2554, หน้า 4-8) ซึ่งอาจมีรายละเอียดเพิ่มขึ้นสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน โดยเฉพาะประเทศไทย อาจมี 4 ตัวแบบที่สำคัญ กล่าวคือ

ตัวแบบประชาธิปไตยที่ประชาชนใช้อำนาจผ่านตัวแทน (representative democracy) ประชาธิปไตยในรูปแบบนี้ประชาชนไม่ต้องใช้อำนาจโดยตรง แต่ใช้อำนาจเลือกผู้แทนโดยเชื่อว่ามัน คือ การใช้อำนาจโดยประชาชน โดยผู้แทนจะเข้าไปทำหน้าที่ในสภาแทนตน หรือเข้าไปบริหารประเทศแทนตน โดยเชื่อว่า เพื่อประโยชน์วิธีที่ทำให้ประชาธิปไตยแบบนี้ทำงานได้ดีก็ คือ ต้องจัดการเลือกตั้งให้มีความบริสุทธิ์ยุติธรรม การวิพากษ์วิจารณ์ประชาธิปไตยที่ผ่านมามักมองว่า การเลือกตั้งที่ได้นักการเมืองไม่ดี ไม่เก่ง ไม่มีคุณธรรม ไร้ความสามารถ ถ้าประชาชนไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ไม่ถูกต้องต่อประชาธิปไตย ขาดความรู้เท่าทันนักการเมือง

ตัวแบบที่สองประชาธิปไตยที่ตรวจสอบควบคุมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยตัวแบบนี้ผู้ทรงคุณวุฒิไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง แต่มาจากการสรรหาที่เชื่อว่า มีความเป็นธรรมทางการเมือง โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีหน้าที่มาควบคุมนักการเมืองอีกทีหนึ่ง ตัวอย่าง เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการสิทธิมนุษยชนและกรรมการการเลือกตั้ง เป็นต้น ซึ่งเหตุผลของการสรรหาก็ คือ เพื่อไม่ให้ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้เป็นนักการเมือง ตัวแบบนี้เป็น

การแสดงถึงการไม่ไว้ใจประชาชน ไม่เชื่อมั่นในการเลือกตั้งของประชาชนว่า จะได้อันใด จึงให้องค์กรต่าง ๆ และนักวิชาการ เสนอชื่อเพื่อให้วุฒิสภาเป็นผู้เลือก โดยมองว่าวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งจึงเป็นเสมือนตัวแทนของประชาชน และเชื่อว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านั้นเป็นกลางทางการเมือง ซึ่งเรียกประชาธิปไตยแบบนี้ว่า Supervisory Democracy อันหมายถึง ประชาธิปไตยแบบมีการควบคุม ตรวจสอบ โดยคณะบุคคลที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง

ตัวแบบที่สามประชาธิปไตยที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง (participatory democracy) เป็นรูปแบบของประชาธิปไตยที่เห็นความสำคัญของประชาชนมากขึ้น จากการที่เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งอย่างเดียว แต่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ ได้มากขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ เช่น การเปิดโอกาสให้มีการเข้าชื่อถอดถอนนักการเมือง การเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย เป็นต้น

ตัวแบบที่สี่ประชาธิปไตยแบบประชาชนปกครองตนเอง (self-government democracy) ประชาธิปไตยทุกรูปแบบจะมั่วแต่นเวียนอยู่กับการใช้อำนาจผ่านผู้แทน การเลือกตั้งที่ดี การควบคุมผู้แทน และนักการเมือง การถอดถอนนักการเมือง เพื่อให้ได้ระบบการเมืองที่ดีขึ้น ซึ่งหัวใจหลักของประชาธิปไตยในรูปแบบเหล่านั้นยังเป็นการปกครองโดยรัฐบาลซึ่งประชาชนเลือกเข้ามา ไม่ใช่ประชาชนปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของระบอบประชาธิปไตย ประชาธิปไตยในรูปแบบนี้จะเรียกว่า เป็นแนวใหม่ก็ได้ แต่แท้จริงแล้วเป็นแนวที่เก่าแก่ที่สุดของประชาธิปไตยทั้งปวง

อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ในการกล่าวถึงความเป็นประชาธิปไตยนั้น อะไรจะเป็นตัวชี้วัดว่า ประเทศใดเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ หรือแม้แต่ประชาชนคนในชาติ มีความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ มากน้อยเพียงใด สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ประชาชนในรัฐที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยจะต้องรู้ และเข้าใจเป็นอันดับแรก ถึงจะทำให้เกิดประชาธิปไตยขึ้นอย่างสมบูรณ์ได้

องค์ประกอบของประชาธิปไตย

องค์ประกอบของประชาธิปไตยซึ่งเป็นระบอบการปกครองที่มีพัฒนาการมาหลายพันปี องค์ประกอบของประชาธิปไตยในแต่ละยุคสมัยจึงอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามทัศนะของนักวิชาการในแต่ละยุค แต่โดยหลักสำคัญของประชาธิปไตยแล้ว ยังคงดำรงอยู่ ดังนั้นผู้วิจัยสรุปสาระสำคัญของประชาธิปไตยไว้ตามที่ได้ศึกษาค้นคว้าไว้ ดังนี้ (ณัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร, 2553, หน้า 104-119; วิสุทธิ์ โปธิแทน, 2556, หน้า 49-80)

1. หลักการว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (popular sovereignty or sovereignty of the people)

เป็นหลักการที่เน้นย้ำให้ตระหนักถึงประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องมาจากความเห็นชอบของประชาชน (government by consent) และประชาชนสามารถแต่งตั้ง หรือถอดถอนรัฐบาลได้โดยผ่านกระบวนการที่ตกลงกันได้ โดยส่วนใหญ่มักจะปรากฏในรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ นอกจากนี้ยังต้องยินยอมเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองและบริหารประเทศอีกด้วย

2. หลักการว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ (right, liberty or freedom)

สิทธิเสรีภาพเป็นหลักที่สำคัญอย่างหนึ่งของประชาธิปไตย สิทธิ (right) เสรีภาพ (liberty) และอิสรภาพ (freedom) แต่ละคำล้วนมีความหมายในตัวของมัน แม้มีความแตกต่างกันอยู่บ้าง กล่าวคือ สิทธิ หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้ เสรีภาพ หมายถึง โอกาสที่จะเลือกทำหรือไม่ทำระหว่างทางเลือกหลายทางตามปรารถนาของตน โดยปราศจากข้อบังคับหรือข้อจำกัด จะจำกัดได้ก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น ส่วนอิสรภาพ หมายถึง การทำ หรืองดเว้นที่จะทำสิ่งใด ๆ ก็ได้ที่ไม่เป็นการละเมิดผู้อื่น สิ่งเหล่านี้เรารวมกันเรียกว่า “เสรีภาพ” ซึ่งเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถของคนที่ จะกระทำ หรืองดเว้นการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ได้ภายในขอบเขตข้อกำหนดของกฎหมาย ซึ่งกฎหมายนั้นออกโดยวิถีทางประชาธิปไตย คือ ออกโดยผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งมาอย่างเป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้เสรีภาพรวมถึงการค้ำประกันสิทธิมนุษยชน (human rights) หรือสิทธิใน

ความเป็นมนุษย์อีกด้วย ซึ่งจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคในฐานะพลเมืองของรัฐหรือความเป็นมนุษย์

3. หลักการว่าด้วยความเสมอภาค (equality)

ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย หมายถึงความเสมอภาคภายใต้กฎหมายตามหลักการนิติรัฐ (rule of laws) หมายความว่า การที่ประชาชนทุกคนมีความเสมอภาคหรือเท่าเทียมในพื้นฐานเรื่องสำคัญ ๆ ที่เป็นไปได้ในฐานะปัจเจกชน อันจะทำให้ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม โดยเปรียบเทียบให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ มีการปกครองโดยกฎหมายที่สามารถให้ความยุติธรรมได้อย่างเสมอหน้า โดยไม่ผันแปรไปตามผลประโยชน์ และเจตนาารมณ์ส่วนตัวของผู้ใด

4. หลักการว่าด้วยภราดรภาพ (fraternity) และหลักการว่าด้วยการเคารพเหตุผล (respect for reason)

ในการปกครองตัวเองร่วมกันของประชาชน เมื่อคนในสังคมมีโอกาสและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมได้อย่างกว้างขวาง การมีส่วนร่วมดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ย่อมทำได้อย่างสันติ และหาข้อยุติที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับกัน ถ้าคนทั้งหลายมีความเคารพซึ่งกันและกัน (mutual respect) และมีความรัก ความปรารถนาดีต่อกันเปรียบดุจญาติพี่น้อง การยอมรับในการตัดสินใจโดยมติเสียงข้างมาก (majority decision-making) โดยให้ความเคารพเสียงข้างน้อย (fundamental rights of minority) การเปลี่ยนผ่านอำนาจจากรัฐบาลหนึ่งไปสู่อีกรัฐบาลหนึ่งโดยสันติ (peaceful succession of power) สิ่งเหล่านี้รวมเรียกว่า “การมีภราดรภาพ”

ที่กล่าวมานั้น คือ หลักการพื้นฐานที่ควรจะปรากฏในประเทศที่เรียกตัวเองว่าปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย โดยอย่างน้อยเป็นการสร้างแนวทางสู่ความผาสุกของประชาชนแบบของระบอบประชาธิปไตย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพลเมือง

พลเมือง (citizen) เป็นคำที่ถูกหลายฝ่ายนำไปใช้ในการแสวงหาประโยชน์ อย่างน้อยประโยชน์ในแง่การได้รับสิทธิ และบริการต่าง ๆ ของรัฐ รวมไปถึงการมีสิทธิที่จะได้เข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องนโยบายของรัฐ กฎหมาย เป็นต้น ทั้งนี้แล้วแต่รัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศได้บัญญัติไว้

ต้นกำเนิดความเป็นพลเมือง

ปรากฏการใช้คำว่า citizen หรือคำว่า พลเมือง มาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณในช่วงประมาณ 630-560 ปี ก่อนคริสตกาล คำดังกล่าวมีรากศัพท์เดิมมาจากภาษาละตินว่า Cives เป็นคำที่ใช้เพื่อกำหนดหน้าที่พิเศษแก่ชนชั้นอภิสิทธิ์ ต่อมาในยุคกลางของยุโรป ระบบศักดินาเฟื่องฟูอำนาจประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในฐานะไพร่ทาสที่ดิน มีเว้นแม้แต่อภิสิทธิ์ชนที่ได้ฐานะว่า เป็นพลเมือง

ในยุคแห่งการรู้แจ้งของยุโรป (enlightenment) คำว่า พลเมือง จึงกลับมามีความสำคัญขึ้นอีกครั้ง ภายหลังจากปฏิวัติในอเมริกาและฝรั่งเศสในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 พลเมืองถูกใช้ในความหมายที่แสดงถึงความเท่าเทียมกันทางการเมือง และยังเป็นสิ่งยืนยันสิทธิทางการเมืองอีกด้วย ในยุคนี้สิทธิทางการเมืองโดยเฉพาะการเลือกตั้งที่มีมาแต่สมัยกรีกโบราณที่เคยให้ผู้ชายที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไปเท่านั้นสามารถเลือกตั้งได้ ถูกขยายให้เกิดความเสมอภาคมากขึ้น ภายหลังจากยุคหลังสมัยใหม่ (post-modern era) และสิ้นสุดลงของสงครามโลกครั้งที่ 2 การยึดมั่นในสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ได้กลายเป็นคำจำกัดความกลาง ๆ ของความเป็นพลเมือง (ธีรยุทธ บุญมี, 2546, หน้า 18-25)

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง

เราไม่สามารถเรียกประชาชนที่เกิดมาในรัฐ ๆ หนึ่ง หรือเกิดจากพ่อแม่ที่เป็นพลเมืองในรัฐนั้นว่า พลเมือง ได้ หากเขาไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ กระตือรือร้น

เอาใจใส่การทำงานของรัฐบาลหรือไม่สามารถแก้ไขปัญหาส่วนรวมในเบื้องต้นได้ด้วยตนเอง มัวแต่รอให้รัฐบาลมาแก้ไขให้เท่านั้น (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2554, หน้า 14)

นอกจากนี้พลเมืองไม่ใช่เพียงเรื่องของคนที่เข้ามาอยู่ร่วมกันบนดินแดนเดียวกันเท่านั้น แต่ต้องได้รับการยอมรับเป็นการส่วนบุคคลถึงการเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมือง อีกทั้งการอยู่ร่วมกันของชุมชนทางการเมืองนั้นย่อมปรากฏเด่นชัดถึงการมีอัตลักษณ์ ค่านิยม และอุดมการณ์เฉพาะของชุมชนทางการเมืองนั้น ๆ และแน่นอนอย่างยิ่งคน หรือพลเมืองที่เข้ามาอยู่ร่วมกันจะต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองอีกทั้งเข้าใจถึงโครงสร้างระบบการเมืองการปกครองรวมถึงกระบวนการบริหารบ้านเมืองอีกด้วย (Abowitz & Harnish, 2006, pp. 653-690) ความคิดเหล่านี้ ได้รับอิทธิพลจากความคิดของอริสโตเติล ที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์การเมือง จึงมีอุดมคติแห่งการดำเนินชีวิตสาธารณะที่ต้องเล็งเห็นประโยชน์ส่วนรวม ส่งผลให้พลเมืองเป็นสิ่งที่อยู่เหนือข้อจำกัด และผลประโยชน์ส่วนตัว โดยมุ่งเน้นพิจารณาถึงผลประโยชน์ผู้อื่นด้วย (Ignatieff, 1995, p. 53) นอกจากนี้ความเป็นพลเมืองนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละระบอบการปกครอง ว่าจะให้ความสัมพันธ์ของสิทธิ หน้าที่ของพลเมืองต่อรัฐอย่างไร โดยมีระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ปกครองด้วยระบอบต่าง ๆ กับความสัมพันธ์ของสิทธิ หน้าที่ของพลเมืองไว้เป็นสำคัญ โดยในการเมืองระบบศักดินา ความสัมพันธ์ของสมาชิกภาพในชุมชนทางการเมืองมีความเกี่ยวพันระหว่างทาส และขุนนาง จึงไม่มีสถานะของความเป็นพลเมืองในการเมืองรูปแบบนี้ การเมืองในระบบกษัตริย์ ความสัมพันธ์ทางการเมืองมีลักษณะจากบนลงล่าง หรือเป็นแนวตั้งนั่นเอง (vertical) กล่าวคือประชาชนมีสถานะเป็นไพร่ฟ้ามีหน้าที่คอยรับคำสั่ง และนโยบายต่าง ๆ จากกษัตริย์ซึ่งเป็นผู้ปกครอง หน้าที่ของประชาชนที่พึงประสงค์ของการเมืองระบบนี้ก็คือ การเคารพเชื่อฟัง และจงรักภักดีต่อกษัตริย์โดยยินยอม พลเมืองจึงไม่มีในระบบการเมืองนี้ การเมืองในระบบชาติ ความสัมพันธ์ทางการเมืองของสมาชิกในชุมชนถูกผูกติดกับกลุ่มวัฒนธรรม โดยถือว่าเป็นชาติเดียวกัน ความสามารถทางการเมือง และหน้าที่ของสมาชิกภาพในชุมชนที่ระบบนี้พึงประสงค์จึงออกมาในรูปแบบความรักชาติ ความรู้ที่สิ่งใดควรทำเพื่อความยิ่งใหญ่ของชาติ และการเมืองในระบบสาธารณรัฐ ความสัมพันธ์

ของสมาชิกภาพ ในชุมชนจะเป็นการยอมรับในแนวคิดของรัฐ ความสามารถ และหน้าที่ทางการเมืองจึงออกมาในรูปแบบการมีส่วนร่วม และความรู้สึกถึงความรับผิดชอบ

เมื่อวิเคราะห์แล้วจะเห็นว่า ระบบศักดินา และระบบกษัตริย์ เป็นระบบการเมืองการปกครองที่ให้ความสำคัญกับความเกี่ยวพันระหว่างบุคคล (interpersonal bonds) และผู้ถูกปกครอง หรือสมาชิกในชุมชนทางการเมืองมีลักษณะความเป็นไพร่ (subjecthood) เป็นการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจทางแนวดิ่ง (vertical) ในทางตรงกันข้ามระบบชาติ และระบบสาธารณรัฐเป็นระบบการเมืองการปกครองที่ให้ความสำคัญกับความเกี่ยวพันของสมาชิกในชุมชนทางการเมืองในลักษณะความสัมพันธ์กับสถาบัน (relationship idea) และผู้ถูกปกครอง หรือสมาชิกในชุมชนการเมืองมีความเป็นพลเมือง (citizenship) ซึ่งความสัมพันธ์ที่เป็นไปตามลักษณะสองระบบหลังนี้เราเรียกว่า ความสัมพันธ์แนวราบ (horizontal)

การทำความเข้าใจคำว่า พลเมือง จำเป็นต้องพิจารณาถึงความแตกต่างของคำที่คล้ายกันด้วย ได้แก่ ราษฎร และ ประชาชน หรือ ปวงชน โดยพิจารณาจากความเข้าใจของชนชั้นนำ และจากความหมายที่คนทั่วไปเข้าใจว่าเป็นอย่างไร และอีกประการ คือ การมองเห็นความหมายของพลเมืองในแง่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานะของบุคคล หรือ ตัวตนที่เป็นประชาชน โดยมองข้ามมิติทางกฎหมายของพลเมืองในแง่สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบในฐานะประชาชน คนไทยโดยทั่วไปใช้คำว่า ประชาชน (people) ราษฎร (subject) และพลเมือง (citizen) แทบจะไม่ต่างกัน ประหนึ่งว่าสามคำนี้เป็นคำเดียวกัน ความจริงแล้วคำว่า ประชาชน มีมาทุกยุคทุกสมัย เพราะมันหมายถึงคนที่ไม่ใช่ผู้ถูกปกครอง (non-ruler) โดยคำว่า ประชาชน ในอดีตหมายรวมถึง ไพร่หรือทาส ที่เป็นข้าของขุนนาง หรือเจ้าที่ดิน (land lord) ส่วนราษฎร ปรากฏในยุคการปกครองแบบราชาธิปไตย ราษฎรถูกใช้เรียกแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับประชาชน กล่าวคือ ความสัมพันธ์แบบมีอำนาจเหนือระหว่าง ผู้ปกครอง กับผู้ถูกปกครอง ภายใต้แนวคิดของการปกครองรูปแบบนี้ ราษฎรจึงต้องยอมสยบต่ออำนาจปกครองของกษัตริย์ อีกทั้งราษฎรยังเป็นความหมายของผู้ที่ต้องเสียภาษีให้กับรัฐ และต้องปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง (ณฤทธิ์ จันทนวรรณ, 2558, หน้า 29)

จากการศึกษาจึงสรุปได้ว่า พลเมือง หมายถึง ประชาชนผู้ได้รับการรับรองให้มีสมาชิกภาพของชุมชนทางการเมืองหรือรัฐ ตามแต่เงื่อนไขของประเทศนั้น ๆ จะระบุพลเมืองย่อมได้ซึ่งสิทธิที่รัฐพึงให้แก่พวกเขา สิทธิที่ได้รับนั้นย่อมก่อให้เกิดหน้าที่ที่พลเมืองผู้นั้นพึงกระทำต่อรัฐเช่นกัน การเข้ามาสู่ความเป็นพลเมืองแห่งรัฐย่อมต้องตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายของรัฐนั้นด้วย ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมืองก็เป็นไปตามระบอบการปกครองของรัฐนั้น ๆ นอกจากนี้พลเมืองยังมีความสำคัญต่อรัฐในฐานะผู้ที่รวมตัวเป็นชุมชนทางการเมืองก่อให้เกิดรัฐ

เมื่อพิจารณาระบอบการเมืองการปกครองที่มีอยู่ในปัจจุบัน ดูเหมือนว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะเป็นการปกครองระบอบเดียวที่มีความใกล้เคียงกับการให้สถานะประชาชนในฐานะพลเมืองมากที่สุด เพราะโดยหลักการของประชาธิปไตยประชาชน คือ ผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย คงด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้ระบบการปกครองประชาธิปไตยกลายเป็นกระแสหลักของโลกในยุคปัจจุบัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากงานวิจัยแหล่งต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอยู่หลายประเด็น ได้แก่

บุญญาภรณ์ วาณิชชาติ (2544) ศึกษาเรื่อง *บทบาทของเว็บไซต์อัญจารีดอทคอมในการเป็นมณฑลสาธารณะของกลุ่มหญิงรักหญิง* การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของเว็บไซต์อัญจารีดอทคอมในการเป็นมณฑลสาธารณะของกลุ่มหญิงรักหญิง ความพึงพอใจ และการมีส่วนร่วมในเว็บไซต์รวมถึงลักษณะทางประชากรและสังคมของผู้ใช้เว็บไซต์

ผลการวิจัยจากการสำรวจพบว่า การรับรู้ถึงลักษณะของมณฑลสาธารณะในเว็บไซต์ของผู้ใช้มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับตัวแปรด้านอายุ การยอมรับของครอบครัว (ในเรื่องของการเป็นหญิงรักหญิง) และความพึงพอใจต่อกลุ่มหญิงรักหญิงที่เปิดรับสารจากเว็บไซต์อัญจารีดอทคอมในปัจจุบัน กลุ่มหญิงรักหญิงที่

เคยเปิดรับสารจากเว็บไซต์อัญจารีคอตคอมในอดีต แต่ปัจจุบันไม่ได้เปิดรับแล้ว พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างลักษณะทางประชากร และสังคม การแสดงออกทางเพศ และความถี่ในการเข้าใช้เว็บไซต์กับการรับรู้ถึงลักษณะของ มณฑลสาธารณะในเว็บไซต์ สำหรับการมีส่วนร่วมในเว็บไซต์พบว่า ผู้ใช้มีส่วนร่วมใน กระดานข่าวมากที่สุด

จากการวิเคราะห์เนื้อหาในกระดานข่าวพบว่า หัวเรื่องที่พบมากที่สุดคือ ข้อความ หรือบทความที่คัดมาจากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรืออีเมล ร่องลงมา คือ การสนทนาตามหา ทักทาย หรือพูดคุยกับคนรู้จักในเว็บไซต์ โดยวิเคราะห์จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกระดานข่าว พบว่า บทบาทการทำหน้าที่เป็นมณฑลสาธารณะค่อนข้างจำกัด และแสดงออกมาในรูปของพื้นที่กลางสำหรับการแสดงความคิดเห็นในเรื่องทั่ว ๆ ไป มากกว่าเป็นมณฑลสาธารณะในการสนับสนุนสิทธิหญิงรักหญิง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องสิทธิหญิงรักหญิงมีเพียงเล็กน้อย ซึ่งไม่นำไปสู่การเคลื่อนไหวในเรื่องสิทธิหญิงรักหญิงอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากเหตุปัจจัยทางด้านผู้ใช้ที่ยังขาดความตระหนักในเรื่องสิทธิหญิงรักหญิง การขาดเงินทุน และปัจจัยด้านตัวเว็บไซต์ที่ยังไม่สามารถกระตุ้นให้ผู้ใช้เกิดความตระหนักในเรื่องของสิทธิจนเกิดเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวได้เท่าที่ควร

ณัฐกานต์ กุลณรงค์ (2551) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองบนเครือข่าย อินเทอร์เน็ตในช่วงการต่อต้านรัฐบาลทักษิณ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารทางการเมือง และปัจจัยที่มีผลต่อการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางการสื่อสารทางการเมือง ในช่วงที่เกิดการต่อต้านรัฐบาลทักษิณ (2) เพื่อศึกษา และวิเคราะห์วาทกรรมทางการเมืองที่ปรากฏบนพื้นที่อินเทอร์เน็ตในช่วงที่เกิดการต่อต้านรัฐบาลทักษิณ และ (3) เพื่อศึกษา และวิเคราะห์แนวโน้มการใช้พื้นที่การสื่อสารทางการเมืองบนอินเทอร์เน็ต

ผลการวิจัยพบว่า ในยุคโลกาภิวัตน์อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือการสื่อสารทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อระบบการเมืองอย่างสูง โดยเฉพาะในช่วงเกิดการต่อต้านรัฐบาลทักษิณ กลุ่มทางสังคม รวมถึงประชาชนต่างใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือการสื่อสารทางการเมืองทั้งจากกลุ่มที่สนับสนุน และคัดค้านรัฐบาลทักษิณ โดยมี

รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองผ่านเว็บไซต์ (web site), กระดานสนทนา (web board) และเว็บบล็อก (blog) ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางการสื่อสารทางการเมืองในห้วงเวลาดังกล่าว คือ สื่อมวลชนกระแสหลัก (โทรทัศน์, วิทยุ และหนังสือพิมพ์) ถูกควบคุมการนำเสนอข่าวสาร และการแทรกแซงการทำงานจากรัฐบาล ทำให้สื่อมวลชนกระแสหลักนำเสนอข่าวสารทางการเมืองด้านเดียว คือ ข่าวสาร หรือความคิดเห็นที่มาจากรัฐบาล หรือจากกลุ่มที่สนับสนุนรัฐบาลเท่านั้น การขยายตัวของ การสื่อสารผ่านสื่อ อินเทอร์เน็ต การเติบโตของสื่อทางเลือก และคุณสมบัติของสื่อ อินเทอร์เน็ต ที่เอื้อต่อสิทธิและเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ความสามารถในการสื่อสารที่สะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ที่สำคัญคือ อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือการสื่อสารทางการเมืองที่เอื้อต่อการสื่อสารทางการเมือง แบบสองทาง (two-ways communication) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย

ปยุตย นุช ยอแสงรัตน์ (2551) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมพื้นที่สาธารณะของ ผู้หญิง โดยการส่งข้อความสั้นผ่านทางรายการเล่าข่าวทางโทรทัศน์ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มี วัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจการมีส่วนร่วมของเพศหญิง วิเคราะห์เนื้อหา และรูปแบบ การแสดงความคิดเห็นของเพศหญิงที่สื่อสารผ่าน SMS ในรายการเล่าข่าวทั่วไป และ รายการเล่าข่าวสำหรับสตรี วิเคราะห์เปรียบเทียบเนื้อหา และรูปแบบการแสดงความคิดเห็นของเพศหญิงที่สื่อสารผ่าน SMS ในรายการเล่าข่าวทางโทรทัศน์ทั้ง 2 ประเภทที่ ออกอากาศในช่วงเดือนกันยายน ถึงพฤศจิกายน พ.ศ. 2551 รวมทั้งสิ้น 10 รายการ

ผลการวิจัยพบว่า (1) ในรายการเล่าข่าวทั่วไป เพศหญิงมีปริมาณการมีส่วนร่วม น้อยกว่าเพศชายแต่เป็นจำนวนที่ไม่แตกต่างกันนัก ในขณะที่รายการเล่าข่าวสำหรับ สตรี เพศหญิงมีปริมาณการมีส่วนร่วมมากกว่าเพศชายอย่างชัดเจน (2) ในรายการเล่าข่าว ทั่วไปซึ่งมีลักษณะความเป็นเพศชายสูง พบว่า SMS ของเพศหญิงเป็นเนื้อหาด้านโลก ภายนอก โดยเฉพาะด้านการเมือง ทั้งนี้ในเนื้อหาข่าวหนัก เพศหญิงจะสื่อสารเลียนแบบ เพศชาย เช่น การใช้คำสบถ และในเนื้อหาข่าวเบา ผู้หญิงจะสื่อสารแบบเพศหญิง เช่น การแสดงอารมณ์ และการให้กำลังใจ (3) ในรายการเล่าข่าวสำหรับสตรีซึ่งมีลักษณะ ความเป็นเพศหญิงสูง พบว่า เพศหญิงมักนำเรื่องส่วนตัวมาใช้ในการเปิดประเด็น

ผ่าน SMS เพื่อทำให้กลายเป็นเรื่องส่วนรวม ทั้งนี้ผู้หญิงแสดงการสื่อสารแบบเพศหญิงอย่างเต็มที่และใช้พื้นที่แห่งนี้จำลองสังคมของผู้หญิงที่ขาดหายไป และ (4) ในรายการเล่าข่าวทั่วไป เพศหญิงเน้นแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นโลกภายนอก และมีการใช้ภาษาที่รุนแรงตามแบบเพศชาย เช่น คำสบถ ในขณะที่รายการเล่าข่าวสำหรับสตรีนั้น เพศหญิงแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นเรื่องส่วนตัว และครอบครัวเป็นหลัก และมีการใช้ภาษาที่อ่อนโยน จากข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เมื่อผู้หญิงมีอำนาจในการเป็นผู้ส่งสาร ผู้หญิงสามารถใช้พื้นที่สาธารณะแห่งนี้ในการสร้างคุณค่า และความเป็นตัวตนของผู้หญิงให้สังคมได้รับรู้ โดยการนำเรื่องใกล้ตัวมาเปิดประเด็น และทำเรื่องส่วนตัวให้กลายเป็นเรื่องส่วนรวม อีกทั้งแสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์การสื่อสารในการแสดงความเป็นผู้หญิงสามารถเลื่อนไหลได้อย่างไม่ตายตัว ขึ้นอยู่กับกาลเทศะ และความเหมาะสมของเพศผู้เป็นเจ้าของพื้นที่นั้น

วิมลพรรณ อาภาเวท, สาวิตรี ชีวะสาธน์ และชาญ เดชอัศวาง (2554) ศึกษาเรื่อง *พฤติกรรมสื่อสารในเฟซบุ๊ก (Facebook) ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร* การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊ก ความคาดหวัง การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจที่มีต่อเฟซบุ๊ก ตลอดจนศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวัง การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่มีต่อเฟซบุ๊ก กับพฤติกรรมสื่อสารในเฟซบุ๊ก ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ผลการวิจัยพบว่า (1) นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ที่มี เพศ อายุ ชั้นปี คณะ คณะแผนกเฉลี่ยสะสม และรายได้ของครอบครัวแตกต่างกัน มีพฤติกรรมสื่อสารในเฟซบุ๊ก ไม่แตกต่างกัน (2) นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครที่มีเพศ อายุ ชั้นปี คณะ คณะแผนกเฉลี่ยสะสม และรายได้ของครอบครัวแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อเฟซบุ๊ก ไม่ต่างกัน (3) นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครที่มีรายได้ของครอบครัวแตกต่างกัน มีการใช้ประโยชน์จากเฟซบุ๊กแตกต่างกัน (4) นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครที่มีเพศ อายุ ชั้นปี คณะ คณะแผนกเฉลี่ยสะสม และรายได้ของครอบครัวแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อเฟซบุ๊กไม่แตกต่างกัน และ (5) ความคาดหวัง การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจต่อ

เฟซบุ๊กมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมากกับพฤติกรรมการสื่อสารในเฟซบุ๊ก นอกจากนี้ยังพบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครส่วนใหญ่มีการใช้เฟซบุ๊กทุกวัน และมีความคาดหวัง การใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก และปานกลาง ส่วนความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

นนทรรัฐ ไผ่เจริญ (2557) ศึกษาเรื่อง *การศึกษาการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เพื่องานข่าว: กรณีศึกษาแผนกข่าวภาษาลาว สำนักข่าววิทยุเอเชียเสรี สำนักงานประเทศไทย* การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิธีการทำงานข่าวของสำนักข่าววิทยุเอเชียเสรี และพัฒนารูปแบบการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่องานข่าวที่เหมาะสมสำหรับแผนกข่าวภาษาลาว สำนักข่าววิทยุเอเชียเสรี สำนักงานประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า การทำงานของสำนักข่าววิทยุเอเซียเสรีนั้นมีปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน คือ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นซึ่งกันและกันน้อย และขาดความเป็นระเบียบในการจัดเก็บข้อมูล ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพข่าว และความรวดเร็วในการทำข่าว โดยผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัยนั้นได้ร่วมกันออกแบบรูปแบบการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ (social network) เพื่องานข่าวที่ได้ปรับปรุงจนเหมาะสม ซึ่งมี 6 ขั้นตอน อันประกอบด้วย การประชุมประเด็นข่าว (news topics discussion) การสัมภาษณ์ (interviewing) การประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูล (news information exchange) การเขียนข่าว (news writing) การประชุมสรุปข่าว (news summary) และการจัดเก็บข้อมูลสู่ระบบ (information storing) ซึ่งเมื่อนำมาใช้งานจริงแล้ว พบว่า การทำงานได้รับผลดีจากรูปแบบนี้ และหลังจากนำข้อมูลที่ได้ระหว่างและหลังจากการใช้รูปแบบการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ (social network) เพื่องานข่าวพบว่า รูปแบบดังกล่าวสามารถแก้ปัญหาของแผนกภาษาลาวได้จริง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล และความคิดเห็นมากขึ้น รวมทั้งยังสามารถช่วยให้การสืบค้นข้อมูล ย้อนหลังทำได้ง่ายขึ้น ส่งผลให้นักข่าวสามารถเขียนข่าวที่มีคุณภาพมากขึ้น และรวดเร็วมากขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของ Jurgen Habermas มากำหนดเป็นแนวคิดทฤษฎี ซึ่งเขาเชื่อว่า การก่อตัวของมวลชนที่ใช้เหตุผลโดยมีความสนใจร่วมกันที่เป็นสาธารณะ หรือ ประโยชน์ส่วนรวมของสังคม ทำให้เกิดการสื่อสารข้อมูลในรูปแบบที่มีการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์ถือเป็นพื้นที่สาธารณะหนึ่งที่เกิดการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเขียนบทความ การแสดงความคิดเห็นตามเพจต่าง ๆ หรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องทางการเมือง เป็นต้น ซึ่งต่อมาก่อให้เกิดเครือข่ายทางสังคมขึ้น และเป็นการก่อให้เกิดพื้นที่ความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อต่อต้าน เรียกร้อง รวมกลุ่ม สนทนา แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น สร้างกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค การบริหารประเทศ หรือนโยบายของรัฐ

ภาพ 1 ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษาวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง สังกมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย: กรณีศึกษา
กลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในการกำหนด
ระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้
ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัย หรือกระบวนการวิธีการวิจัย เป็นกระบวนการวิจัย
เชิงคุณภาพ (qualitative research) ประกอบไปด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary
research) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) โดยมีรายละเอียดของระเบียบ
วิธีวิจัย ดังต่อไปนี้

1. วิธีดำเนินการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยผู้วิจัยได้ดำเนิน
กระบวนการวิจัยตามระเบียบวิธีการวิจัย หรือกระบวนการวิธีการวิจัย (methodology)
โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย กระบวนการศึกษา และ
วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร หรือการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดย
การทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อสังคม
ออนไลน์

ของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย และกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) โดยมีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ (guided interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างหรือเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ที่มีความยืดหยุ่น และเปิดกว้างของข้อคำถาม และพร้อมที่จะมีการปรับเปลี่ยนถ้อยคำ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง คือ นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2560 จำนวน 29 คน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง จากกลุ่มประชากรทั้งหมด 50 คน เนื่องจากเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ อันเป็นการเลือกตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิจารณาเลือกตัวอย่างด้วยตนเอง เพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ดังกล่าวมาดำเนินการประมวลผลข้อมูลอันนำไปสู่ข้อค้นพบต่อไป โดยในส่วนของกำหนดยุทธศาสตร์และกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ครั้งนี้ ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จำนวน 10 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างนี้ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่การทำงานที่มีผลต่อสังคม และแต่ละคนก็เป็นผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์แสดงความคิดเห็น แชร์ข่าวสารบ้านเมืองอยู่แล้ว เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นเกี่ยวกับรูปแบบ และความเกี่ยวข้องของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กับการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจึงต้องมีความเกี่ยวข้องกับนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ประกอบไปด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาจากเอกสารทางราชการ เอกสารที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลที่ได้มาจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต การสังเกตการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางสำคัญในการนำไปสู่การสร้างเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพต่อไป และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) อีกแนวทางหนึ่งนั้น ได้แก่ การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) โดยมีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ (guided interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างของข้อคำถามที่ชัดเจนตายตัว โดยเป็นแต่เพียงการกำหนดแนวข้อคำถามแบบเปิดกว้าง หรือเป็นการใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด โดยมีสาระสำคัญในการกำหนดข้อคำถามสำหรับนำไปใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) นั้น ประกอบไปด้วยข้อคำถาม จำนวน 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 รูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ส่วนที่ 2 สื่อสังคมออนไลน์กับการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมีสาระสำคัญในการกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามสำหรับนำไปใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึก ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 รูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์

1. ท่านนิยมใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภทใดเป็นประจำ
2. ความถี่ในการเข้าใช้สื่อสังคมออนไลน์ของท่านบ่อยแค่ไหน

**ส่วนที่ 2 สังคมออนไลน์กับการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาปริญญาโท
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง**

1. ท่านใช้สังคมออนไลน์ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือไม่อย่างไร
2. การใช้สังคมออนไลน์เพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมีจุดเด่น จุดด้อย หรืออุปสรรคอย่างไร
3. ท่านเห็นว่า การใช้สังคมออนไลน์ ส่งผลกระทบต่อทางการเมืองหรือไม่อย่างไร
4. ท่านคิดว่า การใช้สังคมออนไลน์ส่งผล ต่อการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยหรือไม่อย่างไร
5. ท่านคิดว่า สังคมออนไลน์กับการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของนักศึกษาปริญญาโทคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ควรเป็นอย่างไร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่น่ามาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ 2 รูปแบบ ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางประการสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต และขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้ เพื่อขอสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ จากนักศึกษาระดับปริญญาโท ปีการศึกษา 2560 คณะรัฐศาสตร์ ภาควิเศษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 10 คน จากกลุ่มตัวอย่าง 29 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างนี้ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่การทำงานที่มีผลต่อสังคม และแต่ละคนก็เป็นผู้ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์แสดงความคิดเห็น แชร์ข่าวสารบ้านเมืองอยู่แล้ว โดยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางของกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ กฎหมาย พระราชบัญญัติ รายงานการวิจัย และข้อมูลจากเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการสังเกตการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกัน การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษา ระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในกระบวนการวิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูลในการวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการเป็นผู้ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขในข้อบกพร่อง ก่อนที่จะนำไปใช้ในการสัมภาษณ์จริง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความถูกต้องสมบูรณ์ จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย โดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (triangulation) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และข้อมูลจากการทบทวนเอกสารหรือวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลด้านเวลา สถานที่ บุคคล ว่าเนื้อหามีความแตกต่างกันหรือไม่ ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์เปลี่ยนไปข้อมูลที่ได้เปลี่ยนไปหรือไม่ ถ้าข้อมูลมีความเหมือนหรือใกล้เคียงกัน หมายความว่า เป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในการดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key performances) ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท ปีการศึกษา 2560 คณะรัฐศาสตร์ ภาควิเศษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์ และประมวลผล

ข้อมูล โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (documentary research) โดยกระบวนการ และวิธีการวิเคราะห์อันจะได้ดำเนินการตามแนวทางของการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลักที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลักมาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย และหัวข้อย่อย อันเป็นกระบวนการวิเคราะห์ โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งทำให้การวิจัยในครั้งนี้มีความเที่ยงตรงและแม่นยำมากยิ่งขึ้น รวมทั้งผู้วิจัยจะดำเนินการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) โดยการพรรณนาข้อมูลตามปรากฏการณ์ร่วมด้วย อันเป็นแนวทางประการสำคัญที่สามารถนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปได้

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย: กรณีศึกษานักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยข้อมูลเชิงคุณภาพได้ศึกษาเก็บข้อมูลจากนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ (ภาคพิเศษ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2560 จำนวน 29 คน และข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน โดยเนื้อหาที่นำเสนอครอบคลุมเนื้อหาวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้สังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2. เพื่อวิเคราะห์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

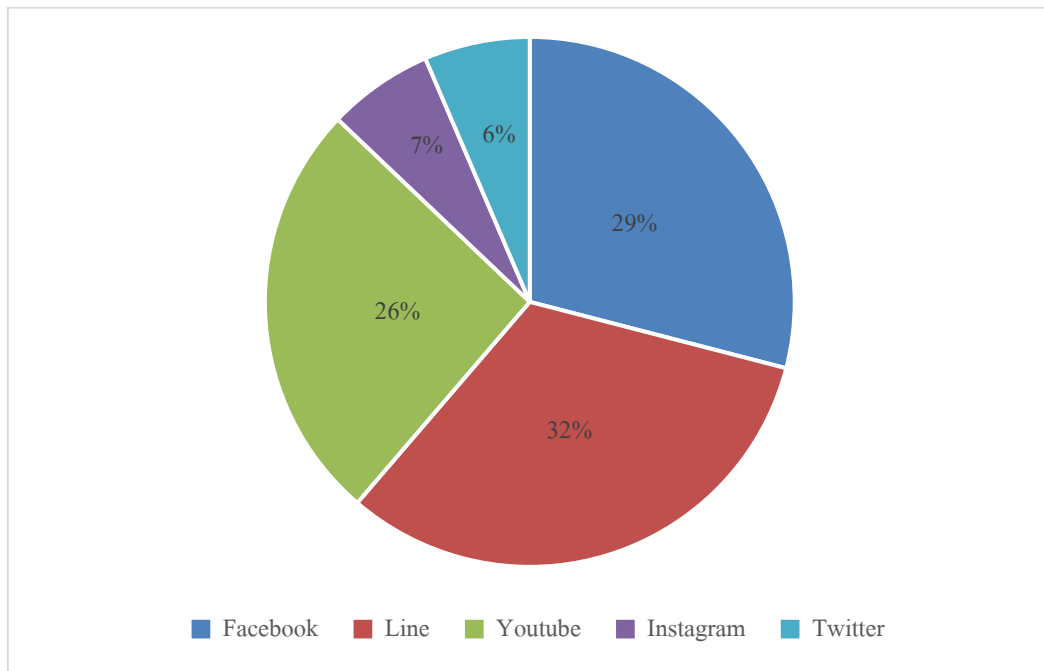
ทั้งนี้จะนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. รูปแบบการใช้สังคมออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2560 จำนวน 29 คน

2. สื่อสังคมออนไลน์กับการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รูปแบบการใช้สังคมออนไลน์ของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง

จากการสัมภาษณ์นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2560 จำนวน 29 คน พบว่า สังคมออนไลน์ที่นักศึกษาใช้เป็นประจำส่วนใหญ่คือ Application Line รองลงมาได้แก่ Facebook YouTube Instagram และ Twitter ตามลำดับ โดยนักศึกษาส่วนใหญ่มีความถี่ในการเข้าใช้สังคมออนไลน์มากกว่าวันละ 1 ครั้งต่อวัน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 91.70 และ 2-3 วันครั้ง คิดเป็นร้อยละ 8.30 ดังแสดงในภาพ 6

ภาพ 2 สัดส่วนการใช้สังคมออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2560

ตาราง 1

ความถี่ในการเข้าใช้สังคมออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาโท ปีการศึกษา 2560 คณะ
รัฐศาสตร์ ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	ประเภทสื่อสังคมออนไลน์					รวม ประเภท สื่อที่ใช้
		Facebook	Line	YouTube	Instagram	Twitter	
1	นายต่อศักดิ์ สุ่มมาตย์	✓					1
2	นางสาวสกวเดือน หวดพงศ์	✓	✓				2
3	ไม่ประสงค์ออกนาม	✓			✓	✓	3
4	นายกฤติพันธ์ อินตะนอน	✓	✓	✓			3
5	สมหญิง พวงพิพัฒน์	✓	✓				2
6	นางสาวธนิฐา อินทรพรหม	✓			✓		2
7	ว่าที่ ร.ต.ต.อรัญ แดงอำพล	✓	✓		✓		3
8	นางสาวกชพร ทรฤทธิ์	✓	✓	✓			3
9	ไม่ประสงค์ออกนาม	✓					1
10	พนิดา เพชรสร	✓		✓			2
11	อำนาจ มงคลสืบสกุล	✓					1
12	รุ่งนภา ทะสะโต	✓					1
13	ชนกร แก้วลอย	✓				✓	2
14	นายจิระพงษ์ ชุศรี	✓	✓				2
15	นายฉิรวิชญ์ เขียวทน	✓	✓	✓			3
16	ไม่ประสงค์ออกนาม	✓	✓				2
17	นายนำพล ปัญญาทิพย์	✓		✓		✓	3
18	นายนราศักดิ์ ฉิมพาลี	✓	✓				2
19	พระมหาอนันต์ บัวจำ	✓	✓	✓			3
20	นางสาวพัชรี อินสว่าง	✓	✓	✓			3
21	ชนมฉกร ชินวงษ์	✓					1
22	ชัยวัฒน์ สระสม	✓	✓	✓			3
23	พระมหาฉัตรชัย เชนจิว	✓	✓	✓			3
24	ร.ต.อ อุดร กล้ากฤษ	✓					1
25	ศิริภพ ญาณรัตน์	✓	✓	✓			3
26	ศรัณย์ญา เคชะสา	✓	✓	✓	✓		4

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	ประเภทสื่อสังคมออนไลน์					รวม ประเภท สื่อที่ใช้
		Facebook	Line	YouTube	Instagram	Twitter	
27	ฐิตินันท์ ไชยแสง	✓	✓				2
28	มณฑาทิพย์ ฉลาดแพทย์	✓	✓	✓	✓		4
29	อภิญาญา แฝ้วเกษม	✓	✓	✓	✓	✓	5
รวม		29	18	13	6	4	
คิดเป็นร้อยละ		100	62.068	44.827	20.689	13.793	

จากกรอบแนวคิดงานวิจัยที่กำหนดรูปแบบการศึกษาเกี่ยวกับการใช้สังคมออนไลน์ ของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ (ภาคพิเศษ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2560 จำนวน 29 คน แบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เผยแพร่ตัวตน

การใช้สังคมออนไลน์เพื่อการเผยแพร่ตัวตนนักศึกษาส่วนใหญ่จะใช้ Facebook เป็นสื่อประเภทเผยแพร่ตัวตน สำหรับการนำเสนอตัวตน แสดงความคิดเห็น และแสดงออกทางการเมือง โดยถือว่า Facebook เป็นพื้นที่ส่วนตัวของตน รวมถึงการแชร์ข่าวหรือบทความด้านการเมืองที่ตนเองถูกใจ หรืออยากวิพากษ์วิจารณ์บนพื้นที่ของตน หรือการตั้งประเด็นทางการเมืองเพื่อให้คนที่สนใจในประเด็นเดียวกันได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในโพสต์ของตนเอง นอกจากนี้ นักศึกษายังสามารถแสดงความคิดเห็นบนโพสต์ของคนอื่นได้ ถ้าโพสต์นั้นเจ้าของโพสต์เปิดเป็นสาธารณะ ขณะเดียวกันเราสามารถตั้งความเป็นส่วนตัวเพื่อให้เฉพาะเพื่อนของเราเห็นโพสต์ หรือข้อความได้เท่านั้น จึงกล่าวได้ว่า Facebook เป็นการให้พื้นที่สาธารณะเพื่อโต้ตอบอภิปรายกันได้อย่างเสรีในประเด็นทางการเมือง ซึ่ง Facebook เหมือนเป็นกระดานข่าวแสดงข้อความของเพื่อน แฟนเพจ และกรู๊ป จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง (ธนกร แก้วลอย, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) ได้กล่าวว่า เราสามารถพบเพื่อนที่มีแนวคิดหรืออุดมการณ์เดียวกันได้ หรือการตั้ง Community ในสังคมออนไลน์ได้อย่างอิสระ

อย่างเช่น กลุ่มประวัติศาสตร์เที่ยงคืน เป็นต้น (สิทธิพร ราชธานี, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) ได้กล่าวว่า เราสามารถใช้สังคมออนไลน์เชื่อมโยงข้อมูลเข้าหากันได้อย่างรวดเร็วทั้งยังเชื่อมโยงผู้คนได้จำนวนมาก ก่อให้เกิดชุมชนเสมือนจริงสามารถรวบรวมกลุ่มคนที่มีแนวคิดและจุดมุ่งหมายเดียวกันมาอยู่ด้วยกันได้

ภาพ 3 ตัวอย่างการใช้สื่อออนไลน์แสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่าน Facebook

จากภาพเป็นการใช้สื่อเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมือง จะเห็นได้ว่า ผู้ใช้ Facebook รายดังกล่าวใช้สังคมออนไลน์ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง โดย การแชร์กระดานข่าวจากแหล่งข่าวออนไลน์มาประกอบการแสดงความคิดเห็นครั้งนี้ด้วย

การใช้สื่อเพื่อการแลกเปลี่ยนอภิปราย

การใช้สื่อเพื่อการแลกเปลี่ยนอภิปรายที่นักศึกษานิยมใช้กันอีกประเภทหนึ่งในการแลกเปลี่ยนอภิปรายปัญหาทางการเมือง คือ Application LINE ที่สามารถคุยได้ทั้งส่วนตัวและสร้างเป็นกลุ่มเฉพาะ เพื่อพูดคุยในประเด็นที่เห็นตรงกัน หรือสนใจใน

ประเด็นเดียวกัน รวมถึงเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนความรู้ในการเรียนระดับปริญญาโทที่สำคัญอีกด้วย เนื่องจากส่งได้ทั้งไฟล์ข้อความ ไฟล์ภาพ และไฟล์เสียง เป็นลักษณะการใช้ส่วนตัว ตัวอย่างดังแสดงในภาพ 4

ภาพ 4 ตัวอย่างการใช้สื่อออนไลน์แสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่าน Line

จากภาพ จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้สื่อโดยการตั้งกลุ่มไลน์เฉพาะของนักศึกษาเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนประเด็นทางการเมือง ซึ่งในปัจจุบันนับเป็นพื้นที่ทางสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมเป็นจำนวนมาก

การใช้สื่อเพื่อรับชมหรือติดตามความเคลื่อนไหวประเด็นทางการเมือง

ปัจจุบันเราจะพบว่า มีสื่อหลายแขนงที่นักศึกษาสามารถใช้เพื่อติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหว หรือหาความรู้เกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง แต่ที่นิยมกันมากที่สุด คือการใช้ YouTube ซึ่งนักศึกษาสามารถชมวิดิทัศน์ประเด็นทางด้านการเมือง สามารถชม

การใช้สื่อเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นทางการเมือง

ปัจจุบันรูปแบบการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองโดยใช้สื่อออนไลน์มีการกระทำหลายรูปแบบนอกจาก Facebook หรือ Line แล้วยังมี อีก 2 Application ที่เป็นที่ยอมรับ เช่นกัน ได้แก่ Instagram เป็น Application บนมือถือที่นักศึกษาปริญญาโท ใช้โพสต์ข้อความ ภาพในประเด็นที่เราสนใจ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางการเมือง หรือ แสดงความคิดเห็นส่วนตัวด้วยการ โพสต์ในลักษณะส่วนตัว ทั้งนี้บุคคลอื่นสามารถติดตาม Instagram ของเรา หรือเราอาจไปติดตามบุคคลอื่น ๆ ที่มีแนวความคิดทางด้าน การเมืองที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันได้ ขณะเดียวกันก็สามารถเลิกติดตามกันเมื่อ การแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ นั้นสวนทางกัน จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ของนักศึกษาพบว่า มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นทางการเมือง ได้แก่ (ธัญญา อินทรพรหม, ธนากร แก้วลอย, พนิดา เพชรสร, สกาวเดือน หวดพงศ์ และ สมหญิง พวงพิพัฒน์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) ได้ใช้สังคมออนไลน์ ได้แก่ Facebook Twitter ในการแสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น รวมถึงบางครั้งได้ติดตาม หรือแชร์ข่าวสารทางการเมืองที่เกิดขึ้น

ภาพ 6 ตัวอย่างการใช้สื่อออนไลน์แสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่าน Twitter

จากภาพ เป็นการใช้สื่อประเภท Instagram เพื่อติดตามการวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นทางการเมืองคนบันเทิง ของ นายอำนาจ มงคลสืบสกุล นักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ และได้มีการกดถูกใจการแสดงความคิดเห็นดังกล่าว

สังคมออนไลน์กับการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง สามารถนำเสนอรายละเอียดของการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ดังนี้

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2560 มีการใช้สังคมออนไลน์ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง โดยใช้สังคมออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยน และแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ซึ่งเป็นการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยในสังคมออนไลน์

นักศึกษาได้ใช้กลุ่มไลน์แลกเปลี่ยนความเห็นทางการเมืองในกรณีการเลือกตั้ง ซึ่งได้แสดงความคิดเห็น แสดงความไม่พึงพอใจกับผลการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 ดังคำกล่าวของนายชัชวัฒน์ สะสม ที่ได้แสดงความคิดเห็นผ่านกลุ่มไลน์ว่า

“ก็ต้องยอมรับผลการเลือกตั้งครั้งประวัติศาสตร์ครับ ที่ไม่รู้จะพูอะไร อำนาจ ช่างหอมหวาน ถ้าได้ลองแล้วจะดีใจ ทำให้ได้ทุกอย่าง เพื่อให้ได้อำนาจมา กติกาไม่ยุติธรรมจริง ๆ แล้วไม่สมควรลงแข่งด้วยซ้ำ ที่ทำงานผมพร้อมสนับสนุน 2 สมัย 8 ปี ยาว ๆ ไป คนดีต้องได้เป็นนายกครับ พวกผมมันเสียงข้างน้อยทำอะไรได้” (ชัชวัฒน์ สะสม, การแสดงความคิดเห็นทางกลุ่มไลน์)

จิระพงษ์ ชูศรี (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 25 ตุลาคม 2562) ได้แสดงความคิดเห็นผ่านกลุ่มไลน์ว่า “ถึงใครจะเกลียดจะว่าลูงอย่างไร ก็ปล่อยให้เขาว่าไปเถอะครับ ผมก็ยังยืนยันมาตลอดว่าผมอยู่ข้าง ๆ ลุง และคอยดูการจัดการบริหารของลุงมาตลอด ถึงแม้จะมีคนส่วนมากที่ไม่ชอบลุง แต่ผมก็ไม่ได้สนใจ ผมเลือกที่จะอยู่ตรงข้ามกับคนเหล่านั้น ผม

เชื่อในความของลุง และผมคิดว่าหลาย ๆ คน ก็คิดเหมือนผมครับ รักและเป็นกำลังใจให้ ลุงเสมอ รักลุงครับ . . . ลุงทักษิณ 555”

อภิญา แก้วเกษม (2562) ได้แสดงความเห็นผ่านกลุ่มไลน์ว่า “2 สมัยเลย หราคะ”

จากการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของนักศึกษาทั้ง 3 คน เป็นการสะท้อน การใช้กลุ่มไลน์ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ทำให้เห็นถึงค่านิยม และความเชื่อของตนเองต่อระบบการเมือง ซึ่งความเห็นของสาธารณะนั้นดำเนินไปด้วยพลังทางการเมือง และพลังของความคิดเห็นที่มักจะเป็นข้อถกเถียง และประกอบด้วย ความแตกต่างหลากหลาย เป็นไปตามแนวคิดของการใช้พื้นที่สาธารณะของ Jurgen Habermas โดยสะท้อนให้เห็นว่า พื้นที่สาธารณะจะทำหน้าที่เป็นพื้นที่ต่อสู้ทางการเมืองของชนชั้นกลาง เพราะเป็นช่องทางหนึ่งให้ชนชั้นกลางได้เข้ามามีส่วนร่วมมีสิทธิ์เสียง ในชีวิตสาธารณะ (public life) และยังสามารถเป็นช่องทางการตรวจสอบ การคาน อำนาจรัฐบาลในขณะนั้นด้วย

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า นักศึกษามีการใช้สังคมออนไลน์ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง โดยใช้สังคมออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยน และแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในประเด็นที่สนใจร่วมกัน เช่น Facebook Line Twitter ในการแชร์ข่าวหรือปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เช่น ข่าวการเลือกตั้ง ข่าวการประท้วงผลการเลือกตั้ง ข่าวการจัดตั้งรัฐบาล เป็นต้น นอกจากนี้ใช้ในการค้นหา หรือเปิดรับข่าวสารที่ต้องการหรือสนใจ เพื่อติดตามข่าวทางการเมืองจากทางสังคมออนไลน์ ซึ่งจะมีการแสดงความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ ในสิ่งที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เห็นด้วย หรือการชื่นชมทัศนคติ และนโยบายทางการเมืองของพรรคการเมืองต่าง ๆ ซึ่งเป็นการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยในสังคมออนไลน์ การกระทำดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ (Habermas, 1998, pp. 141-146) ที่ได้ให้แนวคิดว่าสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีการสื่อสารที่เป็นสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประเด็นของสังคม สามารถพูดคุยได้อย่างอิสระ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีเสรีภาพ และมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมอย่างอิสระในการถกเถียง ประเด็นทางการเมือง

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ใช้สังคมออนไลน์แสดงความคิดเห็นทางการเมืองแลกเปลี่ยนกันในกลุ่มเพื่อนนักศึกษาผ่านโปรแกรม Line รวมถึงการแสดงความคิดเห็นในโพสต์สาธารณะ ผ่านช่องทาง Facebook โดยการโพสต์ และคอมเมนต์ตามเพจข่าว หรือการแชร์ข่าวที่เห็นว่า ตนเองควรจะแชร์ และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับความคิดเห็นทางการเมืองของตนเอง จากปรากฏการณ์ทางการเมือง และสถานการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน ผ่านการวิเคราะห์จากฐานความรู้ที่ได้ศึกษามาในห้อง และการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างการแชร์ความคิดเห็นทางการเมืองผ่าน Facebook ของ (นำพล ปัญญาทิพย์, 2562) ได้แสดงความคิดเห็นว่า “ลุงตู่ มาดูเร็ว ผ่านการแชร์การแสดงความคิดเห็นของ โอสถิ พุทธรเมธี ทั่วโลกมองผู้นำไทย ล่าสุดโดนอินโดนีเซียประท้วง แบบนี้รัฐบาลไทยจะต้องคว่ำบาตรทั่วโลกให้เข็ดหลาบ ข้อหาทั่วโลกฉีกหน้าคนไทยทั้งประเทศครับ”

จากการแสดงความคิดเห็นดังกล่าว มีการพูดถึงทางการเมือง ซึ่งสะท้อนถึงการใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อแสวงหาทางออกโดยไม่ใช้ความรุนแรง เพราะพื้นที่สาธารณะช่วยเผยให้เห็นความคิดเห็น หรือความขัดแย้งต่าง ๆ ให้ปรากฏบนพื้นที่สาธารณะ จากกระบวนการการสื่อสาร เกิดการแลกเปลี่ยน ตามแนวคิดของ Jurgen Habermas เพื่อเสรีภาพทางความคิด และข้อถกเถียงกันบนหลักเหตุและผล

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า การแสดงความคิดเห็นผ่านสังคมออนไลน์นั้นส่งผลกระทบต่อทางการเมือง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้อธิบายว่า บุคคลบางรายมีการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองด้วยการใช้ถ้อยคำที่รุนแรง ส่อเสียด และยั่วในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เนื่องจากการแสดงความคิดเห็นโดยการพิมพ์ตัวอักษรผ่านมือถือคอมพิวเตอร์ หรือแท็บเล็ต จึงเป็นการแสดงความคิดเห็นที่ไม่ได้มีการสนทนาโดยตรงหรือพบหน้ากัน ซึ่งสังคมออนไลน์มีทั้งข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารที่ขาดข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารที่ขาดการถ่วงถ่วง ซึ่งการเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นไปอย่างรวดเร็วทั้งด้านบวก และด้านลบ หากขาดการตีความข่าวสารที่ดีพอ อาจทำให้ข้อมูลที่ได้รับมาเกิดความคลาดเคลื่อนได้ และอาจทำให้เกิดกระแสความแตกแยก หรือความขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคมได้

ขณะที่ผลกระทบทางบวกของบริการเครือข่ายสังคมออนไลน์เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นบริการออนไลน์ที่มีประโยชน์ต่อชีวิตมนุษย์หลายด้าน ดังนี้ (ปิยะพงษ์ ป็องภัย, 2554) สังคมเครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นการเชื่อมโยงผู้คนเข้าหากัน ซึ่งเป็นความสวยงามที่สุดของเครือข่ายสังคมออนไลน์มีสมาชิกอยู่เกือบร้อยล้านบัญชีผู้ใช้ทั่วโลก บางคนมี “เพื่อน” เป็นหลักหมื่นหลักแสนอยู่ในไซเบอร์สเปซ เครือข่ายสังคมออนไลน์ทำให้คนมีตัวตนอยู่ได้บนไซเบอร์สเปซ เพราะจะต้องแสดงความเป็นตัวเองออกมาให้ได้มากที่สุด เพื่อทำให้น่าสนใจ และมีชีวิตชีวาที่สุด บ้างก็เน้นไปที่การใส่ข้อมูลเนื้อหา รูปถ่ายในชีวิตประจำวัน เรื่องราวเพื่อนคนใกล้ตัว การเมือง สุดท้ายให้เชื่อได้ว่าประมาณหนึ่งว่า มีตัวตนอยู่จริงในสังคม

อย่างไรก็ตาม เครือข่ายสังคมออนไลน์ก็เป็นบริการออนไลน์ที่ส่งผลต่อชีวิตทางลบมนุษย์เช่นกัน (ปิยะพงษ์ ป็องภัย, 2554) เช่น เสียเวลา บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์มีมากเกินไป อีกทั้งยังเล่นคล้าย ๆ กัน งานการไม่ได้ทำ เพราะเป็นความสัมพันธ์เพียงฉาบฉวย ขาดการสื่อสารระหว่างบุคคลแบบเผชิญหน้าที่แท้จริงไม่ได้ต้องการรู้จักจริง ขณะที่บางคนมาขอเชิญเป็นเพื่อน ไร้เลย ๆ เพราะอยากมีจำนวนเพื่อนจำนวนมาก ไร้โชว์ ดังนั้น สังคมออนไลน์อาจเสื่อมลงได้

นอกจากนี้ พรรคการเมืองนิยมใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการหาเสียงมากขึ้น หรือใช้ในการปลุกกระดมให้เกิดความขัดแย้งทางการเมือง เนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคแห่งเทคโนโลยีและสารสนเทศ ประชาชนส่วนใหญ่เข้าถึงสื่อต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เมื่อเกิดปรากฏการณ์ทางการเมือง หรือความเคลื่อนไหวทางการเมือง สังคมจะรับรู้ และมีการตอบสนองในทันที โดยประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสังคมออนไลน์ได้ไม่ว่าจะอยู่ส่วนใดของโลก ซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นที่ง่าย และมีการเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็ว ปัจจุบันประชาชนส่วนมากใช้สังคมออนไลน์เป็นส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวัน ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ตลอดเวลา และรวดเร็วโดยเฉพาะข่าวสารการเมือง ดังนั้น หากมีการโจมตี หรือสร้างความขัดแย้งบนสังคมออนไลน์จะส่งผลต่อทุกคนทันที ทำให้นักการเมือง พรรคการเมือง หรือกลุ่มบุคคลได้นำช่องทางสังคมออนไลน์ไปใช้พัฒนากับงานด้านการเมือง เพราะปัจจุบันสังคมออนไลน์เป็นสังคมที่ใหญ่ขึ้น และเติบโตอย่างรวดเร็ว จึงถือเป็นพื้นที่สาธารณะพื้นที่หนึ่งของการแสดง

ความคิดเห็นทางการเมืองของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล อันนำมาซึ่งผลกระทบทางการเมืองในด้านบวก และด้านลบได้

จากข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่า การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มนักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2560 ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองนักศึกษานิยมใช้แอปพลิเคชันไลน์ (line) ที่เป็นไลน์กรุ๊ปของห้องเรียนซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะที่ทุกคนสามารถใช้พื้นที่นี้แสดงตัวตน และความคิดเห็นส่วนบุคคลอภิปรายกันได้อย่างเสรี จากปรากฏการณ์ทางการเมืองหรือประเด็นการเมืองที่เกิดขึ้นในขณะนั้นได้ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มีความหลากหลาย ซึ่งอาจจะเห็นพ้องต้องกัน หรืออาจเห็นขัดแย้งกันได้ ทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันของสมาชิกนักศึกษาปริญญาโท ซึ่งสะท้อนถึงการในพื้นที่สาธารณะเพื่อแสวงหาทางออกโดยไม่ใช้ความรุนแรง เพราะพื้นที่สาธารณะช่วยเผยให้เห็นความคิดเห็น หรือความขัดแย้งต่าง ๆ ให้ปรากฏบนพื้นที่สาธารณะ จากกระบวนการสื่อสาร เกิดการแลกเปลี่ยน และมีเสรีภาพทางความคิด และข้อถกเถียงกันบนหลักเหตุ และผลการกระทำดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ (Habermas, 1998, pp. 141-146) หากนักศึกษาปริญญาโทที่ใช้สังคมออนไลน์ มีการรับรู้ที่ดี มีการคิด วิเคราะห์ แยกแยะในประเด็นต่าง ๆ ของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ หรือการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอย่างมีเหตุมีผล การใช้สื่อสังคมออนไลน์ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์เป็นอย่างมาก เนื่องจากสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดกระแสทางสังคม และเป็นช่องทางในการแสดงออกต่อเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ทางการเมือง เสียงของสังคมออนไลน์สามารถทำให้เกิดแรงผลักดันทางการเมืองได้ไม่มากก็น้อยในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง และอาจเป็นแรงกดดันให้ภาครัฐ หรือผู้บริหารประเทศ ทำให้สถานการณ์ทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางของเสียงประชาชนส่วนใหญ่ที่ต้องการได้

การสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยโดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย

จากการสัมภาษณ์นักศึกษานิเทศศาสตร์ พบว่า นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นของการใช้สังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย โดยการรวมกลุ่มหรือเพื่อเรียกร้องสิ่งต่าง ๆ จากรัฐบาล ได้แก่ การแลกเปลี่ยน หรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในสังคมออนไลน์ทำให้เกิดกระแสสังคม และมีผลต่อการดำเนินงานของรัฐบาลได้ (ต่อศักดิ์ สุ่มมาตย์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) การใช้สังคมออนไลน์ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของผู้คนในยุคปัจจุบัน และมีการใช้สังคมออนไลน์ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ซึ่งความคิดเห็นเหล่านั้นจะส่งผลให้เกิดความเคลื่อนไหวทางการเมืองขึ้น หรือแม้แต่การหาเสียงของนักการเมืองในปัจจุบันยังมีการใช้สังคมออนไลน์ในการหาเสียงเพราะมีความสะดวกรวดเร็ว และใช้ทุนไม่มาก (สกวเดือน หวัดพงศ์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) การใช้สังคมออนไลน์เพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองสามารถปลุกกระดมผู้คนได้ (สิทธิพร ราชธานี, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองอาจกดดันผู้บริหารประเทศ และทำให้สถานการณ์ทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เสียงส่วนใหญ่ต้องการได้ (ชนิษฐา อินทรพรหม, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลกระทบต่อการเมืองได้อย่างแน่นอนเพราะสังคมออนไลน์เปรียบเสมือนจริง หากกระทำการใด ๆ ในสังคมออนไลน์ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมจริง ๆ ได้ (อรัญญ์ แดงอำพล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) การใช้สื่อสังคมออนไลน์ส่งผลกระทบต่อการเมืองแน่นอน ยกตัวอย่างเหตุการณ์ประท้วงในปี พ.ศ. 2557 กรณีของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ แกนนำ กปปส. ได้ใช้พื้นที่ประท้วง ทำให้สื่อสังคมออนไลน์ทุกแขนงเรียกร้องให้ประชาชน VOTE NO ในการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎร พร้อมกับข้อความว่า “ไม่เลือกเราเขามาแน่” ผลที่ออกมา คือ ประชาชน VOTE NO จำนวนมาก ทำให้การเลือกตั้งล้มไปในที่สุด (ชนกร แก้วลอย, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) สื่อสังคมออนไลน์ส่งผลกระทบต่อการเมือง เพราะเป็นพื้นที่ในส่วนของพรรคการเมืองที่นิยมใช้สื่อออนไลน์ในการหาเสียงมากขึ้น หรือใช้ปลุกปั่น

ให้เกิดความขัดแย้งทางการเมือง (พนิดา เพชรศรี, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) จากข้อมูลการสัมภาษณ์ของนักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงพบว่า สอดคล้องกับแนวคิด Social Network ของ (Boyd & Ellison, 2007) ที่นักศึกษาได้มีการสร้างข้อมูลบนพื้นที่สาธารณะร่วมกัน ผู้ใช้สามารถสื่อสารระหว่างกัน ในลักษณะของการแบ่งปันข้อมูลผ่านช่องทางที่หลากหลาย และได้มีการนำ Social Network ไปเกี่ยวข้องกับทางการเมืองอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น การหาเสียงเลือกตั้งของประเทศไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมา แม้กระทั่งการรวมกลุ่ม การปลุกระดม การเชิญชวนเข้าร่วมชุมนุมเพื่อเรียกร้อง หรือขับไล่อำนาจเป็นต้น

การสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยโดยการวิพากษ์วิจารณ์แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารประเทศหรือนโยบายของรัฐ

นักศึกษาได้ใช้ Facebook เพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองโดยเน้นไปที่การวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐบาลในชุดปัจจุบัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความผิดหวังในตัวของผู้นำประเทศในการบริหารงาน ดังข้อมูลต่อไปนี้

นราศักดิ์ นิคมพาล (2562) ได้แสดงความคิดเห็นผ่านการโพสต์ว่า “ส่วนหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยไม่ไปถึงไหนสักที ก็เพราะกลุ่มคนรุ่นเก่าที่มีอำนาจไม่เคยคิดจะมีความจริงใจเปลี่ยนถ่าย และสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ได้ขึ้นมารับช่วงต่อใช้ความสามารถในการพัฒนาสังคม และประเทศ จะว่าไปแล้ว สังคมในปัจจุบันมันเป็นการต่อสู้ ระหว่างคนรุ่นเก่า และคนรุ่นใหม่ด้วยจริง ๆ มันเห็นได้ชัดจริง ๆ ทั้งในระบบมหาวิทยาลัย มัธยม ประถม กระทรวง ทบวง กรม หรือระดับประเทศ ถ้าเป็นประเทศพัฒนาแล้ว หรือแม้กระทั่งในแถบอาเซียนของเรา คนรุ่นเก่าจะรู้ว่าเมื่อถึงเวลาไหนที่เหมาะสมก็จะส่งผ่านสังคมให้คนรุ่นต่อไปได้รับช่วงต่อ และช่วยสนับสนุนให้เขาเหล่านั้น แต่กลับกันคนรุ่นเก่าของบ้านเรากลับสูญเสีย และหลงใหลในอำนาจ อยู่แต่เงินใช้อำนาจกันแบบไม่มีที่สิ้นสุด จนยัน ยุทธศาสตร์ประเทศไทย 20 ปี”

กฤติพันธ์ อินต๊ะนอน (2562) ได้ใช้ Facebook ส่วนตัวโพสต์ว่า “จะเป็นผู้นำประเทศต้องนำเสนอวิสัยทัศน์ ทั้งคุณสมบัติอีกครบถ้วน ให้ประชาชนยอมรับหน่อยครับ ผมจะสอนนักเรียนอย่างไรครับให้เด็กเป็นคนสุจริต เฮ้อ . . .”

วชิรวิชญ์ เขียวทนต์ (2562) ได้ใช้ Facebook ส่วนตัวโพสต์ว่า “ถ้าดู-ไม่มีลูกกระเป๋ง 250 เสียง รับรองเสร็จจนตร เพราะไอ้ดู-เห่าอย่างเดียวไม่มีวิสัยทัศน์ และไม่กล้าที่จะดีเบตกับใคร . . .”

จากข้อมูลตัวอย่างทั้ง 3 คน เป็นการสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการที่นักศึกษาได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองเกี่ยวกับรัฐบาลชุดปัจจุบัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีวิพากษ์แห่งสำนักแฟรงค์เฟิร์ต เป็นการวิพากษ์วิจารณ์โดยตัวนักศึกษาเองที่แสดงถึงความผิดหวังการทำงานของรัฐบาลในการบริหารประเทศ ผิดหวังการแสดงวิสัยทัศน์การเป็นผู้นำที่ดี

การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการใช้สังคมออนไลน์สร้างพื้นที่ประชาธิปไตย

ปัจจุบันการสร้างพื้นที่ทางประชาธิปไตยสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ ซึ่งหากจะให้เข้ากับยุคที่การสื่อสารเป็นแบบไร้พรมแดน และเพียบพร้อมไปด้วยการใช้เทคโนโลยีหลายแขนงเข้าด้วยกันจึงเกิดช่องทางที่ทำให้นักศึกษาใช้พื้นที่ของสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยอย่างแพร่หลาย

จากตัวอย่างการแสดงความคิดเห็นผ่านทาง Facebook ของ นายอำนาจ มงคลสืบสกุล “ผมขอให้สัตยาบันต่อพี่น้องประชาชนว่า หลังจากนี้ผมจะไม่ขอยุ่งเกี่ยวกับการเมืองอีกต่อไป เราจะทำตามสัญญา ขอเวลาอีกไม่นาน กลับไปกินหมูกันต่อได้แล้ว ลืมไปเราไม่ใช่ประชาชน เราเป็นควาย”

ธนกร แก้วลอย (2562) ได้แสดงความคิดเห็นว่า “ตอนสมัย กปปส. ปิดพื้นที่หลายแห่งในเมืองกรุงเทพหลายเดือน เป็นตัวพิสูจน์ว่าจริง ๆ แล้วกรุงเทพสามารถจัดโซนนิ่งพื้นที่ไม่ให้ใช้รถได้ และให้รถวิ่ง และจอดอยู่รอบนอก ส่วนพื้นที่ด้านในให้เปิดเป็นพื้นที่สาธารณะทำกิจกรรมต่าง ๆ เดิน ปั่นจักรยาน ทำได้แน่นอน”

จะเห็นว่ายังมีความขยายตัวของการแสดงความคิดเห็นผ่านสังคมออนไลน์บนพื้นที่สาธารณะเท่าใด ยังมีผู้ที่เข้าร่วมใช้พื้นที่มากขึ้น ย่อมก่อเกิดสังคมการเมืองในพื้นที่สาธารณะดังกล่าว นำไปสู่การสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชน และค่านิยมของสาธารณชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญ

ในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นเพียงใดก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร และทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกันนักการเมืองจากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้น ๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่า เสียงของประชาชนจะมีคนรับฟัง อีกทั้งความต้องการ หรือความปรารถนาของประชาชนก็จะได้รับการตอบสนอง

นักศึกษาปริญญาโท ได้ให้ความเห็นที่แตกต่างว่า การใช้สังคมออนไลน์ไม่ส่งผลต่อการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย เพราะถือว่า ทุกคนต่างมีสิทธิ และเสรีภาพที่เท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เพียงแต่ทัศนคติของมนุษย์แต่ละบุคคลอาจมีความคิดเห็นที่มีความแตกต่างกันไป และเป็นการเปิดให้ทุกคนยอมรับในความคิดเห็นที่หลากหลายในพหุสังคม

ภาพสะท้อนประชาธิปไตยจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่าง

จากการสัมภาษณ์นักศึกษาพบว่า ภาพสะท้อนที่สำคัญเกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์เพื่อสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง นักศึกษาที่ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นว่า การใช้สื่อออนไลน์สามารถทำได้โดยไม่ปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นว่าเป็นกลุ่มใด (ต่อศักดิ์ สุ่มมาตย์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) การใช้สื่อออนไลน์สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระตามใจเราได้ ซึ่งการแสดงความเห็นประเด็นทางการเมืองอาจนำไปสู่การพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมได้ (สกวเดือน หวัดพงศ์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) การใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดกว้าง และสามารถเชื่อมโยงข้อมูลเข้าหากันได้อย่างรวดเร็วทั้งยังเชื่อมโยงผู้คนได้จำนวนมาก ก่อให้เกิดชุมชนเสมือนจริง สามารถรวบรวมกลุ่มคนที่มีแนวคิด และจุดมุ่งหมายเดียวกันมาอยู่ด้วยกันได้ (สิทธิพร ราชธานี, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) เราสามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างอิสระ

(สมหญิง พวงพิพัฒน์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) สามารถแสดงความคิดเห็นแบบไม่เปิดเผยตัวตนได้ (ชณัฐา อินทรพรหม, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) การใช้ตัวหนังสือสื่อทางความคิดของเราได้เต็มที่ และละเอียดกว่าใช้คำพูด และเป็นการสื่อสารที่เข้าใจความหมายของผู้สื่อได้มากกว่า (อรัญ แดงอำพล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้ เพียงแค่ใช้สมาร์ทโฟนที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต (กชพร ธรฤทธิ, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) เราสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระซึ่งเป็นตัวเราจริงๆ คิดอะไรก็สามารถพิมพ์จากมือของเราลงไปได้ และทำให้เราสามารถพบเพื่อนที่มีแนวคิด หรืออุดมการณ์เดียวกันได้ หรือการตั้ง Community ในสังคมออนไลน์ได้อย่างอิสระ อย่างเช่น กลุ่มประวัติศาสตร์เที่ยงคืน เป็นต้น (ชนกร แก้วลอย, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) และ เราสามารถแสดงความคิดเห็นได้ทุกที่ ทุกเวลา สร้างสังคมทางการเมืองให้เกิดขึ้นใหม่ได้อย่างรวดเร็ว (พนิดา เพชรสร, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) จากการสัมภาษณ์ของนักศึกษาพบว่า การแสดงความคิดเห็นดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2523, หน้า 5) ที่ได้กล่าวว่า ความคิดเกี่ยวกับมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ความเชื่อ และศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ที่จะใช้เหตุผล การมองโลกในแง่ดี และการสนับสนุนเสรีภาพทางการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นเป็นลักษณะเด่นของกระแสความคิด และสอดคล้องกับ (ธีรยุทธ บุญมี, 2546, หน้า 18-60) ที่กล่าวไว้ว่า การที่มนุษย์ กล้าคิด กล้าตัดสินใจลงมือทำ โดยไม่กลัวที่จะตกอยู่ภายใต้อำนาจใด ๆ ทำให้มนุษย์มีความคิดเป็นของตัวเอง และสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตัวเองได้อย่างเต็มที่ เราเรียกว่า มนุษย์มีความเป็นปัจเจกชนมากขึ้น กล่าวอีกนัย คือ ในปัจจุบัน นักศึกษามีความอิสระในการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งการกระทำดังกล่าวจึงเกิดหลักการของสิทธิเสรีภาพ (right, liberty or freedom) ในเรื่องการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้อย่างสมบูรณ์ เพราะมีกฎหมายที่สำคัญอย่างรัฐธรรมนูญมารองรับไว้

แม้การศึกษาจะเห็นการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย แต่ก็มีปัญหาเกิดขึ้นจากการแสดงความคิดเห็นนี้ เป็นการแสดงความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะ ซึ่งต้องยอมรับว่าการสะท้อนความคิดเห็นเหล่านี้ มันอาจจะไม่มีคุณภาพ ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มของ

นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ได้แสดงความคิดเห็นถึงการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองว่ามีข้อจำกัด คือ การแสดงความคิดเห็นอาจมีทั้งความจริง และ ข้อมูลที่บิดเบือน การใช้ข้อมูลเพื่อความสนุกสนานไม่เกิดประโยชน์ ข้อมูลอาจมีความไม่เป็นกลาง อินเทอร์เน็ตไม่สามารถควบคุมมารยาทผู้ที่แสดงความคิดเห็นได้ บางครั้งมีการแสดงความคิดเห็นด้วยถ้อยคำที่หยาบคาย (ต่อศักดิ์ คู่สมมาตย์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองบางครั้งส่งผลกระทบต่อตัวผู้แสดงความคิดเห็น เช่นความคิดเห็นไม่ตรงกับเพื่อน (สกวาดเดือน หวัดพงศ์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอาจส่งผลกระทบต่อหน้าที่การงานได้ (สิทธิพร ราชธานี, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) ปัจจุบันความขัดแย้งทางการเมืองมีความรุนแรงมาก หากขาดเหตุผล และ ตรรกะในวิหิตคิด เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่ตามมา จึงหลีกเลี่ยงที่จะไม่แสดงความคิดเห็นผ่าน อินเทอร์เน็ตต่าง ๆ และบางครั้งการแสดงความคิดเห็นอาจก้าวท้าวพื้นที่ทางความคิดของผู้อื่นได้ อาจทำให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลได้ (กฤติพันธ์ อินตะนอน, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) เป็นการวิพากษ์ที่ไม่มีผลลัพธ์ และ อินเทอร์เน็ตเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงความคิดเห็นส่วนบุคคล ไม่ใช่ทั้งหมดของเสียง ประชากร (สมหญิง พวงพิพัฒน์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) การที่เราอ่านความคิดเห็นของผู้อื่นที่ได้แสดงไว้ก่อนหน้าแล้ว อาจทำให้เราคล้อยตาม ความคิดเห็นของผู้อื่นได้ และการใช้อินเทอร์เน็ตในการแสดงความคิดเห็น ขาดการเคารพกฎเกณฑ์ของสังคม (ชณัฐา อินทรพรหม, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) การแสดงความคิดเห็นกระทบต่อหน้าที่การงานของตนเอง การแสดงออกทางการเมืองจะไม่ได้มีความอิสระเพราะรัฐทำการควบคุมสื่อ โดยเฉพาะ ในช่วงที่มีการปกครอง แบบเผด็จการ (อริญญา แดงอำพล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562) และ อินเทอร์เน็ตไม่มีข้อจำกัดในการควบคุม เช่น การควบคุมมารยาท ของคนที่มาแสดงความคิดเห็น บางคนมีการใช้คำหยาบคาย (ชนกร แก้วลอย, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2562)

จากการสัมภาษณ์นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในเรื่องของการใช้อินเทอร์เน็ตในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และอุปสรรคที่สำคัญในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย คือ การแสดงความคิดเห็นโดยใช้คำหยาบคาย การใช้ถ้อยคำดูถูก เป็นต้น การใช้ถ้อยคำรุนแรง หรือหยาบคายอาจทำให้เกิดน้ำหนักรในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง และรู้สึกสนุกมากกว่าการใช้ถ้อยคำสุภาพ แม้ว่า การใช้ถ้อยคำที่รุนแรงอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงการใช้อารมณ์ ความไม่พอใจ และเป็นการแสดงออกในลักษณะแบบไร้เหตุไร้ผลก็ตาม ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ (Adorno & Horkheimer, 2002, p. 192) ที่ระบุว่า คำหยาบ หรือถ้อยคำดูถูกเหล่านี้มันเป็นสิ่งที่ไม่ควร เพราะจะทำให้การแสดงความคิดเห็นเป็นเชิงลบ ทำให้ข้อเสนอมีคุณภาพต่ำลง หากไม่มีการควบคุมย่อมเกิดการแสดงความคิดเห็นที่ไม่มีคุณภาพได้

การแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ขาดการกลั่นกรอง ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล หรือมีอคติมากเกินไป อาจทำให้บุคคลอื่น หรือฝ่ายอื่นเกิดความเสียหาย ซึ่งอาจจะเข้าข่ายความผิดตามพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ได้ แม้ว่า การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในประเด็นนั้นจะเป็นความจริงในสังคม แต่เมื่อเป็นการเผยแพร่ต่อสาธารณะแล้ว ผู้แสดงความคิดเห็นต้องยอมรับต่อผลที่จะเกิดขึ้นตามมา และไม่มีอะไรที่จะการันตีต่อความปลอดภัยของผู้แสดงความคิดเห็นได้ นอกจากนี้ ผู้ใช้สังคมออนไลน์บางราย อาจไม่สามารถแยกแยะได้ว่า ข่าวสารใดเป็นข้อมูลที่แท้จริง หรือเป็นข้อมูลเท็จ ทำให้ตกเป็นเหยื่อทางความคิด และมีอารมณ์ร่วมได้ง่าย ซึ่งบางครั้งการใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผลอาจส่งผลให้เกิดความแตกแยกในสังคมได้

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของ
กรณีศึกษา นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมี
วัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้สังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของ
กลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2. เพื่อวิเคราะห์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของ
กลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาระดับ
ปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2560
ในประเด็นที่เกี่ยวกับรูปแบบการใช้สังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของ
กลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และได้ทำ
การสัมภาษณ์จากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่
ประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
โดยการศึกษาประเด็นคำถามจากวัตถุประสงค์ของการศึกษา แนวคิดและทฤษฎีที่
เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาดลอดจนวรรณกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ข้อมูลโดย
การบรรยาย โดยในบทนี้นำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย: กรณีศึกษา นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง สามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ที่นักศึกษากำหนดไว้ได้ ดังนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบการใช้สังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง สามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่า รูปแบบสังคมออนไลน์ที่นักศึกษาใช้เป็นประจำ คือ Line รองลงมาคือ Facebook, YouTube, Instagram และ Twitter ตามลำดับ โดยนักศึกษาส่วนใหญ่มีความถี่ในการเข้าใช้สังคมออนไลน์มากกว่าวันละ 1 ครั้งต่อวันมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 91.70 และ 2-3 วันครั้ง คิดเป็นร้อยละ 8.30 โดยสามารถแบ่งออกตามวัตถุประสงค์ของการใช้สังคมออนไลน์ได้เป็น 4 ข้อหลัก ๆ ได้แก่

1. การเผยแพร่ตัวตน ได้แก่ การนำเสนอตัวตน การแสดงความคิดเห็น หรือการแสดงออกทางการเมือง การแชร์ข่าวสาร หรือบทความทางการเมืองที่ตัวเองสนใจ รวมถึงการรวมกลุ่มกับเพื่อนที่มีอุดมการณ์เดียวกันบนสังคมออนไลน์ เป็นต้น
2. การใช้สื่อเพื่อแลกเปลี่ยนอภิปราย โดยมีการสร้างกลุ่มเฉพาะขึ้นมาเพื่อแลกเปลี่ยนพูดคุยในประเด็นที่สนใจร่วมกัน
3. การใช้สื่อเพื่อรับชม หรือติดตามความเคลื่อนไหวประเด็นทางการเมือง เช่น การศึกษาหาความรู้ในประเด็นที่สนใจ การรับชมข่าวสารความเคลื่อนไหวทางการเมืองผ่าน Application ต่าง ๆ
4. การใช้สื่อเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นทางการเมือง โดยการโพสต์ข้อความ หรือการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสังคมออนไลน์ รวมถึงการติดตามบุคคลอื่น ๆ ในสังคมออนไลน์ที่มีแนวคิดทางการเมืองแบบเดียวกัน และในขณะเดียวกันก็สามารถยกเลิกติดตามได้เช่นกัน หากความคิดเห็นทางการเมืองนั้นสวนทางกัน

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย-

รามคำแหง สามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่า สังคมออนไลน์กับการสร้างพื้นที่
ประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
แบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

1. การสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นักศึกษามี
การใช้สังคมออนไลน์ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง โดยใช้สังคมออนไลน์เพื่อ
แลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในประเด็นที่สนใจร่วมกัน เช่น
Facebook Line Twitter ในการแชร์ข่าว หรือปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นใน
ขณะนั้น เช่น ข่าวการเลือกตั้ง ข่าวการประท้วงผลการเลือกตั้ง ข่าวการจัดตั้งรัฐบาล
เป็นต้น นอกจากนี้ใช้ในการค้นหา หรือเปิดรับข่าวสารที่ต้องการ หรือสนใจ เพื่อติดตาม
ข่าวทางการเมืองจากทางสังคมออนไลน์ ซึ่งจะมีการแสดงความคิดเห็น การวิพากษ์/
วิจารณ์ ในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หรือไม่เห็นด้วย หรือการชื่นชมทัศนคติ และนโยบายทางการเมือง
ของพรรคการเมืองต่าง ๆ ซึ่งเป็นการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยในสังคมออนไลน์

2. การสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยโดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการรวมกลุ่ม
หรือเรียกร้องประชาธิปไตย นักศึกษาได้มีการสร้างข้อมูลบนพื้นที่สาธารณะร่วมกัน ผู้ใช้
สามารถสื่อสารระหว่างกันในลักษณะของการแบ่งปันข้อมูลผ่านช่องทางที่หลากหลาย
และได้มีการนำ Social Network ไปเกี่ยวข้องกับทางการเมืองอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมมากขึ้น
เช่น การหาเสียงเลือกตั้งของประเทศไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมา แม้กระทั่งการรวมกลุ่ม
การปลุกระดม การเชิญชวนเข้าร่วมชุมนุมเพื่อเรียกร้อง หรือขับไล่รัฐบาลเป็นต้น

3. การสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยโดยการวิพากษ์วิจารณ์แลกเปลี่ยนแสดง
ความเห็นเกี่ยวกับการบริหารประเทศหรือนโยบายของรัฐ การสะท้อนให้เห็นอย่าง
ชัดเจนว่า การที่นักศึกษาได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองเกี่ยวกับรัฐบาลชุดปัจจุบัน
เป็นการวิพากษ์วิจารณ์โดยตัวนักศึกษาเองที่แสดงถึงความผิดหวังการทำงานของรัฐบาล
ในการบริหารประเทศ ผิดหวังการแสดงวิสัยทัศน์การเป็นผู้นำที่ดี

จากการวิเคราะห์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของ
กลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า ผู้ให้
ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ใช้สังคมออนไลน์ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสังคม
ออนไลน์ เช่น Facebook และ Line มากที่สุด ในการแชร์ข่าว หรือแสดงความคิดเห็น

ทางการเมือง หรือปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ทำให้สังคมออนไลน์ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งพลังของสังคมออนไลน์ดังกล่าวสามารถนำไปสู่การรวมตัวเคลื่อนไหวได้ ทั้งในด้านบวก และลบ โดยสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นพื้นที่สาธารณะที่สำคัญสำหรับการแสดงออกทางการเมืองของกลุ่มนักศึกษา โดยการตั้งกลุ่มผ่านโปรแกรม Line ทำให้นักศึกษา ได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และวิพากษ์ในประเด็นทางการเมือง รวมถึงเป็นแหล่งในการค้นคว้า ติดตามเอกสารประกอบการเรียน และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ระหว่างอาจารย์ และกลุ่มนักศึกษารวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับรายงาน ซึ่งเป็นช่องทางที่ได้ผลดีในการให้ข้อมูล และติดต่อกับกลุ่มนักศึกษา การส่งความคิดเห็น และสร้างความสนใจต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มนักศึกษา

นอกจากนี้ โปรแกรม Facebook ก็เป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่กลุ่มนักศึกษา นิยมใช้ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เพื่อการรับรู้ข่าวสาร และส่งความคิดเห็นตามเพจข่าว หรือการแชร์ข่าวที่เห็นว่าตนเองควรจะแชร์ และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับความเห็นทางการเมืองของตนเอง หรือการแสดงความคิดเห็นใน Facebook ของกลุ่มเพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาโทฯ ในประเด็นทางการเมืองที่เพื่อนได้โพสต์ไว้ ซึ่งความเห็นนั้นอาจเห็นพ้อง หรือเห็นแตกต่างกันกับเจ้าของโพสต์ก็ได้ จึงกล่าวได้ว่า สังคมออนไลน์ได้ขยับเข้ามาเป็นสื่อที่สำคัญประเภทหนึ่งในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

การแสดงความคิดเห็นด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองในปัจจุบันมีการใช้สังคมออนไลน์เพิ่มมากขึ้นในชีวิตประจำวัน รวมถึงการเรียนการสอนของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งพฤติกรรม และวัตถุประสงค์การใช้สังคมออนไลน์มีความแตกต่างกันไป โดยไปทั่วไประยะไกลเพื่อการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูลข่าวสาร หาข้อมูลความรู้ข่าวสาร เพื่อเป็นต่อยอดองค์ความรู้ในการพัฒนาตนเอง โดย Facebook และ Line จะเป็นนิยมมากที่สุดที่ใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนอภิปรายในประเด็นต่าง ๆ สามารถโต้ตอบกันได้ผ่านช่องทางแชท สามารถโพสต์สถานะ รูปภาพ VDO ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกันสะท้อนให้เห็นว่า

พลังของสื่อใหม่มีบทบาทอย่างมากในการทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่สามารถจะได้แสดงความคิดเห็น หรือทัศนคติที่แตกต่างกันได้

ทั้งนี้ นักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้นเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ และวิธีคิดในการตีความประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในสังคมออนไลน์ได้ดีในระดับหนึ่ง เนื่องจากการเรียนการสอนของท่านอาจารย์ทุกท่าน ได้เปิดโอกาสให้นักศึกษาปริญญาโทแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งในสาขาที่นักศึกษาปริญญาโทเรียน ได้มีการสร้างกลุ่มไลน์เพื่อใช้เป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น และอภิปรายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางการเมืองได้อย่างอิสระ ทำให้มองว่า การสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยในสังคมออนไลน์นั้น เป็นการสร้างเวที หรือพื้นที่สาธารณะในการแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นในด้านต่าง ๆ ไม่เฉพาะแต่ด้านการเมืองเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงเป็นแหล่งข้อมูลที่มีใช้ข้อมูลเชิงวิชาการเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นข้อมูลในเชิงวิพากษ์ และวิเคราะห์ผ่านองค์ความรู้ของแต่ละบุคคล สามารถนำไปสู่การพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม และเสริมสร้างแนวคิดให้ดียิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย: กรณีศึกษา นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารมีบทบาทสำคัญในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย โดยเฉพาะสังคมออนไลน์ ทำให้การเข้าถึงโอกาสทางการเมือง (political opportunity structure) ซึ่งหมายถึงปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองก่อตัวขึ้น ทำให้สังคมออนไลน์ถูกมองว่า เป็นเครื่องมือในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในการเปิดพื้นที่แสดงความคิดเห็นทางการเมือง โดยการใช้สังคมออนไลน์เพื่อเป็นพื้นที่ประชาธิปไตยในการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผ่านพื้นที่สาธารณะที่สร้างขึ้นอย่าง Line หรือ Facebook เพื่อขยายขอบเขตของกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นเหมือนกัน หรือขัดแย้งกัน ทำให้กลุ่มนักศึกษา มีช่องทางในการสื่อสาร และรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นทางเลือกมากขึ้น ซึ่งมี ความสอดคล้องกับแนวคิดพื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาส (กาญจนา แก้วเทพ, กิตติ กัญภัย และปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล, 2543, หน้า 157-179) ได้อธิบายไว้ว่า ความมี เหตุมีผลเชิงการสื่อสาร (communicative rationality) ที่จะทำให้ความเป็นตัวตน (selfhood) ทั้งระดับปัจเจก และระดับสังคมเกิดขึ้นได้ เพราะคนที่ต้องการเสรีภาพนั้น ต้องเป็นคนที่มีความตระหนักในตัวตนของตัวเองเสียก่อน หากมีการสื่อสารกันระหว่าง คนในชุมชนจะทำให้แต่ละฝ่ายสามารถเข้าถึงความเป็นอัตวิสัยซึ่งกันและกัน และ สามารถเห็นพ้องต้องกันได้ในท้ายที่สุด นั้นหมายความว่า การสื่อสารเป็นเงื่อนไขสำคัญ สำหรับการปลดปล่อยสังคมให้มีเสรีภาพ และจะสามารถทำให้เกิดบรรทัดฐานที่จะ วิจาร์ณ ความบิดเบือนต่าง ๆ ได้ เนื่องจากบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ และอุปกรณ์ สื่อสารดิจิทัล อาทิ โทรศัพท์เคลื่อนที่ (มือถือ) คอมพิวเตอร์ หรือแท็บเล็ต สามารถ เชื่อมโยงการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองเพื่อสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยแบบออนไลน์ เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ทำให้กระบวนการสื่อสารมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีความ สอดคล้องกับการศึกษาของ ฉัฐกานต์ กุศลรงค์ (2551) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารทาง การเมืองบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในช่วงการต่อต้านรัฐบาลทักษิณ ได้แสดงให้เห็นว่า สังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อระบบการเมืองเป็นอย่างมาก ประชาชนจะใช้สังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือในการสื่อสารทางการเมืองที่มีทั้งการให้ การสนับสนุน การคัดค้าน ซึ่งในช่วงเวลานั้นการสื่อสารจะเป็นรูปแบบของการใช้ Web Site, Web Board หรือ เป็นรูปแบบ Blog แต่ในปัจจุบันการจากการศึกษาจะพบว่า รูปแบบของการสื่อสารโดยสังคมออนไลน์มีการพัฒนาขึ้นตามเทคโนโลยีที่ทันสมัย และเป็นแบบ Real Time มากขึ้น โดยเฉพาะการใช้ Line Facebook Twitter ที่เป็นที่มี ผู้ใช้งานเป็นจำนวนมาก แต่ปัญหาที่ยังคงพบอยู่ คือ การถูกควบคุม และแทรกแซงจาก กฎหมาย หรือรัฐบาล โดยเฉพาะกับกลุ่มที่โจมตี หรือแสดงความคิดเห็นที่ต่างจากฝั่ง ตรงข้าม

เนื่องจากสังคมออนไลน์เป็นสื่อที่ไม่มีข้อจำกัดในการแสดงออกทางความคิด และสามารถเข้าถึงผู้คนมากมายได้ ไม่ว่าจะอยู่ส่วนใดของโลก ด้วยการเชื่อมต่อผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พื้นที่สาธารณะดังกล่าวเปิดกว้าง และสามารถเชื่อมปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารได้ทันที ทั้งยังเชื่อมโยงผู้คนได้จำนวนมาก ก่อให้เกิดเป็นชุมชนเสมือนจริง ซึ่งรวบรวมกลุ่มคนที่มีความคิด และจุดมุ่งหมายเดียวกัน มาไว้ ณ จุด ๆ หนึ่ง ซึ่งเป็นแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบในปัจจุบัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีความเป็นพลเมืองกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของ เจมส์ แอล เครตัน (วันชัย วัฒนศัพท์, 2543, หน้า 43-45) ได้อธิบายไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับความสนใจ และประเด็นในการพิจารณา แต่มีเงื่อนไขพื้นฐานในการมีส่วนร่วมว่าประชาชนต้องมีอิสรภาพ ความเสมอภาค และความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม และต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งจะช่วยผลักดันให้ประเด็น เล็ก ๆ หรือประเด็นที่ไม่ได้อยู่ในกระแสหลัก ให้กลายเป็นที่สนใจของคนในสังคมได้

อย่างไรก็ตาม ด้านดีของสังคมออนไลน์ย่อมมาพร้อมกับผลกระทบด้านลบที่ไม่พึงประสงค์ด้วยเช่นกัน โดยในบางกรณีได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงไม่พึงประสงค์จากการใช้อย่างอิสระเสรีเกินขอบเขต ซึ่งสามารถนำมาซึ่งผลกระทบด้านลบที่มหาศาลได้เช่นกัน โดยปัญหา และอุปสรรคในการใช้สังคมออนไลน์เพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองนั้น ไม่สามารถจำกัดขอบเขตได้ และอยู่เหนือการควบคุมทั้งในเรื่องมารยาท และรูปแบบการใช้งานที่แตกต่างจากสื่อรูปแบบอื่น มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และอยู่เหนือการควบคุม มีความเสี่ยงของความไม่แท้จริงของข้อมูล สังคมออนไลน์อาจไม่ใช่มิถุนาน สามารถที่จะก่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้างทั้งด้านความคิด อารมณ์ความรู้สึกของผู้รับสาร ขาดความยืดหยุ่น แต่เปิดกว้าง ทำให้ข้อมูลข่าวสารขาดความน่าเชื่อถือ ขาดการเคารพกฎเกณฑ์ของสังคม การสื่อสารและการแลกเปลี่ยนข้อมูลมีการเคลื่อนไหวยุติเร็ว ทำให้สามารถสร้างกระแสต่อสังคมในด้านต่าง ๆ ทั้งกระแสด้านดีและด้านไม่ดี อาทิเช่น การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ผู้รับสารจึงต้องแยกแยะข้อเท็จจริง และขวนขวายหาข้อมูลให้รอบด้าน และสำคัญที่สุดคือ ต้องไม่ด่วนสรุปข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาว่า

เป็นจริงหรือเท็จ เพื่อที่จะไม่ต้องตกเป็นเหยื่อในการรับข้อมูลข่าวสารหรือความคิดเห็น
ทางการเมือง

ดังนั้น การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย ต่อ
การแสดงความคิดเห็นที่มีอิสระ ควรมีขอบเขตในเรื่องที่จะส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่น
หากไม่มีกติกากำหนดในการควบคุมพื้นที่ประชาธิปไตยในสังคมออนไลน์ ก็อาจกลายเป็น
การสร้างพื้นที่แห่งความขัดแย้งขึ้นได้ ควรมีมารยาท และจริยธรรมของผู้โพสต์ มีสติคิด
ใคร่ครวญให้รอบคอบ และที่สำคัญควรมีการถ่วงถ่วง หรือตรวจสอบความน่าเชื่อถือของ
แหล่งข้อมูลก่อน หรือผู้ใช้จะต้องมีกระบวนการควบคุมตนเอง (self-control) ก่อนใช้
เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ในการแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ เนื่องจาก
เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดกว้างให้ทุกคนเข้ามาใช้บริการ เรื่องที่
นำเสนอขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ หรือสังคมโดยรวม และควรใช้เครือข่าย
สังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ โดยการแสดงความคิด
เห็นที่ไม่ยึดติดกับกรอบแนวความคิดของตนเอง พร้อมเปิดรับข้อมูลจากหลายแหล่ง
ไม่โอนเอียงตามอคติของคนส่วนใหญ่ แต่มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นในมุมมอง
ตนเอง และยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้อื่นในสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็น
การส่งเสริมให้การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ เน้นการร่วมกันแก้ไขปัญหา หรือเสนอ
ความคิดเห็นในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างประชาธิปไตย และการมี
ส่วนร่วมทางการเมืองที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม การใช้สังคมออนไลน์กับ
การสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้น
ควรจะเป็นไปในทิศทางที่ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในเชิงการ
แก้ไข หรือวิเคราะห์ปัญหาเป็นสำคัญ หลีกเลี่ยงการแสดงความคิดเห็นในเชิงการปลุก
ปั่นที่จะทำให้เกิดความแตกแยก แต่เน้นการร่วมกันแก้ไขปัญหา หรือเสนอความคิดเห็น
ในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วม
ทางการเมืองที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

จากการวิจัยในเรื่องดังกล่าวผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าปัจจุบันการใช้สังคมออนไลน์เพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ยังคงมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ได้แก่ การบังคับใช้กฎหมายจากทางภาครัฐที่จำกัดสิทธิในการแสดงความคิดเห็น โดยเฉพาะบุคคลที่แสดงความคิดเห็นตรงข้ามกับรัฐ หรือความกังวลของผู้ที่แสดงความคิดเห็นว่าอาจได้รับผลกระทบต่อน้ำที่การทำงาน ทำให้หลายคนขาดสิทธิเสรีภาพซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนควรได้รับ ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่า หากเพียงแค่สิทธิในการแสดงความคิดเห็นในรูปแบบออนไลน์ของผู้คนยังถูกจำกัด สิทธิอื่น ๆ ที่เราควรจะได้รับก็คงเป็นเช่นเดียวกัน ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนในการใช้พื้นที่ของสังคมออนไลน์เพื่อสร้างประชาธิปไตย ให้สามารถแสดงความคิดเห็น หรือมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างสร้างสรรค์ และปราศจากข้อจำกัด เพื่อนำไปสู่การสร้างประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษารูปแบบเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของนักศึกษาในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาอื่น ๆ เพื่อทราบถึงรูปแบบของการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของนักศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้นชัดเจนยิ่งขึ้น หรือสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาอื่นที่มีขอบเขตการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยคล้ายคลึงกัน เพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่ามีรูปแบบหรือมีลักษณะที่มีความแตกต่างกันหรือไม่

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

สังคมออนไลน์กับการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย กรณีศึกษา:

นักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้เป็นแบบที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัย ตามหลักสูตร รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และผู้วิจัยใคร่ขอความรู้และข้อมูลจากท่าน เพื่อการศึกษาเกี่ยวกับสังคมออนไลน์กับการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย กรณีศึกษา: นักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง อันจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่แก่มหาวิทยาลัย และประเทศชาติ
2. แบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น 5 ข้อ
3. ขอความกรุณาให้ตอบแบบสัมภาษณ์ข้อมูลทุกข้อมูล ในแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้
4. ผลที่ได้จากแบบสอบถามนี้จะเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาสังคมออนไลน์กับการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตย กรณีศึกษา: นักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
5. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

นายกิฬาบอล กอนแสง

นักศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2. การใช้สังคมออนไลน์เพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมีจุดเด่น จุดด้อย หรือ อุปสรรคอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านเห็นว่าการใช้สังคมออนไลน์ส่งผลกระทบต่อทางการเมืองหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าการใช้สังคมออนไลน์ส่งผล ต่อการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยหรือไม่

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่าสังคมออนไลน์กับการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของนักศึกษาปริญญาโท
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ให้ข้อมูลเพื่อการศึกษา

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2560). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาสารคาม: อินทนิล.
- กาญจนา แก้วเทพ, กิตติ กันภัย และปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล. (2543). *มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่*. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสัน เพรส โพรดักส์.
- กุสุมา ภาใหญ่. (2556ก). *แนวคิดพื้นที่สาธารณะ*. ค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2561, จาก <http://kusumakooyai.blogspot.com/2013/05/blog-post.html>
- กุสุมา ภาใหญ่. (2556ข). *พลังของสื่อใหม่กับการสร้างเครือข่ายสังคมประชาธิปไตย*. ค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2561, จาก http://kusumakooyai.blogspot.com/2013/04/blog-post_10.html
- ข่าวช่องวัน. (2562). *เลือกตั้ง 62 เพื่อไทย-พลังประชารัฐใครชนะ ใครเป็นนายกฯ ?*. ค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2562, จาก <http://www.youtube.com/watch?v=hJmES7fsKR4>
- จิราพงษ์ ชูศรี. (2562). *การแสดงความคิดเห็นส่วนบุคคลผ่าน Facebook*. ค้นเมื่อ 26 มีนาคม 2562, จาก <https://web.facebook.com/photo.php?fbid=2271476719761823&set=pb.100006985504596.-2207520000.&type=3>
- เจมส์ แอล เกรย์ตัน. (2543). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจของชุมชน* (แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์). นนทบุรี: ศูนย์สันติวิธีเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2523). *การเมืองกับการบริหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ดวงดี-การพิมพ์.
- ณัฐกานต์ กุลณรงค์. (2551). *การสื่อสารทางการเมืองบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในช่วงการต่อต้านรัฐบาลทักษิณ*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย - เชียงใหม่.

- ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร. (2553). *1 ทศวรรษแห่งการปฏิรูปการเมือง: ผลงาน ปัญหา และอุปสรรค*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ณฤทธิ์ จันทนวรรณ. (2558). *ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย: กรณีศึกษานักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ระดับปริญญาตรี ส่วนกลาง*. คุยฉินิพนธ์-รัฐศาสตรคุยฉินิพนธ์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2546). *ความคิดหลังตะวันตก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.
- บุญญาภรณ์ วาณิชชาติ. (2544). *บทบาทของเว็บไซต์อัญจารีคอกอมในการเป็นมณฑลสาธารณะของกลุ่มหญิงรักหญิง*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณัฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญนุช ขอแสงรัตน์. (2551). *การมีส่วนร่วมพื้นที่สาธารณะของผู้หญิง โดยการส่งข้อความสั้นผ่านทางรายการเล่าข่าวทางโทรทัศน์*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณัฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยะพงษ์ ป็องภัย. (2554). *Social network*. ค้นเมื่อ 19 ตุลาคม 2561, จาก <http://sites.google.com/site/pnru261/social-network>
- นนทรัฐ ใฝ่เจริญ. (2557). *การศึกษาการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social network) เพื่องานข่าว: กรณีศึกษาแผนกข่าวภาษาลาว สำนักข่าววิทยุเอเชียเสรี สำนักงานประเทศไทย*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณัฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นราธิป ศรีราม. (2559). *สำนักคิดแฟรงค์เฟิร์ต*. ค้นเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2561, จาก <http://sms.stou.ac.th/?p=837&lang=en>
- มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ. (2561). *บทที่ 8 เครือข่ายสังคมออนไลน์*. ค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2561, จาก http://csmju.jowave.com/cs100_v2/lesson8-1.html
- วิมลพรรณ อภาเวท, สาวิตรี ชีวะสาธน์ และ ชาญ เดชอัสวานง. (2554). *พฤติกรรมการใช้สื่อสารในเฟซบุ๊ก (Facebook) ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- วิสุทธิ โปธิแทน. (2556). *แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า

- วิภา อุดมพันธ์. (2544). *ปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม หลักคิดและบทเรียนจากนานาประเทศ*.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2554). *การเมืองภาคพลเมือง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- Abowitz, K. K., & Harnish, J. (2006) *Contemporary discourses of citizenship*,
Review of Educational Research, 76(4), 653-690
- Appelrouth, S. & Edles, L.D. (2007). *Sociological theory in the Contemporary
Era*. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.
- Bourdieu, P. (1972). L'opinion publique n'existe pas. Retrieved October 18,
2018, from [http://homme-moderne.org/societe/socio/bourdieu/
questions/opinionpub.html](http://homme-moderne.org/societe/socio/bourdieu/questions/opinionpub.html)
- Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007). Social Network Sites: SNS. definition,
history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated
Communication*, 13(1). Retrieved November 12, 2018, from
<http://jcmc.indiana.edu/vol13/issue1/boyd.ellison.html>
- Dye, T. (1992). *Understanding public policy* (7th ed.). Englewood Cliffs, NJ:
Prentice Hall.
- Habermas, J. (1993). *L'espace public: Archéologie de la publicité comme
dimension constitutive de la société bourgeoise*. Paris: Payot.
- Habermas, J. (1998). *The structural transformations of the pulic sphere:
An inquiry into category of bourgeois society*. Cambridge, MA:
MIT Press.
- Horkheimer, M., & Adorno, T. W. (2002) *Dialectics of Enlightenment:*
Philosophical fragment (E. Jephcott, Trans). Stanford, CA: Stanford
University Press.

- Ignatieff, M. (1995). The myth of citizenship. In R. Beiner (Ed.). *Theorizing citizenship* (pp. 53-77). Albany, NY: State University of New York Press.
- Kellner, D. (2018). Habermas, the public sphere, and democracy: A critical intervention. Retrieved October 18, 2018, from <https://pages.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/papers/habermas.htm>
- Lechte, J. (2008). *Fifty key contemporary thinker: From structuralism to post-humanism* (2nd ed.). New York: Routledge.
- Taylor, R. (2004). *Rethinking Religion through the Arts*. New York: Routledge.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล	นายกีฬาบอล กอนแสง
วัน เดือน ปีเกิด	10 กุมภาพันธ์ 2532
สถานที่เกิด	จังหวัดเชียงราย
วุฒิการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนสามัคคีวิทยาคม จังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2550 สำเร็จปริญญาตรีรัฐศาสตรบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2553
ตำแหน่งหน้าที่ การงานปัจจุบัน	นักวิชาการสรรพสามิตปฏิบัติการ